

## הישיבה השלוש-מאות-ותשעים של הכנסת השתים-עשרה

יום רביעי, כ"ב באדר א' התשנ"ב (26 בפברואר 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

### א. שאלות בעל-פה

- היו"ר ד' שילנסקי:**  
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. מליאה חצי מלאה, או קצת מלאה — — —
- שבח וייס (העבודה):**  
לא רע.
- עמנואל ויסמן (העבודה):**  
— — —
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
חבר הכנסת זיסמן, לך אין מחר פאנל. אתה אומנם תמיד פה, אבל אם יהיה פאנל — נראה מה יהיה.
- אריה אליאב (העבודה):**  
אדוני היושב-ראש, בקובנה היה יותר שלג.
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
ההיעדרות היא משתי סיבות: ראשית, השלג אולי; ושנית, מחר יש בליכוד פאנל, ובאופן טבעי — כולנו יצורנו אנוש, וכל אחד רוצה להשיג תמיכה.
- רחבעם זאבי (מולדת):**  
יראו בטלוויזיה שהם לא כאן — — —
- מרדכי גור (העבודה):**  
לאלה שהולכים לפאנל השלג צריך היה לעזור. חטאיהם כשלג ילבינו.
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
לא מלכיינים. רבותי, זה טבעי, וכולנו יצורנו אנוש, וזה חלק מהדמוקרטיה, והלוואי שכל חטאיו כשלג ילבינו, כשלג שיש פה עכשיו.
- רחבעם זאבי (מולדת):**  
חבר הכנסת גולדשטיין אומר שהוא פה כי הוא משוררין.
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
חברי הכנסת, העבודה צריכה להימשך. הפרלמנטריזם חייב להמשיך לפעול.
- סגן שר החינוך והתרבות, סגן השר חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 603, מאת חבר הכנסת אברהם פורז, רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז.**  
603. סכנת סגירה לשידורי הטלוויזיה הישראלית והערון השני אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):  
אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, האמת היא, שהשאלתא הופנתה במקור לראש הממשלה, כי אני יורע, שלמשרד החינוך והתרבות ולשר החינוך והתרבות אין זיקה לחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, המכונה חוק הערוץ השני. זה עניינו של ראש הממשלה, ושל השר רוני מילוא הממונה מטעמו.
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
תסלח לי, חבר הכנסת פורז. למיטב זיכרוני, שאלתא בעל-פה צריך לקרוא מהנייר.
- אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):**  
עוד לא התחלתי בשאלתא. אני נותן רק את הרקע.
- אבל מאחר שסגן השר גולדשטיין עמד בראש הוועדה המיוחדת לענייני הערוץ השני, שהעבירה את החוק בכנסת, אני חושב שגם הערוץ השני יקר ללבו — ואני מתחיל באמת בשאלתא, ואני מקווה שהוא יוכל להשיב על שני הנושאים גם יחד.**
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
הוא יקר ללב כולנו. עובדה, כל חברי הכנסת עמדו על כך שהערוץ השני ישדר מהכנסת ישירות.
- אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):**  
אבל הוא יקר במיוחד לו.
- דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
אפשר להתחיל בישיבה?
- אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):**  
רבותי, אני מגיע לשאלתא.
- לרשות השידור אין מליאה וועד מנהל, לא אושר תקציב, ולפיכך קיבלה הנהלת הרשות החלטה להשבית את שידורי הטלוויזיה הישראלית.**
- תקופת הביניים שלפיה פועל הערוץ השני בטלוויזיה חסתיים כ"1 במרס 1992, ולאחר מועד זה יופסקו השידורים. ברצוני לשאול:**
- מה עושה הממשלה כדי להבטיח את המשך שידורי הטלוויזיה הישראלית והערון השני, וזאת בשים לב לכך שרק לחלק קטן מאזרחי ישראל יש אלטרנטיבה של טלוויזיה כבבלים?**
- יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):**  
אנשים חייבים לראות טלוויזיה? לא יכולים להיות בלי טלוויזיה?
- היו"ר ד' שילנסקי:**  
סגן שר החינוך והתרבות, אודה לך אם תשיב.
- סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:**  
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת אברהם פורז, הממשלה פועלת להבטחת שידורי הטלוויזיה הישראלית והערון השני בדרך של חקיקה. השבוע תגיש הממשלה שנית את הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה), התשנ"ב — 1992, ואת הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (תיקון), התשנ"ב — 1992.

שיש כאן גם פגיעה קשה אפשרית בציבור גדול של צופים ומאזינים, שלגביהם זה קשר יחיד כמעט עם העולם החיצון, אני מתכוון להרכב קשישים וערירים שנמצאים בבתייהם ואין להם קשר אחר. אנא, תעשו משהו, כדי שיהיה שינוי בעניין זה.

היור"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת אליקים העזני, בבקשה.

אליקים העזני (התחיה):

כבוד סגן השר, לפני כשבועיים הובא העניין על-ידך לכנסת, והכנסת סירבה להיות חותמת-גומי למחדל של שר החינוך והתרבות ושל הממשלה. זה היה צריך להדליק אור אדום, להציב תמרור, כדי שיעשה משהו. הרי אתה הוא האומר שלא יהיה במה לשלם משכורות. היתה אזהרה מפני הדבר שאתה היטבת כל כך לתאר את חומרתו. למה לא נעשה מאומה? ביתר פירוט: האם שר החינוך והתרבות כבר החליט בין האדונים פאלח וינון? הרי זאת הבעיה הנוראת והגדולה, שבגללה צריך להאפיל את המסך ולדוכם את המיקרופון. אם הוא החליט, מה מונע מן הממשלה לבצע סוף-סוף את המינויים האלה?

לפני שאתם מניחים עוד הפעם הצעה להעביר לאדמיניסטרציה מה שנבחרים צריכים להחליט עליו, יש לכנסת זכות לקבל מכם תשובה עניינית — מה מונע, מה מעכב? שואלים אתכם ושואלים אתכם ואין תשובה. הבה נשמע. גם לעם ישראל יש הזכות לדעת מדוע ב-1 במרץ הוא צפוי להאפלה הזאת, שלא היתה גם בזמן מלחמת-המפרץ. אנא, פרט.

היור"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת פורז, לשאלתך — הרי אמרתי שבפני הממשלה מונחת הצעה לגבי ההרכב של המליאה החדשה של רשות השידור. ביום ראשון תהיה כנראה ישיבת ממשלה, ואם ירצה השם — היא תאושר. אם היא לא תאושר, תהיה לך סיבה טובה להגיש שאלתא נוספת, כי לפעמים גם אני רוצה לשאול מדוע.

לגבי הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, נכון שהייתי יושב-ראש הוועדה המיוחדת שדנה בחוק ואישרה אותו, אבל אינני יכול להשיב, לצערי הרב, בשמו של השר הממונה, השר רוני מילוא, ובוודאי אינני יכול להשיב בשמו של ראש הממשלה. אני יכול להשיב על-ידי מיטב ידיעתי, אבל זה לא יענה על שאלתך. חבר הכנסת אברהם פורז, יש כאן מקום לשאלתא נוספת.

חבר הכנסת צבן, עם כל הכבוד, אינני פונה אליך, אבל יש פה מידה של אי-הגינות. מי שזועק למען הפנסיונרים ולמען אלה שצריכים לצפות בשידורי הרשת השנייה ובשידורי הערוץ השני, אם הוא רואה שיש איזה מבקר, הוא צריך לסייע. בשבוע שעבר ניצלו מצב והצביעו כמצוות אנשים מלומדה, לא לגופו של עניין, לא לטובת הפנסיונרים אלא כדי להכות את הצעת הממשלה. מי שרוצה להגן על אותו ציבור, שכולנו רוצים להגן עליו, שיצפה בשידורי הרשת השנייה ויראה שהם שידורים טובים, לעתים טובים משידורי הרשת הראשונה — הכול טוב ויפה, אבל צריך לסייע במקום שצריך.

חבר הכנסת העזני, ראשית אני רוצה לברך אותך על בחירתך במועצת התחיה. לצערי הרב, אינני יכול להשיב אם השר המר החליט בין המועמד האחד לבין המועמד השני. גם

הצעת החוק הראשונה מסמיכה את ועדת הכספים של רשות השידור, בהעדר ועד מנהל, לאשר את תקציב הרשות והאגרה לשנת 1992. במקביל מונחת על שולחן הממשלה הצעה להרכב מליאת רשות השידור. הממשלה אמורה לדון ולהחליט בנושא זה בהקדם.

בעניין הרשות השנייה, הממשלה תביא שוב את הצעתה להאריך בשלושה חודשים את תקופת הביניים של השידורים, וזאת כדי לאפשר טיפול רציני במכרזים ולהבטיח בינתיים את המשך השידורים.

בשני נושאים אלה הגישה הממשלה שתי הצעות חוק נפרדות. לצערי, מליאת הכנסת דחתה אותן, ולכן הן מוגשות שוב. בתוויה שהן יאושרו ותימנע הפסקת השירותים הממלכתיים בישראל, ואני מקווה שכאשר הממשלה תגיש את הצעות החוק, לא יהיו לנו בעיות לא של פריימריס ולא של פאנל, ואז זה יאושר. תודה רבה.

היור"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פורז.

אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני סגן השר, אומנם אני מודה, שיש לי אשמה בכך שעדיין אין מליאה וועד מנהל לרשות השידור, משום שבצקבות פנייתי אל היועץ המשפטי לממשלה הוא פסל את הרשימה שהתכוונתם להביא לאישור, שהיתה פוליטיזציה מוחלטת של מוסדות רשות השידור, לפי מפתח מפלגתי, והחלטתם כעצם להפוך את זה לכנסת זוטא. בצדק פסל את זה היועץ המשפטי לממשלה.

אבל לא אוכל להבין מדוע מאז פסל היועץ המשפטי את הרשימה, לאחר שחלפו כבר כחודשיים, מדוע אתם צריכים לבוא לכנסת עם כל מיני פתרונות זמניים, ואינכם מסוגלים — ואני מתכוון לממשלה — להמליץ בפני נשיא המדינה על מוסדות לרשות השידור, מליאה וועד מנהל כדת וכדין, בהתייעצות עם ארגוני סופרים? מליאה וועד מנהל שאינם מבוססים על בסיס פוליטי-מפלגתי, ובא לציון גואל, ולציבור הצופים בישראל — שידורי טלוויזיה שמגיעים להם, כי את האגרה הם צריכים בסופו של דבר לשלם.

אשר לערוץ השני, אם אתה יודע, תסביר לי איך יהיה אפשר לקיים ערוץ טלוויזיה מסחרי כאשר מדובר על תמלוגים בשיעור של 24% לשנה, שיעור שהוא קטסטרופלי מבחינת היכולת להפיק להפקות מקוריות, שהרי אם באמת בעלי הזיכיון יצטרכו לשלם 24% במי זיכיון ותקבולים לממשלה, לא תישאר להם ולו פרוטה אחת להפקות מקוריות, וכל מה שהם יגישו יהיה תוכניות זרות וקניות. תודה.

היור"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן; אחריו — חבר הכנסת אליקים העזני.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן שר החינוך והתרבות, אני חושב שמה שמתחולל בנושא הזה של רשות השידור — שערוזיה אמיתית היא לא הגזמה, כהגדרה לגבי. אני חושב שיש כאן כישלון ממשלתי בלתי מוסבר, אפילו נוכח כישלונות אחרים של הממשלה. מה הבעיה? האם עד כדי כך היצרים הפוליטיים לא ניתנים לריסון, שאי-אפשר להסכים על הרכב של ועד מנהל של אנשים רציניים, שיהיו מופקדים על ההכוונה הכללית של הנעשה ברשות השידור? אני חושב שאתם מסכנים את ההיבט הדמוקרטי של רשות השידור, של מתן מידע לציבור. אני חושב

— שאלות בעל-פה: הצעת חוק מס הכנסה (תיקוני חקיקה והוראות שונות); הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89) —

היו"ר ד' שילנסקי:  
אני יודע. חבר כנסת מסוים נסע אתמול ממלון "הייאט" במשך שעה וחצי. בואו נקבל את זה היום.  
יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
אדוני היושב-ראש, אם מביאים את השרים ואת סגני השרים, עם כל הכבוד, היה אפשר לצאת חצי שעה קודם.  
היו"ר ד' שילנסקי:  
ביקשנו "משיב הרוח ומוריד הגשם", והנה הגיע שלג במקום גשם.  
מיכאל ברזיהר (העבודה):  
גם אם סגני השרים יבטיחו שלא יבואו עוד לכנסת, נסלח להם.

אין זה מתפקירי להשיב על הנושא הזה. אני מניח שיש לפעמים מצב שקשה להחליט. אני מקווה שלא זה המצב. אני גם מקווה שבשבוע הבא תיפתר הבעיה; ובא לציון גואל.

היו"ר ד' שילנסקי:  
תודה רבה. חברי הכנסת, יש עוד שתי שאלות בעל-פה, שעליהן צריך להשיב סגן השר יוסף עוזן. הוא הודיע בטלפון שהוא יצא מן המלון, והוא תקוע בדרך מן המלון. אני מניח שלא יעבור זמן רב עד שהוא יגיע.

מיכאל ברזיהר (העבודה):  
אם אנחנו יכולנו להגיע בזמן, גם הוא יכול היה להגיע.

מיכה גולדמן (העבודה):  
אין בעיה להגיע. הגעתי במכונית שלי, הגעתי בזמן.

### ב. הצעת חוק מס הכנסה (תיקוני חקיקה והוראות שונות), התשנ"ב — 1992\*

#### (קריאה שלישית)

נגד — אין  
נמנעים — אין  
חוק מס הכנסה (תיקוני חקיקה והוראות שונות), התשנ"ב — 1992, נתקבל.  
מיכה גולדמן (העבודה):  
אני מבקש להוסיף את קולי.  
גרשון שפט (התחיה):  
גם אני מבקש להוסיף את קולי. לא ישבתי במקומי.  
היו"ר ד' שילנסקי:  
אם כן, יש 20 בעד החוק. החוק נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:  
חברי הכנסת, יש שלושה חוקים, שנאמר לי שיש הסכמה לגביהם וההצבעה היא רק עניין טכני. כפי שהודעת, על נושאים שיש לגביהם הסכמה נצביע, כדי שלא לעכב את ההליכים. יש פה הצעת חוק להצבעה בקריאה שלישית, הצעת חוק שהוצבעה בקריאה שנייה והוחזרה לוועדה לתיקונים, על-פי ההסתייגויות שהתקבלו. מדובר בהצעת חוק מס הכנסה (תיקוני חקיקה והוראות שונות), התשנ"ב — 1992, בקריאה שלישית. אני מפעיל את הלוח. זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע

18 —

בעד החוק

### ג. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992\*\*

#### (קריאה ראשונה)

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992, לוועדת הכספים נתקבלה.  
חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
אבקש לצרף את קולי.  
משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):  
גם את קולי.

היו"ר ד' שילנסקי:  
אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק לתיקון פקודת חוק מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992. זאת קריאה ראשונה. הצעת החוק היא של חברת הכנסת עדנה סולודר. ההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

18 —

הצעת החוק לוועדה

נגד — אין

נמנעים — אין

היו"ר ד' שילנסקי:  
שניים מצטרפים. אם כן — 20 בעד. אם כן, הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 89), התשנ"ב — 1992, של חברת הכנסת עדנה סולודר, הועברה לוועדת הכספים לשם הכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

\* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3252; נספחות.  
\*\* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3267.

## ד. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 90), התשנ"ב — 1992\*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 90), התשנ"ב — 1992, של חברי הכנסת שרה דורון ודוד צוקר, בקריאה ראשונה. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה — 17

נגד — אין

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת

מס הכנסה (מס' 90), התשנ"ב — 1992,

לוועדת הכספים נתקבלה.

מיכה גולדמן (העבודה):

הנורה אצלי לא דולקת.

היו"ר ד' שילנסקי:

הלוח הורה 17 בעד. אני מצרף את קולו של חבר הכנסת

מיכה גולדמן, שאצלו הנורה לא דלקה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש לצרף גם את קולי, לא הספקתי ללחוץ.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מצרף גם את קולך. כך אפוא — 19 בעד. אין נגד.

נמנע אחד. גם הצעת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 90),

התשנ"ב — 1992, של חברי הכנסת שרה דורון ודוד צוקר,

הועברה לוועדת הכספים של הכנסת לשם הכנה לקריאה שנייה

ולקריאה שלישית.

## ה. הצעה לסדר-היום

משק המים בישראל

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנו ניגשים עכשיו להצעות לסדר-היום.

ההצעה הראשונה — הצעה לסדר-היום מס' 6694, של חברת

הכנסת עדנה סולודר: משק המים בישראל.

השר ביקש להודיע שהוא מסכים להעברה לוועדה.

בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):

איזה שר?

היו"ר ד' שילנסקי:

השר דוד מגן.

אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני שמעתי היום את כבוד הרכ הראשי, הראשון לציון,

בקשר לסוגיה זו של עצירת גשמים.

אברהם פורז (שינוי — מפלגת המרכז):

מה הוא אמר?

היו"ר ד' שילנסקי:

אינני רוצה להיכנס עכשיו לפלפול הזה.

עדנה סולודר (העבודה):

אני יתכן אגיד על כך. אני התפללתי עם הרכ כיבי על שפת

הכינרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנה, חברת הכנסת סולודר התפללה על שפת הכינרת.

בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודה ומתוודה,

\* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3267.

חקלאים חסכו מים יותר מכל מגזר אחר, וכשנה הקודמת קיצצו להם מכסות מים שהוקצבו להם לפני הרכה מאוד שנים. העמידו את ההקצבה על 870 מלמ"ק. בעוד בשנים קודמות הוקצבו להם יותר ממיליארד מ"ק. לפני שנה היה מי שתבע קיצוץ נוסף עוד כ-200 מלמ"ק לחקלאות. ובימים האלה ממש ניטש ויכוח, האם להחזיר לחקלאות לפחות חלק מקיצוץ המכסה שקוצץ לפני שנה.

חברי הכנסת, אינני רוצה להלאות אתכם במספרים. אנחנו נמצאים במזרח התיכון, שיש בו בעיות מים, יש בו חוסר של מים. יש ארצות רבות, ביניהן גם ארצנו, שהמים שלהן נשאבים או נוצרים בארצות השכנות, אם עליידי הגשמים ואם עליידי המעיינות והנהרות, ומגיעים אליהן. אנחנו חייבים לראות את מצאי המים באזור ובארץ כראייה ארוכת-טווח, אבל לא מתוך פניקה ולא כתוצאה של שנים חריגות, אלא מנקודת ראות של טווחים ארוכים. ואם נהיה נחרצים גם בפיתוח מקורות מים אלטרנטיביים, נדמה לי שאפשר יהיה לומר שלא חייבת להיות בעיית מים במדינת ישראל. אבל הניסיון מוכיח שתכנון, אישור, מימון ופיתוח של מפעלי מים נמשך אצלנו בין 15 ל-20 שנה. לכן, אם לא נגיש היום לפיתוח אותן תוכניות שקיימות בעין, אם לא נקחד להן את התקציבים המחויבים, אנחנו עלולים יום אחד להימצא באמת במצוקה, בעיקר בקשר לעלייה הגדולה, שתחייב העברת יותר מים שפירים לבתים, ותחייב גם ייצור נוסף של מזון. וכבר אמרת, שהחקלאות קשורה למשק המים. וגם אם יקטן השטח שלה, והוא קטן כמשך השנים, וגם אם היא תתיעל ותוכל לייצר מוצרים ביתר יעילות וביתר חיסכון במים, אנחנו צריכים לחשוב על אפשרות שיהיה למשק החקלאי כמיליארד מ"ק מים לשנה; אינני אומרת מים שפירים, אלא מים מכל הסוגים.

אני רוצה לומר כאן, שאין תחליף לחקלאות הישראלית, כספקית מזון, כשומרת ומפתחת את קרקעות המדינה, וגם כענף ייצוא מצליח; אבל בעיקר — וזאת זה נוטים כלכלני האוצר לשכוח — הדבר החשוב ביותר הוא הגורם הציני. ולא יכולה להיות ציונות ללא חקלאות וללא מים. בנושא של ההתיישבות, של פיזור האוכלוסייה — נדמה לי שצריך לחזור ולהדגיש את העניין הזה. עוד לא גמרנו את הציונות. וכל עוד יש יישובים פריפריאליים במרומי ההר ובנגב, אנחנו חייבים ומצוים לספק להם את המים גם לבית וגם לצורכי פרנסה.

לכן, אני אומרת שוב, שאי-אפשר להסתכל על נושא המים רק מנקודת ראות כלכלית, כפי שמטיפים השכם והערב אנשי האוצר. זאת גישה שאי-אפשר לקבל. ונדמה לי שלא ימצא מישהו — אני מקווה, לפחות בכנסת הזאת — שיעלה על דעתו שלא ליישב את אזורי ההר ואת מרחבי הנגב, אזורים שהולכת המים אליהם יקרה; אין מה לעשות.

אני רוצה לומר דבר נוסף. יש כלכלנים הטוענים, שכדי לתמוך באזורים פריפריאליים, לא צריך לעשות את זה דרך צינור המים. הם, למשל, היו מוכנים לשלוח שיקים לאותם חקלאים, ומצד שני לתבוע מהם שיהיו ברמת חיים ויהשפו את התוצרת שלהם ליבוא מארצות שבהן רמת החיים נמוכה, כמו ארצות דרום-אמריקה או ארצות אחרות, או מארצות אירופיות וארצות-הברית, ארצות עשירות. והחקלאי לא יכול לעמוד בתחרות הזאת. נוסף על זה, אי-אפשר גם להסכים לכך שהמים ינתנו למרובה במחיר. דבר זה יגרום לכך שנחלות קטנות, שבמשך שנים פרנסו את בעליהן בחקלאות, יימרו לאפנדים שונים שיוכלו לשלם את מחיר המים וירכשו אותן, ואותם בעלי נחלות, שהמים והאדמה היו קניינם, יישארו ללא פרנסה.

הלאומיים שלנו, ובשנים האחרונות התרגל הציבור למדוד את החום שלהם, כלומר, את המצב שלהם, מדי יום — באיזו מידה הם קרובים לקו האדום התחתון ובאיזו מידה, בשנה הזאת, הם קרובים לקו האדום העליון. והבוקר התבשרנו על דבר שממנו אנו חוששים כבר כמה ימים, גלישת הכינרת, דבר שמסכן כמובן את היישובים, את המטעים ואת השדות שסביבה, כפי שפתיחתו של סכר-דגניה גרמה לנזקים גדולים מאוד למי שחי באזור הירדן והירמוך ולהצפות גדולות.

אני רוצה להזכיר פה דברים שחברים שכחו אולי, שרק לפני ארבע שנים. בין 1987 ל-1988, גלשה הכינרת. אחרי שב-1986 — 1987 היו המים בשפל, ובקיץ האחרון, למרות שלוש שנות בצורת, לא הגיעה הכינרת לקו האדום, שכולנו חרדנו שתגיע אליו.

באקוויפר ההר, שהוא מתמלא מהר ומתרוקן מהר, הקו האדום הנמוך הוא 12 פלוס מטר מעל פני הים, וקו הגלישה הוא 21 — 20 פלוס מעל פני הים. ועד לקיץ האחרון ירד מפלס האקוויפר הזה רק פעם אחת אל תחת לקו האדום, זה היה ב-1986, ומאז הוא בעלייה מתמדת. ואילו במדידות שנעשו אנחנו רואים, ש-1966 עלה מפלס אקוויפר ההר פעם אחת מעל הקו האדום העליון של 20 פלוס, ארבע פעמים מעל 19, ועוד עשר פעמים נוספות עלה על 18 פלוס. היום קיימת בו, באקוויפר ההר, סכנת גלישה.

ואילו באקוויפר החוף, שהוא המאגר החשוב, ויש בו גירעון, לפי דוח מברקת המדינה, של 600 — 800 מלמ"ק. ויש מומחים הטוענים לגירעון גדול יותר, של מיליארד, ואומרים שנזדקק ל-20 שנים גשומות כדי למלא אותו. משום-מה לא מספרים לציבור, שמאז 1987 נמצא מפלס המאגר הזה בעלייה, ועד לאמצע פברואר, המדידה האחרונה שבידי היא 16 מ' בפברואר, נוספו על המאגר הזה, לפי הערכה, כ-577 מלמ"ק, לעומת ממוצע של מיליון שני של 250 עד 300 מלמ"ק.

קריאה:

מה זה מלמ"ק?

ענדה סולודר (העבודה):  
מיליוני קוב.

אם נביא בחשבון את הגשמים של השבוע האחרון, אפשר להעריך בהערכות פרועות, שבוודאי ייתוספו באקוויפר הזה, שהוא החשוב, יותר מ-700 — 800 מלמ"ק; כלומר, אנחנו כמעט מתקרבים למפלס הרום, שחסר בו, ובוודאי בתוך כמה שנים נוכל למלא אותו.

אם הזכרתי בהתחלה את הפוטנציאל שקבע פרופסור בר מהטכניון, הרי אם בכל שנה נחזיר לאקוויפר 100 מלמ"ק לשיקומו, נדמה לי שלא נחטא למשק המים הישראלי. אבל צריך לזכור, שמשק המים מורכב לא רק מהאקוויפרים ומהכינרת, קיימים גם מים שוליים של גיאיות, מים מליחים וקולחין שחלקם כבר מושבים, אבל יש גם יותר מ-300 מלמ"ק מי קולחין שצריך להשיב אותם, ואפשר להשיב אותם, אם יהיה לזה התקציב, וכידוע — קיימת החלטת ממשלה על חקיקה להשבת כל מי הקולחין, כל מי הביוב בארץ, חקיקה שנדמה לי כי צריכה להיות מוכנה עד סוף חודש זה, ואני מקווה מאוד שהיא תהיה מוכנה, והעניין הזה יגיע, סוף כל סוף, גם ליישום.

אולם, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר, שמדיניות פיתוח המים קשורה קשר הדוק עם פיתוח החקלאות בארץ. הציבור בארץ הוסיף בשנים האחרונות לראות בחקלאות ובחקלאים את שודדי משק המים בישראל. דווקא אותם

תאריכים, אעביר את זה לוועדה — תשובות של שרים, שרים לאיכות הסביבה, פנים, חקלאות, שום דבר לא קורה. ראשי המועצות המקומיות והרשויות המקומיות שם משועים לעזרה.

אני מבקש שבדין בוועדה, באופן ספציפי, לצד הטיפול הארצי, יטופל האזור הזה, הנגוע בעניין זה בחוסר תכנון, לדאבון לבי, ובחוסר תשומת לב. והיום, חלקים גדולים באזור חיפה והמפרץ מנותקים. אני חושב שזאת ממש בושה, שב-1992 קורים דברים כאלה.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אתה רואה, הכנסת את המרובה לתוך דקה. זו דרכו של תלמיד חכם.

האם חברת הכנסת עדנה סולודר מסכימה שהנושא יעבור לוועדה? לאיזו ועדה מציעים להעביר אותו?

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):  
אבל השר הסכים שהדין יהיה במליאה.

מיכה גולדמן (העבודה):  
לוועדת הכלכלה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
לוועדת הכספים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, ההצעה הראשונה, בהתאם לתקנון, של מביא ההצעה לסדר-היום, היא הצעה לדרון במליאה. חבר הכנסת שבח וייס הציע להעביר לוועדה. צריך את הסכמת בעל ההצעה.

עדנה סולודר (העבודה):  
ועדה משותפת של ועדת המים וועדת הכלכלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

על ועדה משותפת יכולה להחליט ועדת הכנסת. אם כן, נצביע על העברת הנושא לוועדת הכנסת, והיא תחליט לאיזו ועדה להעביר אותו. זו הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 15

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע  
ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

15 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע שההצעה מועברת לוועדת הכנסת, כדי שתחליט לאיזו ועדה היא תועבר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני מבקש לצרף את שמי למצביעים בעד ההעברה לוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני רוצה להודיע לחבר הכנסת רן כהן, כי קיבלתי הודעת הסכמה של השר דוד מגן, שכל ההצעות שתובאנה היום והן נוגעות למשרדו, הוא מסכים להעבירן לוועדות המתאימות.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת עדנה סולודר, הדברים שלך חשובים. מעניינים ומלמדים, אבל אני חייב להקפיד על הזמנים.

עדנה סולודר (העבודה):

אבל השר לא עונה, לכן אני מבקשת שתיתן לי עוד שתי דקות, כדי שלפחות ידעו על מה יצטרכו לדון.

אני רוצה לסיים ולומר, שבמשך שנים היה משק המים הישראלי מתוכנן. גם המשק החקלאי היה מתוכנן. והם היו קשורים זה בזה, כאשר נקודת הראות, נקודת הביקורת והבדיקה לא היו רק הכדאיות הכלכלית, אלא כפי שאמרת קודם לכן — היתה גם נקודת הראות הציונית. אני חושבת שאלו הן נקודות הראות שצריך להמשיך ולהתייחס אליהן.

לסיים, אני מבקשת שבדין על נושא המים תתייחס הכנסת לנושאים מספר. קודם כול — לנושא של מילוי המאגרים, בעיקר מאגר החוף. השנה היינו עדים למחסור במקומות החדרה של מים, שהתבזבזו בשפע. יש צורך להגיע, סוף סוף, למימוש ההחלטה שמשקי המים והביוב הם משק אחד. יש להתחיל בהתפללות מים במקומות מספר שבהם אין אלטרנטיבה אחרת. יש להגיע לנוסחה שתקבע את עלות המים הריאלית. ואני כופרת בזה שמחיר המים צריך להיות לפי עלות המים. שום מוצר במשק לא קובעים את מחירו בשוק רק לפי העלות שלו.

לכסוף, על הממשלה, כפי שאמרת, לחזור ולקבוע שנקודת הראות וההתייחסות לנושא המים חייבת להיות על-פי שיקול ציוני ולא על-פי שיקול כלכלי בלבד. יש לשנות את כל הגישה, ואת התפיסה של הממשלה כפי שהיתה בשנים האחרונות, שנבעה מפניקה של הרגשת קטסטרופה בשנה של חוסר משקעים, והיום יש הרגשת קטסטרופה בשנה של עודף משקעים. צריך להגיע למדיניות מאוזנת, שמביאה בחשבון את כל הדברים שהזכרתי, ולחזור ולקבוע את המדיניות הנכונה למשק המים לשנים הקרובות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת עדנה סולודר. חבר הכנסת שבח וייס, הצעה אחרת. בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, ברשותך, יש לי שאלה פרוצדורלית. מכיוון שאין שר שעונה, ואני רוצה להציע להעביר את הנושא לוועדה, כמה זמן עומד לרשותי?

היו"ר ד' שילנסקי:

דקה.

שבח וייס (העבודה):

אסתפק בזה. אני מציע להעביר את הנושא לוועדה. זאת זכותי, נכון? כי השר הודיע טלפונית שהוא מסכים לדין.

היו"ר ד' שילנסקי:

כן.

שבח וייס (העבודה):

אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה, לא רק מפאת חשיבותו. כמסגרת הדקה שעומדת לרשותי אני רוצה להביא סעיף נוסף, לגבי האזור שלי, אזור חיפה, שכבר ימים אחדים, ולא כפעם הראשונה, הוא סובל סבל רב — בעיקר אזור המפרץ — מחוסר תכנון של נושא המים, של הניקוז, בזכויות אנרגיות, טיפוף המים, הכול יחד. היום הקריות מנותקות. קריית-אחא וכל השכונות שם הן כמו במבול. אני התרעתי כבר תשע פעמים בשנתיים האחרונות על העניין הזה. יש לי

שהעיכו היה בשל השלג. אומנם לפני שכבודו הגיע היה פה פלפול ודין. על הברכות צריך להגיד.

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב-ראש, אי-אפשר להגיש הצעה לסדר נגד הקדוש-ברוך-הוא. מה אני יכול לעשות?

היו"ר ד' שילנסקי:  
אי-אפשר.

סגן שר האוצר י' עזרן:

צריך רק להתפלל. זה כן עוזר.

היו"ר ד' שילנסקי:

בישיבה קודמת הועלתה השאלה. שאלתי את השר משה נסים, שהוא תלמיד חכם, למה אנחנו אומרים "תן טל ומטר לברכה", אבל כשאומרים "משיב הרוח ומוריד הגשם" אנחנו לא אומרים "לברכה"? אבל היום שמענו גם את ההסבר של כבוד הרב הראשי, הראשון לציון, שנתן לנו את המוצא ואת הצעה.

## 1. שאלות בעל-פה

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני סגן השר, אני מתפלא על שלמשרד האוצר יש כנראה זמן. אחרי שה"קטיושות" נפלו, והוא ממשיך עוד לערוך את הקריטריונים, כאשר יש ויכוח בין משרדי הממשלה לבנינו. אני חושב שהגיע הזמן שגם משרד האוצר יבין, שחודש ינואר כבר עבר מזמן וה"קטיושות" ממשיכות ליפול ביישובי קו העימות. נקווה שנחזור לימים כתיקונם באזור קו העימות. אבל צריך לדעת, שביישובי קו העימות יש להתמודד עם בנייה ביטחונית ליישובים צמודי קרקע, בניית גדרות ביטחון, אחזקת כבישים וחדרי ביטחון. קיים ויכוח על 16 מיליון שקל; מעכבים את השחרור ומעכבים בעיקר קליטה של עולים באותם אזורים — בקריית-שמונה, במשולה, במושב, בקיבוצים, זוגות צעירים שרוצים להרחיב את בתיהם, או לחזור ולגור באזורים האלה.

לכן, אני חושב שמשרד האוצר צריך לתת תשובה חד-משמעית ולומר: שחררו את ההקפאה ואנחנו יוצאים לדרך. נעשה פה עוול.

אני רוצה גם להוסיף, שהדבר כולל לא רק את יישובי קו העימות בצפון, אלא גם את יישובי רמת-הגולן, ובדרגה נמוכה יותר — גם את יישובי בקעת בית-שאן ועמק-הירדן.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת יוסי גולדברג, ואחריו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי; אבל אני רואה שהוא יצא. אם הוא לא יחזור בעוד דקה — רשות הדיבור חניתן לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני סגן שר האוצר, למה צריך להמתין עוד? הרי הדברים ברורים, וברור לכולם שההחלטה שנתקבלה היא שגויה. קיצצו, הקפיאו וביטלו דברים שהם מרכיבים חיוניים בהיערכות האזרחית של היישובים האלה. הרי ברור גם לכבוד סגן השר, שלא חלו שום שינויים.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

יש ממונה על משרד החקלאות, והוא ראש הממשלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת כ"ץ-עוז, כל ההצעות שהשר מגן היה אמור להשיב עליהן — הוא מסכים להעבירן לוועדות המתאימות.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אבל זה לא משרד.

שבח וייס (העבודה):

לא חשוב. מה שחשוב הוא, שהוא לא בא.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

זה חשוב.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו לא מחלקים פה את הסמכות של המשרדים.

חברי הכנסת, בינתיים הגיע סגן שר האוצר, ואנחנו מכינים

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו נאפשר לחבר הכנסת מיכה גולדמן להציג את השאלת בעל-פה מס' 605, בנושא: הקפאת המענקים והתקציבים ליישובי קו העימות. בבקשה.

605. הקפאת המענקים והתקציבים ליישובי קו העימות

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני סגן שר האוצר, זה חודשים מספר מוקפאים התקציבים והמענקים לבנייה ביטחונית ביישובי קו העימות בצפון. מדובר בהקצבה מיוחדת לבניית חדרי ביטחון ומקלטים באזורים אלו, כפי שמחייב החוק.

בימים אלו, עם נפילת ה"קטיושות", אנו עדים שוב לחשיבותם של חדרי הביטחון האלה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לשר על הקפאת תקציבית זו?

2. מה יעשה השר, או נכון יותר סגן השר שנמצא אתנו, כדי שתושבי קו העימות יזכו למענקים אלו?

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני, בבקשה.

סגן שר האוצר י' עזרן:

תודה רבה. אדוני היושב-ראש, חברי הבית, המענקים הביטחוניים ניתנו, עד תחילת שנה זו, בשיעור קבוע מגובה הזכאות לסיוע ברכישת דירה, דבר שמנע כל קשר הגיוני בין העלות הנוספת המוטלת על המשתכן, כתוצאה מחיוב הבנייה הביטחונית, לבין גובה הסיוע לעניין זה.

לאחר שניסונו — לצער, ללא הצלחה — להגיע בינתיים עם משרד השיכון להסכמה בדבר קריטריונים חדשים לחלוקת המענקים, כפי שהתחייב מהמבצ שנקבע עלינו, החליטה הממשלה, בדיון על התקציב, לבטל מענקים אלה. לקראת תחילת שנת התקציב הוחלט לתקצב נושא זה.

כיום אנו מנסים לגבש, מהר ככל האפשר, קריטריונים חדשים והגיוניים יותר לחלוקת המענקים. תודה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

— — —

סגן שר האוצר י' עזרן:

נכון, זו שאלה שהתחזקה אחרי התשובה. רבותי, אני לא רוצה להיכנס לפולמוס הזה, כי זה עניין יותר מדי חשוב ורציני.

ראשית כול, התקבלה החלטה. אף שהוקפאו התקציבים — זה חשוב מאוד — התקבלה החלטה סופית, ודי מהר, לטפל בנושא הזה. אני לא יכול לתת לך תשובה אם מדובר על 16 מיליון או 20 מיליון או 25 מיליון. הרי צריך לתאם את התקציב הזה לפי הצרכים ההגיוניים, כדי שזה לא ייפול למעמסה על המשטח, ואני הסברתי את זה בדבריי. אם כן, למה לנו להגביל את עצמנו לסכום?

אני מקווה ומצפה מאוד מאוד, שבמירוץ הזה בין ה"קטיושות" ובין הבנייה בכל זאת נמצא את הדרך לסיים את העניין הזה, כי התקציבים מוכנים, ההחלטה קיימת. אני באמת מפנה קריאה למשרד השיכון וגם לאנשים שלי באוצר, הפרנסים המקצועיים המטפלים בעניין — לסיים בהקדם האפשרי, ואשמח מאוד לתת לכם תשובה חיובית, שהפתרון נמצא.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שוב דבר שקשור למזג האוויר. סגן שר האוצר ישיב על שאלתא מס' 606, מאת חברת הכנסת עדנה סולודר. בנושא: התרת ייבוא ירקות מחוץ-לארץ. בבקשה.

606. התרת ייבוא ירקות מחוץ-לארץ

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, שר האוצר דורש לפתוח את השוק המקומי לייבוא ירקות טריים, על מנת למנוע פגיעה בתהליך הורדת האינפלציה.

ברצוני לשאול את השר:

1. האם יש מחסור ממשי בירקות טריים, ובאילו מהם?
2. מה הוא שיעור עליית המחירים הצפוי, שבשטחי רוצה השר לייבא ירקות טריים?
3. האם יש מאין לייבא ירקות בעונה זו, ובאילו מחירים?
4. האם מדובר בתקופה מוגבלת או על פתיחת המשק לייבוא חקלאי ככלל?
5. אם כן — מאיזו סיבה, והאם נערכה בדיקת ההשלכות הכלכליות של הנושא?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר האוצר י' עזרן:

1. אכן, דומני כי יש מחסור ממשי בירקות טריים. אומנם לא בדקתי את מחסני הקירור, אבל הראיה הפשוטה לכך היא מחירים הגבוהים בשווקים. כדי לסכר את האוון: כרגע יש מחסור חמור מאוד במלפפונים, בחצילים ובקישואים. בחודש שעבר, אני מתכוון לינואר, היה מחסור גם בעגבניות.

2. מנתוני חודש דצמבר עולה, כי מחירי הירקות עלו במוצע כ-12.5%, ובחודש ינואר — כ-20%. עדיין אין נתונים לגבי עליית מחירי הירקות בחודש פברואר, ולצערי הרב אנחנו צופים עלייה די קשה, מאחר שגם מזג האוויר הצטרף לחגיגה הזאת.

לכן אני מבקש לשאול את סגן השר, האם יודיע האוצר שמוחזרים התקציבים שקוצצו ליישובי קו העימות, על-מנת שאפשר יהיה להיערך שם, ומהר ככל האפשר?

משרד הפנים כבר התחיל בפעולות בימים אלה. אני מצפה שהאוצר יודיע מייד את ההודעה, על-מנת שהמשרדים האחרים יוכלו להיערך מייד, ובהתאם. אני מצפה לשמוע את תשובת סגן השר. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. בוודאי תקבל תשובה. אני רואה שחבר הכנסת רחבעם זאבי לא חזר. רשות הדיבור לחבר הכנסת כ"ץ-עוז.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אדוני סגן השר, הנושא של ביטול או הקפאת תקציבי יישובי קו העימות לא נבע משום שינוי במצב המדיני ו/או הביטחוני באזורים של אותם קווי עימות. הוא נבע אך ורק מלחצים תקציביים בתוך המערכת ומחיכוכים וממריבות בין משרד האוצר לבין משרדי ממשלה אחרים, כמו משרד השיכון, בנוגע לכל מיני תקציבי תשתית, כאשר ניסו למצוא את התקציבים החסרים באזורי קו העימות, או משרד הפנים, כאשר לנושא של תקציבים לרשויות מקומיות, שגם פה מצאו את כבשת הרש והקטינו תקציבים הקשורים למערכות של משרד הפנים, אם בנושא ההגנה, אם בנושא השמירה, אם בכבישים ובדומה לזה.

כל השאלה איננה, לפי הערכתי, שאלה של שינויים בהיערכות. ההיערכות הזאת לא תשתנה לא בעוד שנה ולא בעוד חמש שנים. המצב הזה צריך להמשיך ולהישאר, ואת התנאים שהיו בעבר צריך להמשיך ולתת בעתיד.

השאלה שלי היא, אדוני סגן השר, מדוע כאשר אתה עונה, אתה מביא תשובות שלא ממין העניין? כי ממין העניין הוא המריבות בין משרדי הממשלה ולא דברים אחרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה. השאלות היו רבות, אך הזמן המוקצב לתשובה הוא שתי דקות בלבד.

סגן שר האוצר י' עזרן:

לצערי הרב, זה הרבה יותר ממה שלוקח ל"קטיושה" לחצות את כל הגבולות.

ובכן, אתחיל אולי מהסוף. חבר הכנסת כ"ץ-עוז, אני מצטער מאוד שאתה מטיל עלי את האשמה הזאת, שאני משיב שלא ממין הטענה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

הוא לא השיב.

סגן שר האוצר י' עזרן:

לא, לא הכוונה.

קריאה:

— — —

סגן שר האוצר י' עזרן:

בבקשה, אל תעזור לי, אדוני. אני מבקש שלא יעזרו לי. אני לא צריך שיעזרו לי.

השאלה שלך היא חדשה ואתייחס אליה. אבל לגבי השאלות של חבר הכנסת גולדברג, עניתי בדיוק על מה שהוא שאל, אם אדוני יסתכל.

היות שאין, לצערי הרב, שר במשרד החקלאות והממשלה מתכרבת עם הדברים שלה ועדיין לא הצליחה לחוקק חוק או לחת מקדמות, אני פונה שוב לאוצר בבקשה שהאוצר —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לוי, לא לקרוא אלא לשאול. זאת לא קריאה נוספת אלא שאלה נוספת.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

תוך כדי הקריאה אני גם אשאל, ושאלתי היא: האם נוסף על האסונות שהביא הטבע על האוכלוסייה הזאת, על החלוצים האלה, האוצר יוצר עכשיו עוד אסון?

ובנוגע לכמות הירקות שנמצאת בשווקים: אדוני סגן השר נמצא בשווקים ויודע שאין סחורה חסרה. האימים האלה לא יעברו על החקלאים, שעושים את העבודה והמלאכה נאמנה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אחרי התשובה המפורטת של חבר הכנסת יאיר לוי, אשאל עכשיו שאלה את סגן השר. אני הייתי רוצה לדעת, האם בדקתם במשרד האוצר מה היא השפעת מחיר העגבניות על מחיר הדירה, השיכון, המטוס, הטנק ועל כל המחירים במדינת ישראל? לעתים אני נדהם כיצד עלייה עונתית במחיר הירקות גורמת לקפיצת האינפלציה, כל החובות במדינה קופצים, כל ההתחייבויות, כל מה שצמוד — לפעמים ב-300, 440 מיליון שקל ויותר, בגלל עלייה עונתית במחיר הירקות.

לפני כמה שנים העליתי הצעה ליצור מכניזם בנושא העגבניות, לטובת החקלאים במדינת ישראל. מתי תעשו את זה?

אליקים העצני (התחיה):

מותר לא לאכול עגבנייה חודש-חודשיים. מה יש?

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

היה תכנון בנושא העגבניות, והם ביטלו אותו. עכשיו שלא יבואו בטענות.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת טריף, אני פשוט רוצה להדריך אותך, שלא תרגיש מקופח. תלמד להרים במהירות את היד. היו שהקימו אותך, תתרגל, לגבי שאלות בעל-פה אחרות. הייתי רוצה מאוד לתת לך את רשות הדיבור אבל אניני יכול, שמא אצור תקדים, וזה דבר מסוכן. קבל בהבנה את המצב. אתה הרמת את ידך באיחור, הרכה אחרי כולם. צריך להודות: מהר. תתרגל.

סאלח טריף (העבודה):

אין בעיה. חשבתי שמעשה ביחס לחבר כנסת חדש לא יהיה תקדים.

היו"ר ד' שילנסקי:

כן, אבל אתה הרמת את ידך אחרי שקראתי את השמות. זה בוודאי בלתי אפשרי. קבל זאת בהבנה.

שבח וייס (העבודה):

תבוא אלי, אני אתן לך הדרכה.

סאלח טריף (העבודה):

אולי לקראת הכנסת הבאה.

3. ניתן לייבא כיום ירקות טריים מאירופה, לדוגמה מספרד ומהאיים הקנריים. כמובן מציע משרד האוצר לאפשר הכנסת ירקות טריים גם מהשטחים. אשר למחירים, בכל מקרה שמחירי הירקות יעלו בשיעור מוגזם יהיה כדאי, לטובת הצרכנים, לייבא ירקות מחוץ-לארץ, אם מחירים שם יהיה זול יותר מאשר בארץ. כל זאת באישורם, כמובן, של הגורמים המוסמכים לכך.

4. אין כוונה לפתוח את המשק הישראלי לייבוא חקלאי בכלל אלא רק באופן זמני, וכפי שמתחייב ונזר מהמציאות שנכפתה עלינו בחקופה הזאת, בתקופה מצומצמת מאוד, בכל מקרה שבו יהיה מחסור בירקות, שיגרום לעלייה מוגזמת במחיריהם. משרד החקלאות אישר לאחרונה ייבוא של תפוחי-אדמה בגלל מחסור זמני בארץ. תודה.

עדנה סולודר (העבודה):

שאלה נוספת.

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה נוספת לחברת הכנסת סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

אדוני סגן השר, אתה אכן ציינת מה הם הירקות החסרים, ונדמה לי שכל אחד מאתנו עדיין יכול לחיות תקופה מסוימת בלי חצילים, מלפפונים וקישואים. אולי אתה לא יודע שבארץ, כרגע, אין שום בעיות אספקה של עגבניות, שחלקן הגדול בא מחמדות, ואפילו המחיר שלהן נמוך יותר מזה שהיה בשנה שעברה. בשנה שעברה היה המחיר 2.5 שקלים לקילוגרם, ועכשיו המחיר הוא 80 אגורות עד 1.30 שקל. אין בעיות אספקה של תפוחי-אדמה, אין בעיות אספקה של גזר, של בצל ושל מיני ירקות שונים. אין בעיה באספקת פירות. יש שפע של פירות בשוק. צריך לזכור, שמשום שחלק מהפרי נפגע, קשה לייצא אותו, יש לנו עודפי ייצוא של אבוקדו ושל ירקות שונים.

אתה אמרת, שיכול להיות שנייבא ירקות מהשטחים. נדמה לי שאותן בעיות טבע חלו גם על השטחים. אני רוצה לדעת, האם אתה מתכוון לסכסך את הירקות שאתה רוצה להביא לארץ? ובעיקר אני רוצה לשאול: אולי במקום להתעסק בייבוא ולהכות את החקלאים מכה נוספת, שגם על מעט הפרי שניצל מכל השיגעונות של הטבע יהיה עליהם להתחרות במחירים, תכריזו על אסון טבע, בעיקר אחרי השבוע האחרון הזה? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר לוי —

עדנה סולודר (העבודה):

ותזרימו מיד את המשאבים לבניית החממות והלולים.

היו"ר ד' שילנסקי:

— ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, צר לי מאוד שמשדרך הכין אותך בצורה כזאת לתשובה. מה אנחנו רואים? עשרות מאות ואלפי חקלאים שמתמודדים עם האסונות הנוראים שקרו להם בימים האחרונים ובשבועות האחרונים. במקום שנכריז, ומיד, על המצב הזה כמצב חירום וניתן להם פיצוי, וכפי שקראנו לאוצר בוועדת הכספים — לתת להם מקדמות לפיצוי, הרי גיעה להם כסף, במקום זה אנחנו משתעשעים עכשיו באסון נוסף ואנחנו מאיימים עליהם, הפעם לא באקדח, בתותח, ואנחנו אומרים: אם אתם תהיו ילדים רעים, נייבא סחורה מחוץ-לארץ. זה מה שהאוצר צריך לעשות?

חוברת כ"א, ישיבה ש"צ

— שאלות בעל-פה: הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35); הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6); הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 6) —

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר י' עזרן:

מהשאלות האחרונות השתכנעתי, שאכן היטיבו לעשות אנשי המשרד המקצועי בהכנת התשובות; לו הייתי צריך לשלוף את התשובות על חלק מן השאלות הנשלפות מהשרוול, לא הייתי מוצא לא את ידי ולא את רגלי.

אם כן, רבותי, אין שום קשר, זה לא איומים, ולא נגד חקלאים. כל הדברים האלה לא קשורים לנושא. זה בבחינת טען לו בחיטים והודה לו באבנים, אפילו לא בשעורים. זה לא ממין הטענה. אנחנו פשוט דואגים לצרכן. אמרתי בפירוש: אנחנו חייבים לדאוג לצרכן.

קריאה:

— — —

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני, לא הפרעתי לך. אל תערב שני דברים.

לחקלאים מגיע הפיצוי שמגיע להם.

קריאה:

— — —

סגן שר האוצר י' עזרן:

סליחה, למה אתה צועק? אדוני היושב-ראש, תגן עלי מפני חברי הנכבד, הוא לא נותן לי לסיים.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אדוני סגן השר, מי מפריע לך?

סגן שר האוצר י' עזרן:

חברי מצד ימין, נציג החקלאים.

רבותי, חברת הכנסת עדנה סולודר, בקשר לשאלתך —

ז. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35), התשנ"ב — 1992\* ;

הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6), התשנ"ב — 1992\* ;

הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 6), התשנ"ב — 1992\* ;

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' תיכון:

הכנסת יאיר צבן, שהדיון בה הסתיים אתמול. יש משהו שמתנגד? לא. הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6), של חבר הכנסת יאיר צבן. יש משהו שמתנגד?

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב-ראש, לא הייתי כאן בזמן הדיון בהצעה.

היו"ר ד' תיכון:

אתה מתנגד, אדוני סגן השר?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה בהסכמת הממשלה.

היו"ר ד' תיכון:

אדוני סגן השר, אני מדבר אליך.

סגן שר האוצר י' עזרן:

— — —

היו"ר ד' תיכון:

אני אומר מייד מה הם שלושת החוקים — הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35), זו הצעתו של חבר

\* רשומות (הצעות חוק, חוברות 2102, 2116, 2115).

— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35): הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6): הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 6) —

היו"ר ד' תיכון:

אני לא שומע.

סגן שר האוצר י' עזרן:

לא הייתי כאן בזמן הדיון על ההצעה הזאת.

היו"ר ד' תיכון:

יש לך זכות וטו היום.

סגן שר האוצר י' עזרן:

אדוני היושב-ראש, אני מבין שהממשלה מסכימה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הצעת חוק המלוות (הוראות שונות). של חבר הכנסת שמעון שטרית. האם מישור מתנגד להצבעה?

סגן שר האוצר י' עזרן:

לא קיבלתי את הצעת החוק.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
האם ההתנגדות היא התנגדות אישית?

היו"ר ד' תיכון:

אדוני סגן השר, אתה — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מתנגד.

היו"ר ד' תיכון:

אדוני סגן השר, אני רוצה שתדע כמה מדובר. מדובר במלוות מדינה. מלוות חובה שלא נפרד עלידי האזרחים, ובמשך שנים נותרו בכספת של בנק ישראל. לא מוצע לפצות אותם אנשים שלא פדו, אלא פשוט להצמיד את ערך הכסף החל מיום הפדיון. זה דבר אלמנטרי שקיים בחוקים רבים, אלא שהממשלה משום-מה מסרבת. נדמה לי שאתה צריך להיות מודע לעובדה זו, שכן מדובר אך ורק בעשיית צדק ולא בהוצאה עודפת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני לא מתנגד.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אם סגן השר — — —

היו"ר ד' תיכון:

הוא מסיר. כי מדובר בקריאה ראשונה.

רכותי, אנחנו עוברים להצבעות. מי בעד העברת הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35) לדיון בוועדת העבודה והרווחה להכנה לקראת קריאה שנייה ושלישית? נא להצביע, הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה 18 —

נגד אין —

נמנעים אין —

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה

(גמלאות) (תיקון מס' 35), התשנ"ב — 1992,

לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

הנושא עובר לליכון ולהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית בוועדת העבודה והרווחה. תודה.

דוד ליבאי (העבודה):

צריך להודיע על התוצאות. בשביל הפרוטוקול.

היו"ר ד' תיכון:

לא צריך את ההודעה בשביל הפרוטוקול. חבר הכנסת ליבאי, אתה בקיא בתקנון. כתוב שם: התרשם היושב-ראש שיש רוב, איננו חייב אפילו למנות. נכון, חבר הכנסת שחל?

דוד ליבאי (העבודה):

אם מנה, השאלה היא אם הוא לא צריך להודיע על התוצאות.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' תיכון:

כתוב "התרשם".

רכותי, אנחנו ממשיכים. מי בעד העברת הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6) לוועדת החוקה, חוק ומשפט. להכנתה לקראת קריאה שנייה וקריאה שלישית? זו הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה 18 —

נגד אין —

נמנעים אין —

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת

החברות (מס' 6), התשנ"ב — 1992, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

דן תיכון (הליכוד):

גם הצעה זו אושרה ועוברת לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אנחנו עוברים להצעת החוק השלישית: הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 6). מי בעד העברת הצעת החוק לדיון ולליכון בוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה וקריאה שלישית? אפשר להצביע, הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה 17 —

נגד אין —

נמנעים אין —

ההצעה להעביר את הצעת חוק המלוות

(הוראות שונות) (תיקון מס' 6),

התשנ"ב — 1992, לוועדת הכספים נתקבלה.

דן תיכון (הליכוד):

תודה. גם הצעת חוק זו עוברת להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, לוועדת הכספים.

חוכרת כ"א, ישיבה ש"צ

— הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 35): הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 6): הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 6): הצעה לסדר-היום —

שמעון שטרית (העבודה):

תודה ששכנעת את סגן השר שלא להתנגד.

סאלח טריף (העבודה):

אפשר לצרף את קולי?

דן תיכון (הליכוד):

זה לא משנה בלאו הכי.

דוד ליבאי (העבודה):

זה חלק מההתרחשות הכללית.

## ח. הצעה לסדר-היום

### הברכה והנזקים של שנה גשומה זו

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

בהחלט.

היו"ר ד' תיכון:

אם זיכרוני אינו מטעני, כשהיית סגן שר החקלאות היתה הצעה, בנסיבות דומות, לייבא עגבניות מספרד. אתה זוכר?

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

כן. זה היה בתקופה אחרת, לא בעונת החורף. היתה הצעה כזאת. שר החקלאות לא היה אז בארץ, אם אתה זוכר. השר ויצמן היה מחליפו באותה תקופה, והשר ויצמן, כממלא-מקום שר החקלאות, חשב שיש צורך לעשות זאת. לפי דעתי, הוא טעה אז. לו היה שר החקלאות הקבוע אז במדינה באותה עת, ההצעה הזאת לא היתה נשקלת כפי שהועלתה אז.

היו"ר ד' תיכון:

אבל סגן השר היה אז בארץ.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

סגן השר היה אז בארץ וגם הגיב, אבל, כידוע לך, הקולגיאליזם במשרדי ממשלה, בין סגנים לבין שרים, יש בה איוו מחויבות, ועל כן זה לא יצא תקשורתית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אני יכול להתחיל את דברי בנושא?

היו"ר ד' תיכון:

כן.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

תודה רבה לך, אדוני היושב-ראש.

הנושא של השנה הגשומה הברוכה הזאת הועלה בפירוט ניכר על-ידי חברת הכנסת עדנה סולודר. אני הייתי רוצה רק להזכיר לחלק מהחברים, ואחרים מהם אינם נמצאים כאן כרגע, שמה שקרה באזור חיפה, חבר הכנסת שבח וייס, ובמקומות אחרים איננו דבר חדש במדינת ישראל ובארץ-ישראל. כבר באותה תקופה — "נחל קישון גרפס, נחל קדומים נחל קישון"; כנראה היה אותו מצב שהיה עכשיו באזור חיפה. את דברי אלה אני מביא רק כדי להזכיר, שמה שאמר נציב המים לפני שלושה חודשים וחצי, בחודש אוקטובר, שיש לו הוכחות שהמדבר מתקדם צפונה, אלה דברים שלא היה מקום שנציב המים במדינת ישראל יאמר אותם. המצבים האלה, כפי שאנחנו יכולים להכיר אותם, הם מצבים נמשכים של עשרות ומאות שנים ואולי אלפי שנים, עם נחל קדומים, אותו נחל-קישון גרפס אז, דבר שהיה דומה כנראה למה שיש היום.

אין לנו נתונים על היקפי משקעים, בשנים שאנחנו בודקים את נתוני הגשם במדינת ישראל, כפי שיש היום. על כן, ודאי

היו"ר ד' תיכון: חברי הכנסת, אנחנו חוזרים להצעות לסדר-היום. הצעה לסדר-היום מס' 6719 בנושא: הברכה והנזקים של שנה גשומה זו — מאת חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז. בבקשה.

דוד ליבאי (העבודה):

מי משיב?

היו"ר ד' תיכון:

השר דוד מגן.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני מבקש למחות על כך שכבוד השר לא נמצא פה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יאיר לוי, מן המזכירות מודיעים לי, שהשר מגן מסר שהוא לא מתנגד להעברת הנושא לדיון בוועדת הכלכלה. הוא אוהב את ועדת הכלכלה בוודאי. חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, בבקשה.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להעיר הערה הקשורה להערתו של חבר הכנסת יאיר לוי ושל אחרים שהעירו אותה קודם לכן. במצב שהוא מאוד לא נוח לחקלאות במדינת ישראל, אין שר חקלאות למדינת ישראל היום, אין מי ששייב על הנושאים הקשורים בענייני מים, אין מי ששייב ויטפל בנושאים הקשורים לנוזקים — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

סליחה, תשמע עד הסוף.

— ואין מי שיענה תשובה מלאה בשם הממשלה או בשם משרד החקלאות על השאלות של חברת הכנסת עדנה סולודר, האם צריך לייבא ירקות או לא; שכן הממשלה הזאת נקטה, לפני שנתיים, מדיניות של ביטול התכנון בחקלאות, ועל כן יצירת מצבים של חוסר ועורף בלתי נשלטים ביכולים החקלאיים השוטפים. לו היתה הממשלה נוקטת את המדיניות רבת-השנים במדינת ישראל, של הבטחת מחיר מינימום לחקלאי, חזקה על חקלאי ישראל שהיו מייצרים ברמה קבועה וסבירה את כל הירקות ולא היינו נוזקים לשאלות ותשובות, שלפי דעתי לא רק שאינן נכונות, אלא נוסף על המצב המתואר בהן ייקרו הצעדים הללו את הירקות, כי ייבוא של ירקות מאירופה היום, עם כל דולר נוסף להובלה, לעמילות המכס וכיוצא באלה, ביא למחירים גבוהים יותר. לכן, כל עניין המדד אינו קשור לעניין.

היו"ר ד' תיכון:

תרשה לי לשאול אותך משהו?

מלריה שנפטרו ממנה במועד ייבוש החולה — מלריה, יתושי אנופלס — כי אין לנו היום מערכת שיוצרת לטפל בזה. המערכת טיפלה בזה עד תקופת ייבוש החולה, ולאחר מכן אמרנו: נגמר העניין. זה לא נגמר, זה קיים, וזה יכול להיות דבר רע מאוד, אלא אם כן הממשלה, משרד הבריאות והמשרד לאיכות הסביבה יקימו היום מערכת ומנגנון שיתחילו לטפל בזה מייד. יומיים-שלושה ימים חמים, והאנופלס מתחיל להתרבות. קצב ההתרבות שלו במזג אוויר חם מהיר מאוד. אני ממליץ מאוד לממשלה להתחיל לטפל בעניין ולא להניח אותו עד הקיץ, שאז מבקרת המדינה תבקר מה שלא עשו. ניתן לעשות זאת היום.

נקודה שנייה — הנזקים. מדינת ישראל איננה ערוכה ככלל לקבלת כמויות כאלה של שלג. ב־1951 היה לנו שלג שקרסו בו גגות, קרסו בו לולים, קרסו רפתות. לא היו אז חממות. לא הבאנו את זה בחשבון, ואולי לא צריך להביא את זה בחשבון במדיניות ארוכת טווח. לכן הנזקים במערכת החקלאית גדולים מאוד, לא רק בענף הבנות, שכולן נשרפו מהקור, לא רק בענף האבוקדו, לא רק בענף המנגו ולא רק בגידולים הסוב־טרופיים — ויכול מאוד להיות שלא יהיו לנו פירות קיץ מהם — ולא רק בענף השקדים, והשלג הזה הוריד את כל הפריחה במטעי השקדים, אלא גם נזקים שנגרמים היום ברפתות ובכלולים שקושים מעומם השלג.

הבנייה במדינת ישראל היא של גגות שטוחים, בלי "השפצים" הידועים מאירופה. שם בנוים כך במיוחד, כדי שהשלג יגלוש ולא יקרה דבר לגג. אני לא בא להציע לשנות את צורת הבנייה, אבל אני בא לומר לממשלת ישראל בשנה כזאת, שכמוה היתה ב־1951 — אחת ל־40 שנה יש כנראה שנה כזאת, ואיש אינו מבטיח שהשנה הבאה לא תהיה כזאת, כי בתוך 100 שנים יכולות להיות שתי שנים רצופות, הסטטיסטיקה איננה מחלקת את זה בשיעורים של אחת ל־40 שנה — צריכה ממשלת ישראל לקום ולהודיע: אנחנו לימינכם, חקלאי ישראל; ולא רק חקלאים. יש מפעלים באזור הגליל, שיש להם משטחי גג רצופים וגדולים של 3,000–4,000 מטרים רבועים, והם קרסו. זה התכנון, זאת הארכיטקטורה במדינת ישראל, חייבת הממשלה לקום ולומר: במצבים כאלה אנחנו מתייצבים לימינכם. זה אסון טבע. אי־אפשר להתעלם מזה.

הממשלה לא אומרת מלה, אין שר חקלאות שקם, אין מי שמציע, והכול נשאר במסגרת דיבורים.

הכנסת צריכה לומר את דברה. חקלאים ויצרנים שואלים, מה יהיה בעתיד; מעבר למקדמות, מה יהיה בעתיד, מה יקרה למטעי הבנות, האבוקדו, מה יקרה ללולים, לרפתות, לעופות, לפרות, מה יקרה? עוד הפעם נעשה מזה הון פוליטי אחד כלפי השני, או שכל המגזר הזה הולך לאיבוד. לא חסר לנו הרבה, חוץ מהצעתו של סגן שר האוצר היום להכניס יכולים מהשטחים לתוך מדינת ישראל. אין בעיה לחסל את החקלאות של מדינת ישראל. עוד אסון אחד נוסף על אסון הבנקים של 1983, ולאחר מכן הפסקת האינפלציה בשנים 1985, 1986 ו־1987, ולאחר מכן, לא צריכה החקלאות עוד הרבה. יישארו בודדים שיוכלו להרים את הראש מעל השלג והמים.

על כן, נדרשת כאן אמירה. הייתי מבקש שלא להעביר נושא כזה לוועדה, שלא להביא נושא כזה לדיון במליאה, אלא לגבש את הכנסת בקריאה לממשלה: אמרו משהו למגזר היצרני, בעיקר לחקלאים: אמרו מה אדם מתכוונם לעשות, עמדו לימינו. הממשלה איננה יכולה שלא לומר דבר כזה. זה

סיפורים ומעשיות של זקנים יוכיחו שזו לא הפעם הראשונה, אבל דבר אחד ברור — מדינת ישראל חייבת לתכנן את עצמה לשנים ברוכות ולשנים שחונות. זה התכנון וזאת המדיניות של ממשלת ישראל זה 25 שנה. מתחילת תקופתו או מסוף תקופתו של שר החקלאות דאז משה דיין, כך מנווטת ישראל את משק המים.

על כן, ביקורתה של מבקרת המדינה בשנה האחרונה, לאחר שתי שנים שחונות, היתה ביקורת שלא התבססה על הממוצעים, אלא ביקורת במצב קשה; זה נכון, אבל נדמה לי, שלו עשתה המבקרת היום את הביקורת, היא היתה מברכת את מדינת ישראל, את שרי החקלאות לשעבר ואת נציגי המים, שדאגו לכך שבשנה כמו השנה הזאת תוכל מדינת ישראל לאגור כ־200 מיליון קוב מים נוספים, שלא היו נאגרים אלמלא המדיניות רבת-השנים המביאה בחשבון ממוצעים לטווח ארוך, שנים שחונות ושנים ברוכות.

אני רוצה לומר, שלצד שנת הברכה הזאת, עם כמויות המשקעים האדירות שלא ידענו כמותן, יש גם נזקים רבים מאוד, נזקים לאדם, נזקים לחי, נזקים לצומח ונזקים לכלכלת ישראל.

נוסף על כך, היום אנחנו מפסיקים למדוד בכמה עלה מפלס הכינרת, ואני ממליץ לכל אחד להתחיל למדוד בכמה עלה מפלס ים־המלח, שכן כל טיפת מים שיוורדת באזור ההיקוות של אגן הכינרת כבר איננה משפיעה על הכינרת, זו כבר מלאה, וההוכחה לכך — האסון הנוסף שיכול לבוא עלינו, כיוון שנוציבות המים לא ראתה את הנושא, מ־80 ס"מ מים היו על הטילית של טבריה ב־1969, ועד היום לא גמר לשלם את הפיצויים. זה לא השנתיים האחרונות, זה מ־1969. השנים האלה באות בזו אחר זו בשיעורים, בקצובות של שמונה שנים, 10 שנים, 20 שנה, אבל הן באות. ים־המלח כבר עלה ב־68 ס"מ.

**אליקים העצני (התחיה):**  
למה זה לא טוב?

**אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):**

אני לא אמרתי שזה לא טוב, אמרתי שזה טוב. אני בירכתי על כך שמדיניות ממשלות ישראל בנושא משק המים היתה והינה נכונה. רק לאחרונה, ה"עליהום" שעשו בקיץ, היה לא־נכון. אינני בא אלא להגן על המדיניות רבת-השנים. אני את חלקי הקטן בה תרמתי גם כן, אבל זאת לא מדיניות של שר אחד או של נציב אחד.

**אליקים העצני (התחיה):**

אנחנו לא רוצים לייבש את ים־המלח.

**אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):**

ההיפך הוא הנכון. ים־המלח, לפי ההערכה, יעלה עוד כ־60 עד 80 ס"מ, ואולי יותר. אותו מצב על מפת ישראל, של הלשון שהתייבשה; אלה אותם מצבים לאורך ההיסטוריה של ארץ־ישראל, בשנים מהסוג הזה, שבהן יש ים־המלח גדול וים־המלח קטן ועוד כהנה וכהנה.

אני אעמוד דווקא על הנזק, שנראה היום כאילו איננו חשוב, אבל הוא יכול להיות נזק רב מאוד לאוכלוסיית מדינת ישראל. השנה, ברגע שרק יתחיל מזג האוויר להתחמם, כל מקווה מים, כל קופסה שעומדים בה מים, כל מאגר קטן בנגב ובמרכז־הארץ יהפכו מוקדים של יתושים, ואלה לא יתושי הקיץ העוקצים כלבד, שהם לא נעימים בגלל עקיצתם, אלא יכולה בהחלט לחזור ולהשתולל מגפה של מלריה, אותה

ולעלות "טרמפ" על פגע רע שהיה לנו השנה. שהיתה אתו גם ברכה גדולה מאוד. אבל לפחות באזור שאני בא ממנו, אנחנו מתריעים כל הזמן על דברים אלמנטריים. אנחנו יודעים שנחלי-קישון הוא "נחל קדומים" ויכול לקרות דבר קשה. הבנייה לא תוכננה לאפשרויות כאלה. הניקוז לא תוכנן. התקציבים לא הוקצו, אין מי שיקשר שם בין שבע רשויות מקומיות עם אזור תעשייה מן הגדולים בארץ.

אשר על כן הייתי מעוניין מאוד שיהיה דיון כלל-ארצי. הפטריוטיות שלנו נתונה גם לטכניה, לאשדוד, לירושלים, לכל מקום. עם התוספת, הנקודה וההדגש של האזור שלי, האזור שאני מייצג אותו — חיפה.

אם תסכים שנעביר את הנושא לוועדה לטובת העניין, אודה לך.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):  
אולי אפשר לעשות "דבל"?

הי"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת כ"ץ-עוז, ההחלטה בידך. האם אתה מסכים להעביר את ההצעה הזו לדיון — — —

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):  
לא ניתן לצאת מכאן בקריאה לממשלה לקבל הכרעה?

הי"ר ד' תיכון:  
לא.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):  
אם כך, אין לי התנגדות שהנושא יעבור לוועדה.

הי"ר ד' תיכון:  
אתה יכול לבקש לקיים דיון במליאה: אני לא יודע באיזו כנסת.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):  
לא. אני תומך בהעברת הנושא לדיון בוועדה.

הי"ר ד' תיכון:  
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לסדר-היום בנושא הברכה והנוקים של שנה גשומה זו לדיון בוועדת הכלכלה? זו הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע

|                     |       |
|---------------------|-------|
| בעד ההצעה להעביר את |       |
| הנושא לוועדה        | — 11  |
| נגד                 | — אין |
| נמנעים              | — 1   |

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה  
נתקבלה.

כבר לא עניין של קיבוצים שהצביעו מערך ומושבים שאולי חציים יצביעו ליכוד. די עם העניין הזה. זה גורל של מגזר חקלאי שלם. הממשלה חייבת, לא רק יכולה, חייבת להגיד את הברכה — והיום. אין לדחות זאת.

אדוני היושב-ראש, יכולים להיות נזקים גדולים מאוד של שיטפונות. אחרי השלג האחרון אמרו: השלג נגמר, יופי. הנה בא עוד שבוע של שלג, ואיש איננו מבטיח שלא יהיה עוד שבוע כזה. אדרבה, המערכת המטאורולוגית, שחזתה יפה מאוד את השנה הזאת כבר לפני החורף, אומרת שסביר בהחלט שיהיו עוד שבועות כאלה. יש לזה משמעות לגבי חופי טכניה, חופי הכינרת, אזורים שיישטפו ממנחמייה ועד לים-המלח, כל המטעים וכל הסכרים, סכרים שעלולים להיפרץ. אלה נזקים של שנה מיוחדת. צריך להתכונן לזה, להיערך לזה. כל אלה, כמובן, מחוץ לנזקים במערכת האזרחית: עמודי חשמל, עצים, יערות הקרן-הקיימת שהושקעו בהם שנים של עבודה. קורסים דווקא העצים הגדולים, לא הקטנים. 20-30 שנה צמח עץ האורן כשער-הגיא: שלג כזה מפיל אותו. לקחים בוודאי יהיו, אבל אמירה לאומית חייבת להיות גם-כן.

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שיש נוהל תקנוני, שאם הכנסת מתאחדת או מתכנסת יחדיו, היא יכולה לסכם נושא גם בלי להעבירו לדיון בוועדה או לדיון במליאה פעם נוספת. אני הייתי מבקש לסכם במשפט קצר מאוד: הכנסת קוראת לממשלת ישראל להצהיר בפירוש ובאופן פומבי, שהיא תתייצב לימין המגזר החקלאי וכל אותם גורמים שסבלו נזקים כתוצאה משנת הברכה והנוק הנוכחית. זאת צריכה להיות קריאה של הכנסת, ואני מקווה שחברי הכנסת יסכימו שלא להעביר את הנושא לוועדה ולא לקיים דיון במליאה, אלא לסכם בהחלטה כזאת. אינני בקיא בתקנון במידה כזאת שאוכל להגיד אם הדבר הזה אומנם אפשרי.

הי"ר ד' תיכון:

כפי שמסרתי, השר מגן, שאמור היה להשיב, לא ישיב, אבל הוא מבקש להעביר את ההצעה לדיון בוועדת הכלכלה.

חבר הכנסת כ"ץ-עוז, נרשם חבר כנסת אחד שמבקש להעביר את הנושא לוועדה. מכאן שהכנסת לא מקבלת את הצעתך להסתפק בדברים שאתה אמרת. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה, חלילה, לפגוע בגישה של חברי, חבר הכנסת כ"ץ-עוז, שהיא בעצם גישה פרקטית. הוא פונה בקריאה לממשלה. מכיוון שהממשלה איננה, צריך למצוא איזו דרך שהקריאה תגיע לאוזניה. בשלב זה אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה, בעיקר כהמשך להצעת הקודמת, כנציג של אזור שנפגע בכל שנה, אפילו לא בשנה גשומה.

איש לא יתכן כך שלא יהיו לנו איתני טבע. יש כוחות קוסמיים שאין לנו שליטה עליהם. אני לא רוצה להיכנות

## ט. הצעה לסדר-היום

הצלה וניצול של אדמות עמק על-בטוף (בית-נטופה) — תוכנית לניקוז והקמת סכר לאגירת מים

מוחמד מיעארי (הרשימה המחקרמת לשלום):  
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מעבר למה שאנו עדים לו השנה ובעצם הימים האלה, מזג-אוויר סוער, גשמים, שיטפונות, שלגים, הצפות ונזקים לחקלאות, לכבישים ואף לבתי-מגורים, המצב הגיע, כפי שאנחנו יודעים ורואים,

הי"ר ד' תיכון:  
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא: הצלה וניצול של אדמות עמק על-בטוף (בית-נטופה) — תוכנית לניקוז והקמת סכר לאגירת מים — הצעה לסדר-היום מס' 6706 של חבר הכנסת מוחמד מיעארי. בבקשה.

אגודות שיתופיות במקום: אגודה אחת בכפר עראבה — אגודת בית-נטופה לחקלאות; והיתה גם אגודה שנייה, שהיא כלל-ארצית, או רחבה יותר, שקוראים לה האגודה לפיתוח עמק בית-נטופה. לכולם יש הצעה מגדרת אחת.

ההצעה היא: לכרות תעלה כדי לנקות את מי הגשמים העורפים, המצטברים, המציפים וגורמים לכל הנזקים. הרבר השני: לא לזרוק אותם לים או לכל מקום אחר, אלא להכין שם שלוש בריכות כדי לאגור את המים האלה וכדי שאפשר יהיה להשתמש במים הנאגרים להשקיה, במיוחד בעונת הקיץ.

אני חושב שזה דבר פשוט, ענייני, מועיל, רנטבילי, פותר בעיות, ואני מתפלל, איך משרד החקלאות והרשות לפרויקטים לא יגשו לפרויקט כזה. זה יכול להיות פרויקט פרוווקטיבי, ענקי, שיפתור כמה בעיות של פרנסה, של עבודה ושל אבטלה, בתקציבים מתקבלים על הדעת, לא נמוכים יותר בהשוואה לדברים אחרים.

צריך להיות, קודם כול, רצון. קודם כול צריך לראות את הבעיה וממדיה; שחיה תוכנית. אני רוצה להדגיש, התוכנית אפילו קיימת. הן הוכחו בפני משרד החקלאות, משרד החקלאות באופן כללי בירך על המוגמר ואמר שהוא תומך, שהוא בעד; אבל מאחר שזה פרויקט גדול וארצי הוא חייב להיות מעורב, ואי-אפשר להשאיר אותו ליוזמות פרטיות של האנשים.

האנשים האלה כל כך חרוצים, אפילו ניסו לעניין גורמים בין-לאומיים בכיצוע הפרויקט. פנו לשוק האירופי המשותף, היו משלחות שכאו מצרפת ומגרמניה כדי לבדוק את הנושא. וכיום התוכנית קיימת, צריך רק שהיה לנו אבא שיוכל לדחוף אותן ויכול להתחיל את הביצוע.

באספה שהיתה לפני שבועיים בכפר בעינה השתתפו מהנדסים, ראשי מועצות מקומיות, אנשי ציבור וחברי כנסת. אפילו חבר הכנסת יוסי גולדברג היה נוכח בישיבה הזאת והשתכנע. דיברו על חלוקת התוכנית לשלבים. מדובר ב-5 — 6 מיליון דולר כדי לבצע את התוכנית בכללותה. אבל אם מחלקים את הדבר לשלבים: שלב ראשון בריכה ליד עראבה או השטח הסמוך לכפר, אחר כך בריכה באמצע, ליד הכפר סח'נין, ואחר כך בריכה שלישית במערב העמק; אם זאת תהיה תוכנית לשלוש עד חמש שנים, כאשר כל שנה אפשר להוציא מיליון דולר לפחות, אז יש לנו תוכנית גדולה, ענקית, שפותרת בעיות — בעיית החקלאות, בעיית האדמה, בעיות פרנסה, בעית אבטלה, והיא תהיה לברכה לבעלי הקרקעות, לתושבים ולמדינה כולה.

אני הייתי אומר, שהדבר הזה צריך להיות מלוכך, צריך התעניינות מוגברת בעניין הזה. לכן, אם יידון הדבר בוועדת הכלכלה, שהיא המקום המתאים, אולי תבוא הברכה, ואנחנו יכולים רק לקוות לכן. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:  
תודה.

## י. הצעה לסדר-היום

### המצוקה של בעלי הקרקעות בעמק בית-נטופה

עבר-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנוקים שנוצרו השנה בכל רחבי המדינה כתוצאה משיטפונות, משלגים, מסערות, מהצפות וכדומה הם חמורים. קיים צורך דחוף להכיר באזורים

לממדים של אסון טבע. אולם מעבר לכל זה נשארת בעיית סהל על-בטון, הוא עמק בית-נטופה, בעיה מיוחדת, העומדת בפני עצמה. הבעיה היתה קיימת בשנים עברו, היא קיימת השנה, ואם לא יהיה טיפול או פתרון עקרוני ויסודי, היא תמשיך להיות קיימת גם בעתיד. הדבר נובע ממזב טופוגרפי מסוים — גבעות משני הצדדים, מצפון ומדרום, ואילו העמק הנמוך נמצא ביניהן.

כבוד היושב-ראש, מדובר בעמק רחב ופורה, שטח של כ-35,000 דונם, שלצדו שוכנים הכפרים עראבה, סח'נין, דיר-חנא, כוכב, כפר-מנדא, אל-עזר, רומאנה ובעינה-נגידאת. מרבית האדמות הן כבעלות פרטית של תושבי הכפרים האלה. אדמות אלה שימשו מקור פרנסה לאלפי פלאחים ועובדי אדמה, בעלי האדמות ועובדים שכירים מהסביבה אשר עסקו בגידולי חורף וקיץ.

האבטחים של בית-נטופה היו מאז ומתמיד שם דבר הן באזור והן אצל הסוחרים בכל חלקי הארץ. בגלל היכול הטוב ובגלל הפרי והטעם הטוב של אבטחים אלה.

הבעיה הראשונה של עמק בית-נטופה החלה עוד בתחילת שנות ה-60, כאשר בוצע הפרויקט של המוביל הארצי. זה היה מפליא קצת שהתוכנית כולה היתה תת-קרקעית, מטבריה, מהאגם, ועד לגנב, ואילו דווקא בשטח פורה זה כרו תעלה פתוחה ברוחב של כ-100 מטר, הפקיעו 3,000 דונם מבעלי הקרקעות במקום. נוסף על כך ביתרו את השטח לשני צדדים, דרומי וצפוני, וכל 5 קילומטרים יש מעבר מהצד האחד לצד האחר.

הדרישה של בעלי הקרקעות והפלאחים באותה שנה: טוב, לקחתם, גרמתם את הנזק, הפקעתם, לגבי האדמה שנשארה — תנו לנו לעבוד בהשקיה. אבל גם בקשה הגיונית זו לא מצאה אוזן קשבת.

כדי לסבר את האוזן, בזמני השתתפתי בפנייה לבג"ץ שהוגש בנדון בשנת 1964, עם עורך-הדין המפורסם, המנוח חנא נקארה, אשר צייטט שיר בערבית ואמר: המצב של התושבים ובעלי הקרקעות דומה למה שאמר המשורר — כמו גמלים במדבר הנושאים מים על גבם ואילו הם עצמם מתים מצמא.

בכל אופן, הגענו לאן שהגענו. גם בשנים עברו וגם היום המצב הוא בלתי נסבל. אני בטוח שהכללים שייקבעו בעניין הפיצויים השנה הוו לכל אלה שניזוקו יכללו את התושבים ובעלי הקרקעות בעמק בית-נטופה. אבל אין בזה די, הרי הבעיה קיימת, ואם לא יימצא פתרון יסודי אנחנו נאבד מקור פרנסה, אדמות פוריות, ונגרום נזקים בצורה שאינה ניתנת לתיקון, והמצב יגיע עד כדי קטסטרופה לכ-50,000 תושבים הגרים מסביב לעמק הזה.

ומהי התוכנית? מהי ההצעה? קודם כול, אני רוצה לקבוע כי האזור האדום נדלק עוד לפני שנים מספר, ואנשים התחילו לחפש את הדרך — איך למצוא פתרון עקרוני. הוקמו שתי

היו"ר ד' תיכון:

הצעה דומה, מס' 6707, באותו נושא: המצוקה של בעלי הקרקעות בעמק בית-נטופה. יציג את הנושא חבר הכנסת עבר-אלוהב דראושה. בבקשה.

לפי תוכנית רב-שנתית. הבריכות ותעלות הניקוז יוקמו בשלבים.

המהנדס פואד פרח מדבר על תוכנית חמש-שנתית, שעם השלמתה יוקמו שלוש הבריכות, תעלות הניקוז ורשת ההשקיה. משרד החקלאות כבר הביע עמדה חיובית ביחס לתוכנית בקווייה הכלליים והביע מוכנות להשתתף בשליש מההוצאות, כפי שמסר המהנדס פואד פרח.

בעקבות ההצפות של השנה הנוכחית, כאשר כ-20,000 דונם מוצפים במי שיטפונות, קיים צורך חיוני באישור התוכנית כדי להתחיל בביצועה. אפשר לגייס השתתפות עצמית מבעלי הקרקעות ותרומות מקרנות בין-לאומיות, מאגודות וולונטריות, מהשוק האירופי המשותף ומגופים אחרים.

הממשלה צריכה לאמץ את התוכנית ולהתחיל בביצועה מייד, ובכך תיטיב עם החקלאים ותועיל לכלכלת המדינה כולה. ביצוע התוכנית גם ימנע מחלות ומגפות כמו מלריה ומחלות אחרות שיתפתחו כתוצאה מהביצה הגדולה שנוצרת מהשיטפונות. הביצוע יועיל לחקלאות כמדינת ישראל, יכטיח מקומות תעסוקה לאזור הסובל מאבטלה ויגדיל את ההכנסה של המשפחות באזור.

לגבי השנה הנוכחית, הנוקים שנגרמו הם נזקים חמורים לחקלאים ולחקלאות, ועל כן, נוסף על אימוץ התוכנית, על הממשלה לפצות השנה את בעלי האדמות באזור על ההפסדים שנגרמו להם מהשיטפונות ומהאי-יכולת לעבד את אדמותיהם וכן לפטור אותם ממסים הקשורים באדמות האלה ולסייע לרשויות המקומיות באזור, כדי שיפוצו על הנוקים ועל מסי ארנונה שלא יוכלו לגבות מבעלי הקרקעות בשנה הנוכחית.

על משרדי החקלאות, הפנים והאוצר לשאת פעולה בנושא זה ולהיענות בחיוב לתביעות הצודקות של החקלאים באזור כקעת בית-נטופה, סהל על-בטוף, ולהקציב את התקציבים הדרושים לביצוע התוכנית המוצעת, שתביא לפתרון קבע של בעיה כאובה שסובלים ממנה העמק ותושביו מדי שנה, ותפתור בכך את המצוקה הכואבת של תושבי האזור.

**היו"ר ד' תיכון:**

תודה. כאמור, גם לגבי ההצעה הזאת לסדר-היום, השר דוד גמן מסר הודעה שהוא מבקש להעביר את ההצעה לוועדה. מאחר שהנושא דומה, קיימת הצעה אחרת לגבי הצעתו של חבר הכנסת מוחמד מיעארי, הצעה של חברת הכנסת עדנה סולודר — להסיר את ההצעה.

**אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):**

יש לי הצעה אחרת. אני מבקש להעביר לוועדה.

**היו"ר ד' תיכון:**

אתה תחליט, אדוני המזכיר. מסרת לי הודעה שהשר דוד גמן מבקש להעביר לוועדה. את כל העניינים האלה צריכים להסדיר במזכירות. חבר הכנסת כ"ץ-עוז, מה אתה מבקש?

**אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):**

אני מבקש להציע הצעה אחרת להצעה הראשונה. לא ידעתי אם השר מבקש להעביר לוועדה או לא.

**היו"ר ד' תיכון:**

מה אתה מבקש, תגיד לי. להעביר לוועדה?

**אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):**

אני מבקש להעביר לוועדה.

הפגועים כאזורים שנפגעו באסונות טבע ולפצות את בעליהם על כך.

נפגעו במיוחד יישובים חקלאיים — יהודיים וערביים. אבל אני מכיר את הבעיה במשולש, כאשר יישובים חקלאיים כמו ג'ת, קלנסואה, בקה אל-ערבייה, טייבה, טירה ויישובים יהודיים וערביים באזורים אחרים נפגעו קשות.

הנוקים הם חמורים ומחייבים פיצוי הולם לחקלאים ולבעלי הנכסים במקומות השונים, ויש לפטור אותם ממסים ומארנונות הקשורים בהכנסות משטחים אלה.

בהצעה שלי היום אני אתמקד בנושא של כקעת בית-נטופה, שהיא פוטנציאל חקלאי חשוב לגבי החקלאים הערבים, ואשר רוב אדמותיה שייך לשבעה יישובים ערביים: סחינן, עראבה, בעינה, עוזיר, רומאנה, עילכון וכפר-מנרא.

בעמק חשוב זה לא בוצעו עד היום מפעלי פיתוח, פרט למפעלי השקאה קטנים בעלי חשיבות משנית שנועשו בשנים האחרונות בשולי הבקעה. יש שתי סיבות עיקריות לכך. הסיבה הראשונה — הצפת שטח ניכר מהבקעה בעונות החורף והאביב, ולפעמים גם במשך חודשי הקיץ; הסיבה השנייה — מחסור במקורות מים בשטח, אף שלאורך העמק זורמים מי המוביל הארצי בתעלה פתוחה בדרכם לשטחי הפיתוח במרכז הארץ ובדרומה.

המהנדס פואד פרח, עובד בכיר במשרד החקלאות בנצרת, הכין תוכנית מפורטת לפיתוח עמק בית-נטופה. הוא הכין אותה בתיאום עם אגודת על-בטוף שהוקמה באזור כדי לסייע למציאת פתרון לבעיית החקלאות בעמק.

התוכנית מיועדת למציאת פתרון לשתי הבעיות המרכזיות שהזכרתי, על-ידי שילובן, כך שיתאפשר ניצול מרבי של מי ההצפה בעונת החורף לשם השקאת שטחי הבעל בעונת הקיץ.

לצורך זה מוצעת רשת תעלות ניקוז בשטח המוצף, שכאמצעותן מוזרמים המים לאגירה ולשימוש בתוספת מים אחרים במקרה הצורך, להשקיה. המאגרים, תחנות השאיבה והקווים יחברו יחדיו בצורה שתבטיח הפעלה מרכזית לפרויקט בניצול מלא של אותם מתקנים לפתרון בעיות הניקוז וההשקיה.

כיוון שכמויות מי ההצפה העומדות לניצול חקלאי עלולות להשתנות, מוצע לפי התוכנית להבטיח את כמות המים הדרושה להשקיה על-ידי הוספת מים בחורף, במקרה הצורך, ממקורות אחרים, כגון: קידוח עוזיר, זרם עילי מנחל יפתח-אל או מהמוביל הארצי.

התוכנית המוצעת כוללת תעלות ניקוז ושלוש בריכות שיוכלו לאגור יחד כ-5 מיליוני קוב מים בשנה, אשר יכולים להשקות יותר מ-10 דונמים מתוך שטח העולה על 30,000 הדונמים שבבקעה. הבריכה הראשונה תוקם באדמות עראבה, השנייה באדמות סחינן והשלישית באדמות בעינה. התוכנית המוצעת תפגע בצורה מינימלית בקרקעות המיועדות לחקלאות, והיא תציל שטחים רחבים הסובלים היום מהצפה, אשר נמנע עיבודם על-ידי החקלאים בעונת החורף וגם בקיץ.

ניקוז השטחים ואגירת מי ההצפה יצילו את העמק ויאפשרו ניצול המים להשקיה. התוכנית המוצעת הוכנה בצורה שייחסכו מים, היא תציל את החקלאות בעמק ותסייע לחקלאים באזור בעיבוד אדמותיהם. ההערכה הכוללת של מחיר ביצוע התוכנית היא כ-5 מיליוני דולר, 12 מיליון שקל. הביצוע ייעשה

הבעיות של השטח הזה הן לא רק בשנה ברוכת משקעים. אפילו בשנה דלת משקעים אתה רואה את השטחים האלה מוצפים במים עומדים. יש שם בעיה קשה מאוד של ניקוז, ומטפלים בה במשך שנים רבות.

אני פונה לחברי, חברי הכנסת שהעלו את ההצעות האלה, לנסות להשפיע יחד אתנו על כל החקלאים שגרים באזור, שיש להם שם חלקות חקלאיות, שאכן יאפשרו לבצע את תוכנית הניקוז. רק כך תבוא ארוכה לשטחים האלה, שהם שטחים טובים ופוריים.

אומנם הצעתי להסיר את ההצעה מסדר-היום, אבל יש בהחלט מקום לדיון רציני מאוד בנושא זה בוועדה, כדי שכולם יחד ישובו סביב שולחן ועדת הכלכלה, כמובן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
אדוני היושב-ראש, מותר לי להעיר הערה אחת בקשר לדברי שני חברי הכנסת?

היו"ר ד' תיכון:  
בקשה, אבל בקיצור.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
בקיצור נמרץ.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
אדוני היושב-ראש, שני חברי הכנסת — חברי הכנסת אברהם כ"ץ ועדנה סולודר — מודעים לבעיה ומכירים אותה, אבל הם העלו את הנושא של הסכמת החקלאים באזור. בידי תוכנית שהכין המהנדס פואד פרח, בתיאום מלא עם נציגי החקלאים באזור — ג'מעיית על-בטוף, אגודת על-בטוף. הם מסכימים לתוכנית הזאת. התוכנית לא תפגע בשטחים רחבים אלא בכ-780 דונם בלבד, שהחקלאים מוכנים להקצות כדי לאפשר להעלות אותה טענה כל פעם ולומר שהחקלאים לא מסכימים. הם כן מסכימים, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת דראושה, חברי הכנסת עדנה סולודר ואברהם כ"ץ, הציגו להעביר את הנושא לדיון בוועדה. תיתן לך זכות להשמיע את דעתך בוועדה. תודה רבה לך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):  
ביקשתי רק לתקן את עניין ההסכמה של החקלאים. אני יודע שעמדתם חיובית בנושא זה.

היו"ר ד' תיכון:  
תודה. חבר הכנסת שמעון שטרית מבקש להעביר את הנושא לוועדה. הוא אינו נוכח. חבר הכנסת שבח וייס מבקש להסיר את הנושא מסדר-היום.

שבח וייס (העבודה):  
לא, להעביר את הנושא לוועדה. אמרתי למזכיר הכנסת, שאם חבר הכנסת שמעון שטרית לא יהיה נוכח, אבקש להעביר לוועדה את ההצעה של חבר הכנסת דראושה.

היו"ר ד' תיכון:  
קדימה.

שבח וייס (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאור ההערות של חבר הכנסת דראושה עכשיו וההערות של חברי הכנסת אברהם כ"ץ ועדנה סולודר, אני מבקש להעביר את ההצעה הזו, כמו את קודמתה, לוועדת הכלכלה, בין היתר מנימוק נוסף.

היו"ר ד' תיכון:  
בקשה. 60 שניות.

עדנה סולודר (העבודה):  
רגע — — —

היו"ר ד' תיכון:  
מיד תיווכחי לדעת שלא גרעתי מזכויותיך.

אברהם כ"ץ (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, כאדם שעסק בנושא של עמק בית-נטופה הייתי רוצה להעיר קודם כול הערה אחת לחברי הכנסת שהציעו את ההצעה. נקודת המפתח בעמק בית-נטופה איננה שאלת מערכת המים וההשקיה אלא שאלת הניקוז. שאלת הניקוז בעמק בית-נטופה — מי שמכיר שם את הפרטים יודע — שבחלקות של החקלאים בעמק, מעראבה וממקומות אחרים. יש צורך לחתוך את כל החלקות, כיוון שאין חלקות אורך. זאת אומרת, הן משתרעות משיפולי ההר אל תוך תעלת המוביל הארצי והן צרות מאוד. זאת אומרת, בשביל לעשות תעלת ניקוז לאורך בית-נטופה, צריכים כל החקלאים בעמק בית-נטופה להסכים לזה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
מסכימים.

אברהם כ"ץ (העבודה):  
אל תגיד לי מסכימים; אני טיפלתי בזה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):  
בומנך הם לא הסכימו, ועכשיו הם מסכימים.

אברהם כ"ץ (העבודה):  
רגע. אני אומר לך שעד היום הם לא מסכימים. הייתי לפני שלושה ימים בסח'נין ואני יודע.

אין תוכנית חדשה. התוכנית צריכה להיות של הסכמה, קודם כול של חקלאי עמק בית-נטופה, והדבר השני — אם זה איננו, טוב יעשו חברי הכנסת המציעים הצעות לסדר-היום. אם יתקוקו חוק ניקוז עמק בית-נטופה. בלי זה לא יהיו שם ויתורים על קרקעות לצורך ניקוז. משרד החקלאות, לפחות בעבר, היה מוכן לתת 70% מענק.

היו"ר ד' תיכון:  
תסיים, חבר הכנסת כ"ץ-עו.

אברהם כ"ץ (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, שמאחר שהנושא הזה כבר היה במשרד החקלאות, ומאחר שהיתה הסכמה לתת מענקים נדיבים מאוד לעמק בית-נטופה, אני חושב שמקומו של הדיון איננו בפורום הציבורי הרחב של המליאה, אלא בפירוט גדול יותר בוועדת הכלכלה של הכנסת. העוסקת בנושאים מסוג זה.

היו"ר ד' תיכון:  
תודה רבה לך. חברת הכנסת עדנה סולודר, מה את מציעה?

עדנה סולודר (העבודה):  
תיכף תשמע.

כבוד היושב-ראש, הצעתי להסיר את ההצעה מסדר-היום, משום שנאמר לי שביקשו להעביר את הנושא לוועדה. אשתמש בפטנט הידוע של הצעת הצעה אחרת. כל מה שאני רוצה זה לתמוך בדברים שאמר חבר הכנסת כ"ץ-עו. אני מכירה היטב את השטח שנמצא מצפון לאותו אזור — בעינה-נג'ידאת.

רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה על שתי ההצעות לסדר-היום בנושא על-כטוף, או בית-נטופה, של חברי הכנסת מוחמד מיעארי ועבדאלוהב דראושה. מי בעד העברת שתי ההצעות לדיון בוועדת הכלכלה של הכנסת? זו הצבעה מס' 9.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושאים לוועדה — 9

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושאים בסדר-היום — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי

הכנסת מ' מיעארי וע' דראושה לוועדת

הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

שתי ההצעות עוברות לדיון ולליבון בוועדת הכלכלה של הכנסת. תודה לחברי הכנסת.

עדנה סולודר (העבודה):

תוסיף את קולי.

היו"ר ד' תיכון:

אינני מוסיף איש.

יש תחושה שלא משתפים את הציבור. אני חושב שחלק גדול מן הבעיות הקשורות לסקטור הערכי במדינת ישראל קשור לתחושה של פטרונות. בוועדה תהיה אפשרות להזמין גם את המהנדס פואד פרח וגם כל מי שירצה להופיע בוועדה. אני בטוח שיושב-ראש הוועדה תעשה זאת, כדי לשתף אותם בחלטות, כדי שבסופו של דבר ההחלטות תהיינה יותר קונסטרוקטיביות, וגם יהיה קל יותר לגרום לכך שהם יקלטו אותן מרצון. לא קליינטליזם, לא פטרונות על שיתוף הפעולה. הוועדה היא המקום לדיון בנושא. לכן אני מבקש להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה. האם אתם מסכימים לקיים הצבעה אחת?

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית): כן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום): כן.

היו"ר ד' תיכון:

איוה הישג גדול.

קריאה:

הם גם החליטו להופיע ברשימה אחת.

היו"ר ד' תיכון:

לכן אמרתי שזה הישג גדול. זה היה כמעט בלתי אפשרי בעבר.

## יא. הצעה לסדר-היום

### היערכות הממשלה בתשתיות ובמקומות תעסוקה בגליל

היושב-ראש, שליווית את ערי הפיתוח בתפקידך כעוזר שר התעשייה והמסחר, יודע שהקמת מפעל אינה כמו בנייה למגורים, שבתוך חודשים מספר אפשר למצוא פתרון. בתעסוקה ההתמודדות קשה הרבה יותר. יש לדאוג את ההתייחסות והטיפול בשני מישורים.

לצערי הרב, כאשר אני בודק במשרד התעשייה והמסחר ובמרכז ההשקעות — — —

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו, אל תצאי מן המליאה כי בעוד כמה שניות לא יהיה אל מי לדבר.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (העבודה):

אתה רואה, יושבות פה רק נשים.

מיכה גולדמן (העבודה):

כאשר אנחנו מתייחסים למרכז ההשקעות ובודקים את ההיערכות של משרד התעשייה והמסחר ואת מספר הבקשות להקמת תעשיות בערי הפיתוח שהזכרתי, אפשר להבין שלמעשה נמצא את עצמנו לקראת 1993 ו-1994 במספרים גדולים הרבה יותר של מובטלים מאלה שמוצאים היום באותן ערים שהזכרתי. כמו כרמיאל, שם האבטלה כבר מגיעה כמעט ל-2,000 מחוסרי מקומות עבודה. בערים אחרות המספרים לא שונים בהרבה; הם לפי גודל היישוב. אני יכול להביא גם נתונים מיישובים אחרים.

משרד התעשייה והמסחר צריך להיערך לפתרון לטווח ארוך. בד בבד, הממשלה צריכה להיערך גם לפתרונות לזמן

היו"ר ד' תיכון:

הנושא הוא — הצעה לסדר-היום מס' 6520 בנושא: היערכות הממשלה בתשתיות ובמקומות תעסוקה בגליל. יביא את ההצעה חבר הכנסת מיכה גולדמן. בבקשה.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אומנם ביקשתי לקיים דיון על היערכות הממשלה בתשתיות ובמקומות תעסוקה בגליל, אבל הייתי מוסיף לכותרת את המלה "חוסר", כי המצב הוא של חוסר מוסר היערכות הממשלה בתשתיות ובמקומות תעסוקה, בגליל במיוחד.

אנחנו עדים בשנתיים האחרונות לעלייה מבורכת שהגיעה מברית-המועצות לשעבר ומאתיופיה. יותר מ-100,000 עולים הגיעו להתיישבות בצפון. לצערי הרב, כאשר אנחנו מעיינים בנתונים של שירות התעסוקה ושל הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, וכאשר אנחנו מסיירים ומבקרים ברחבי הגליל, אנחנו מוצאים אותם עולים, אותם חיילים משוחררים וזוגות צעירים, ללא תעסוקה. אתה מתחיל סיור בכוקר בקריית-שמונה, עובר דרך מעלות, נהריה, עכו, כרמיאל, מגדל-העמק, נצרת-עלית, טבריה וחצור, ואתה מקבל נתונים מהגורמים המוסמכים — ראשי ערים, מנהלי שירות התעסוקה במקומות השונים, מזכירי מועצות הפועלים — ואתה רואה שביישובים קולטי העלייה, כמו כרמיאל, נצרת-עלית, קריית-שמונה, האבטלה היא מעל הממוצע ברחבי מדינת ישראל.

נכון, מתייחסים לפתרונות של תעסוקה. מי כמון, אדוני

למגדל-העמק, או לקריית-שמונה, או לנצרת-עילית, או לכרמיאל, או למעלות, או לנהרייה?

היו"ר ד' תיכון:

אתה יודע מי החליט על כך?

מיכה גולדמן (העבודה):

רבותי, אני נורא אוהב את אלה שאומרים: לפני 20 שנה, ואתם אשמים. מ-1977 שר התעשייה והמסחר הוא של הליכוד, הוא לא של מפלגת העבודה.

היו"ר ד' תיכון:

אני שאלתי אותך שאלה, ואתה לא תצליח לסתור את החשובה, גם אם תחרזו.

מיכה גולדמן (העבודה):

כן.

היו"ר ד' תיכון:

שאלתי אותך שאלה: מי החליט על כך לראשונה?

מיכה גולדמן (העבודה):

יכול להיות שהיו החלטות — — —

היו"ר ד' תיכון:

סתם, אני רוצה להיזכר.

משה שחל (העבודה):

יושב-ראש הישיבה איננו מתערב בדיון.

היו"ר ד' תיכון:

אני מודה לך מאוד, חבר הכנסת שחל. אבל היה בעבר איזה סגן שקראו לו משה שחל, וממנו למדתי כמה דברים טובים.

משה שחל (העבודה):

חלמד רק את הדברים הטובים.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני יודע דבר אחד, שהמדיניות הממשלתית מאז — — —

היו"ר ד' תיכון:

אני רוצה פשוט לאזן. תסתכל, יש כאן חוסר איזון.

מיכה גולדמן (העבודה):

המדיניות הממשלתית מאז 1977, מדיניות שקובעת תמריצים זהים לעמנואל ולאריאל ולקריית-שמונה ולחצור, היא מדיניות שלא נותנת שום אפשרות ליזם להגיע לגליל הרחוק.

אני רוצה לשאול את הממשלה: כמה מפעלים קמו ברמת-הגולן, או בקצרין, כשלממשלה יש עניין לחזק את קצרין? איזה מפעל קם ביהודה ובשומרון באזור מעלה-אפרים? כמה מפעלים קמו שם? אם אנחנו מתייחסים לאזור המרוחק 60 קילומטר או 70 קילומטר מתל-אביב, לעומק, לצד המזרחי של יהודה ושומרון — במעלה-אפרים לא קם מפעל אחד. אם אתה הולך 120—150 קילומטר מתל-אביב צפונה, מפעלים לא באים לשם, כי לברקן, 30 קילומטר מרמת-השרון, נוח יותר ליזם להגיע, ולהמשיך לגור באזור תל-אביב, להמשיך להיות קרוב למרכז העסקים הכלכלי הגדול באזור תל-אביב. למה לו לבזבז זמן יקר בנסיעה לקריית-שמונה, שש או שבע שעות, מהבוקר, להגיע אחרי ארבע שעות לקריית-שמונה ולהוסיף על זה שלוש-ארבע שעות מקריית-שמונה חזרה לתל-אביב? תעשיין כזה יעדיף לעבור

קצר. שילבתי בנושא תעשייה ותשתית, כי כאמצעות תשתית אפשר לתת פתרונות מידיים לתעסוקה לאותם עולים ולאותם צעירים.

כאשר אני מדבר על כבישים ועל מערכות תשתית אחרות, השאלה העומדת בפנינו היא לא למצוא יזם או מפעל שמוכנים להעביר פס ייצור ממרכז הארץ לגליל, וזה עניין שכרוך בזמן: אני מדבר על כבישים, על מערכות מים או מערכות ניקוז. השנה ברוכת הגשמים הפכה את הגליל, כמו חלקי ארץ אחרים, לאזור מוכה אסון טבע, ויש צורך לתת פתרונות מידיים בשל הגשמים והשיטפונות.

נוסיף על כך, שהכבישים ממרכז-הארץ לגליל הם כבישים שחלקם הגדול נסללו עוד בתקופת המנדט הבריטי.

לו ריכזה הממשלה מאמץ והעמידה תקציבים לתשתיות לכבישים, היינו מוצאים פתרון עלי-ידי כך ויוצרים מצב של קיצור זמן הנסיעה ממרכז-הארץ לגליל ומהגליל למרכז-הארץ. וכאן אפשר לתת פתרונות תעסוקה לאלפי עובדים ברמות שונות — מתכננים, מהנדסים, קבלנים, פועלים ותעשייה שמייצרת עבור התשתיות האלה. יכולנו לתת פתרונות מידיים ולהיערך בצורה נכונה, ובמקביל להיערך במפעלים חדשים וליצור אווירה שתוכל להבטיח לנו את היתרון שנוצר כתוצאה מהעלייה הגדולה, שהביאה לנו שינוי במצב הדמוגרפי בגליל.

אם לא נבטיח תעסוקה נכונה ותעסוקה בזמן לאותם עולים ולאותם צעירים, נמצא את עצמנו בעוד שנתיים, לצערי הרב, באתו מצב שהיינו לפני שנתיים, כשהחלה העלייה המבורכת לישראל, ולגליל במיוחד — היא שינתה את המצב הדמוגרפי בו.

נוסף על כך אנחנו שומעים על מפעלים שמצמצמים — כתוצאה מהתייעלות, כתוצאה מכך שהם צריכים לשנות קווי ייצור, והם מפטרים עובדים. רק הבוקר התבשרנו, שמפעלי הפלדה בעכו הודיעו בצורה שעוררייתית על פיטורים של 50% מהעובדים. מתוך 220 עובדים, 110 עובדים במפעלי הפלדה בעכו קיבלו הבוקר מכתבי פיטורים. נוסף על זה את הפיטורים שנעשו כרפא"ל כתוצאה מהמצב שנוצר בתעשיית הביטחון, כאשר יותר מ-1,000 עובדים פוטרו בשנה האחרונה, והם בעיקר חושבים שגרים במצפים בגליל, בכרמיאל, בגליל-המערבי, באזור מפרץ-חיפה. נוסף על זה את מפעלי הבנייה, שבאו לתת תשובה על הצורך בבנייה המהירה בעידוד משרד הבינוי והשיכון והממשלה. המפעל בקריית-שמונה, כתוצאה מצמצום הזמנות, צריך לפטר 50% מהעובדים. מפעלי בנייה נוספים, חברת "כלל" שהשקיעה בחידוש מפעל הבנייה שלה בכרמיאל, לא הספיקה לפתוח אותו, וכבר היא צריכה לצמצם ולפטר אותם עובדים. נוסף על זה פיטורים נוספים במפעלים שהיו בשנה האחרונה, במפעל "מגה" ובמפעלי תעשייה אחרים, ואנחנו רואים למעשה שהתעסוקה בגליל יש עליה סימן שאלה גדול.

אם הממשלה לא תתייחס לנתונים האלה ולמצבים האלה, אנחנו רואים מצב שיכול להביא את המשק במדינת ישראל לרמת אבטלה שמדינת ישראל לא ידעה אותה.

עם זאת, אינני יכול שלא להתייחס לגורם שמחמיר את המצב באזור הגליל עוד הרכה יותר. אם ניקח את ההתייחסות לתמריצים, הרי אם היים נותנים ליישובים במרכז-הארץ הגובלים ביהודה ובשומרון, כמו אריאל ואזור התעשייה ברקן, תמריצים זהים לתמריצים הניתנים לקריית-שמונה ולחצור, אני שואל את עצמי: איזה יזם ירצה להעביר קו ייצור ממרכז-הארץ

לכן אני פונה לממשלה, ואני מצטער על שהשר שהיה צריך לענות אינו נוכח, אבל אני מבין שיש עכשיו היערכות פוליטית לגיטימית בשתי המפלגות הגדולות וכל חבר מנצל את השעות האחרונות לקראת ההתמודדות, גם השר מגן וגם שר התעשייה והמסחר. אבל אני מקווה שהם ידעו להשתחרר מהימים האלה ולחזור לעסוק בעיקר בכביה הכואבת של העולים, של הזוגות הצעירים ושל החיילים המשוחררים. כי מה שלא עשיתם בשנתיים האחרונות כשרים, אני מקווה שאולי תתעוררו בחודשיים שנתרו עד הבחירות ב־23 ביוני, משום שאז צריכים להעיף אתכם מהממשלה, כדי להביא ממשלה שתחזור לדאוג לעובדים ולתעסוקה בצורה מסודרת.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. לאחר המשפט האחרון שכנעת את כולם.

חבר הכנסת יאיר לוי, הוואל בטובך לשבת. פשוט אתה מאיים עלי, ואני לא אוהב להיות מאיים.

כאמור, השר דוד מגן מודיע לנו פעם נוספת, שאין לו התנגדות להעביר את הנושא לוועדה.

לחבר הכנסת שבח וייס יש רצון עז להעביר את הנושא לוועדה. בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

תודה רבה, אדוני היושב־ראש. אני אכן מבקש שתעביר את הצעתו של חבר הכנסת גולדמן לוועדה. חבר הכנסת גולדמן, מהי הוועדה שאתה רוצה שתטפל בנושא?

היו"ר ד' תיכון:

ועדת הכלכלה.

שבח וייס (העבודה):

ועדת הכלכלה. נושא פיתוח הגליל והצפון מחובר לפיתוח של חיפה ומפרץ־חיפה. לדעת כל חברי הבית, זה נושא חשוב. זה אחד הנושאים המרכזיים. דנו בו, נדון בו, ואני מניח שהוא כבר על שולחנה של הוועדה.

אני רוצה רק להעיר עוד הערה בהקשר זה. חברי, חבר הכנסת משה שחל ואני, יחד עם חברי הכנסת גולדמן, עדנה סולודר וחגי מירום, הגשנו הצעת חוק שמגמתה למנוע מצב תמורה, שבאותו אזור שבו קיימות אותן בעיות יש כאילו מין תחרות של סחיבת מפעלים. אנשי הצפון הבינו אותנו לא נכון, כאילו אנחנו לא מעוניינים שיעבור אליהם המפעל "פניציה". העניין הוא, שכאשר המפעל עובר ממפרץ־חיפה, הוא עובר ממקום אחד שהוא נגוע אבטלה למקום אחר שהוא באותו מצב.

אשר על כן, גם לצורך הסדרת היחסים בין חיפה ובין הצפון, וזה גוש חברתי-כלכלי אחד, אנחנו רוצים בטוב. אני מקווה שבאותו דיון בוועדה תתלבן גם ההצעה שלנו, על עומקה ועל משמעותה האמיתית. לכן אני מבקש שהנושא יידון בוועדת הכלכלה.

היו"ר ד' תיכון:

אני מבין שחבר הכנסת שחל מתנגד להעברת מפעל "פניציה" מצומת־זולקן המוצף לצומת־ציפורי.

שבח וייס (העבודה):

לא, זה לא "פייר" להגיד זאת. זה לא כך.

משה שחל (העבודה):

ההצעה שהוגשה — — —

לברקן. אם לא נשנה את רמת התמריצים, אם לא ניתן תמריצים כאלה שתהיה הערפה לאותם אזורים שרחוקים מעל 120 קילומטר צפונה מחל־אביב — — —

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
שש שעות נסיעה לקריית־שמונה?

מיכה גולדמן (העבודה):

— או ניתן לאותם יישובים רחוקים אחרים, ולא ניתן תמריצים דומים, כי עליידי זה איננו נותנים שום הערפה ושום פתרון לאזורים הרחוקים — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

כמה מפעלים הקימו באזורים אלה עד 1977?

מיכה גולדמן (העבודה):

אני יכול לתת לך רשימה מסודרת, חבר הכנסת ריבלין, ויתברר לך, שהמדיניות הממשלתית של ממשלת העבודה האחרונה, עד 1977, היתה מדיניות ברורה של פיזור אוכלוסין, חיזוק הגליל, חיזוק הנגב.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הנגב, הנגב, הפרחת השממה.

מיכה גולדמן (העבודה):

הנגב והגליל, היתה מדיניות ברורה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

והביצוע?

מיכה גולדמן (העבודה):

הביצוע היה מצוין.

משה שחל (העבודה):

כל מה שיש, אנחנו עשינו.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת גולדמן, היות שאתה תוקף אותי — — —

מיכה גולדמן (העבודה):

לא תוקף.

היו"ר ד' תיכון:

היות שאתה תוקף אותי אישית — — —

מיכה גולדמן (העבודה):

אתה עשית עבודה מבורכת, אתה יודע.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יאיר לוי, הנואם שיבח אותי ואני קיבלתי זאת כמחמאה, אבל זמנו תם והוא צריך לסיים.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני מסיים. חבר הכנסת לוי, תן לי אפשרות לסיים ואתן לך אפשרות לשאול שאלה.

היו"ר ד' תיכון:

לא, אני לא אתן. תסיים בבקשה, חבר הכנסת מיכה גולדמן.

מיכה גולדמן (העבודה):

רבתי, אם אני מוסיף על זה את הפיטורים בתעשייה הצבאית, גם בקריית־שמונה, גם במעלות, גם בנצרת־עילית, המצב ברור.

עד שהם יגיעו לקליטה ממשית. אני חושב שהדבר קשור מאוד לנושא שהעלה חבר הכנסת גולדמן, ולא היתה לי דרך אחרת להעלות את העניין אלא רק דרך ההצעה להסיר את הצעתו.

**היו"ר ד' תיכון:**

ולכן את מבקשת להסיר את ההצעה?

**עדנה סולודר (העבודה):**

אמרת. זו הדרך היחידה המקובלת בבית הזה.

**היו"ר ד' תיכון:**

בסדר, בסדר, רק רציתי להבין.

חבר הכנסת גולדמן, האם אתה מתנגד להעביר את ההצעה לדיון בוועדת הכלכלה?

**מיכה גולדמן (העבודה):**

לא, לא, אני בעד.

**יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):**  
אני מבקש שהנושא יועבר לוועדת הכספים.

**היו"ר ד' תיכון:**

מי בעד העברת הנושא לדיון באחת מוועדות הכנסת, כפי שתקבע ועדת הכנסת? זו הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 14

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — אין

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

**דן תיכון (הליכוד):**

הנושא עובר לליכון ולדיון באחת מוועדות הכנסת, כפי שתקבע ועדת הכנסת. תודה רבה.

**מיכאל בר-זהר (העבודה):**

הצבעתי בטעות כנמנע; אני בעד ההצעה. אני מבקש לחקן זאת.

**משה שחל (העבודה):**

— — —

**היו"ר ד' תיכון:**

רבתי, זה באמת חשוב. אני אפילו לא מודיע על התוצאות, חבר הכנסת שחל, ואתה בוודאי מסכים אתי. נכון?

**משה שחל (העבודה):**

אין בעיה. מסכים.

**שבח וייס (העבודה):**

אני שכחתי להצביע. אני מבקש לצרף את קולי.

**היו"ר ד' תיכון:**

נדמה לי שהצבעת. מכל מקום, נא להוסיף את קולו של חבר הכנסת וייס להצבעה. זה חשוב מאוד ל"דברי הכנסת".

רבתי, כולם יבדקו לאחר מכן איך התנהלה ההצבעה.

**שבח וייס (העבודה):**

זה נכון.

**שבח וייס (העבודה):**

ההצעה שהוגשה היא לא רק לגבי "פניציה", אלא היא לגבי כל המפעלים.

**משה שחל (העבודה):**

ההצעה שהוגשה עליי קבוצת חברי הכנסת, בהם חבר הכנסת וייס ואנוכי, מדברת רק על חיוב הענקת מעמד של אזור פיתוח ב' לאזור מפרץ-חיפה, לחקופה של שלוש שנים. לדעתי, הדבר יכול להביא תעסוקה ל-10,000 איש.

**היו"ר ד' תיכון:**

רבתי, חברת הכנסת עדנה סולודר מבקשת, כמובן, להסיר את הנושא.

חבר הכנסת שחל, הרשה לי להעיר הערה אישית, כבעל דבר בעניין הזה, ודאי בעל ניסיון רב. מתן מעמד של אזור פיתוח ב' למפרץ-חיפה, שבו נולדתי, כאמור, הורס את כל מפת אזורי פיתוח. בדיוק נגד התופעה הזאת יצא חבר הכנסת גולדמן.

**משה שחל (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, התעשייה הפטרוכימית לא תעבור לשום מקום אחר. אילו העניקו לה מעמד של תעשייה המצויה באזור פיתוח ב', יש נכונות להשקיע כמה מאות מיליוני דולרים. קיימת תוכנית, והיא הוכנה בזמנה עליי משרד התעשייה והמסחר.

**היו"ר ד' תיכון:**

אני אומר לך מניסיוני, שאת "כרמל אולפיינים" היו מקימים גם אם הם היו מקבלים הטבות של מרכז-הארץ; האמן לי.

**משה שחל (העבודה):**

אני לא בטוח.

**היו"ר ד' תיכון:**

אני בטוח. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

**עדנה סולודר (העבודה):**

אדוני סגן יושב-ראש הכנסת, קודם כול לגבי הנושא שעליו התקיים עכשיו ויכוח — אתה היית עסוק כנראה בפריימריס, אבל לפני שבוע אישרה ועדת הכספים את המעבר של "פניציה", אפילו בהסכמתו של חבר הכנסת שחל, וביררתי קודם שהוא הסכים לכך.

אשר לנושא האמור, חבר הכנסת מיכה גולדמן תיאר כאן עולם ומלואו, במקרו. אני רוצה לתאר את המיקרו, ואולי דרך המיקרו לפעמים אפשר להבין יותר כמה דברים אמורים.

הייתי בכרמיאל לפני שבוע וחצי. יש שם שיעור אבטלה גבוה ושיעור קליטה גדול מאוד, 80% מהנלקטים נקלטו. אבל קיימים 20% נוספים. חלק מהם ראינו בכתבה על בית-התמחוי באותה עיר. הראה לי ראש העיר, מר עדי אלדר, תוכנית מפורטת איך ניתן לקלוט בעבודה אותם כמה מאות נקלטים, שהם בגילים קצת יותר גבוהים. לא מדובר בסכומים גדולים ולא במאמצים גדולים. זו תוכנית מפורטת, המדברת על הכנסת עובדים למפעל, לבתי-ספר, הקמת תזמורת, הקמת מרפאות נוספות וכן הלאה.

אני מעלה רעיון שכבר העלינו אותו — ואתה ודאי שותף לי — גם בוועדת הכספים וגם בוועדת הפנים. הרעיון הוא ליצור סל קליטה שיינתן לרשויות, כדי שהן תוכלנה להשתמש בסל הזה ליצירת תשתיות לקליטת העולים בעבודה ובמקצוע.

## יב. הצעה לסדר-היום

### התניית קבלת הערכויות בהפסקת ההתנחלויות

מערכת היחסים של ישראל עם ארצות-הברית, לכל מערכת היחסים של ישראל עם המזרח התיכון, ואתם באמת נוהגים כאילו מדובר בטובה שאתם עושים לאמריקנים, ולא באינטרס חיוני, באמת אינטרס חיים של מדינת ישראל.

**צ'רלי ביטון** (הפנתרים השחורים):

איך אתה מדבר? האמריקנים, אתם, הם, מי אתה בכלל בכל העניין הזה?

**היו"ר ד' תיכון:**

חבר הכנסת ביטון — — —

**צ'רלי ביטון** (הפנתרים השחורים):

קודם שיגיד מי הוא, למען השם.

**היו"ר ד' תיכון:**

חבר הכנסת ביטון, האמן לי שיש כאן רבים שאינם מסכימים עמו.

**צ'רלי ביטון** (הפנתרים השחורים):

זה לא עניין של הסכמה.

**היו"ר ד' תיכון:**

אבל על כל אחד נשמור, וזה — לתת לו לדבר, וידועה האהבה בין שניכם, לכן, אנא, התאפק.

**צ'רלי ביטון** (הפנתרים השחורים):

— — —

**דוד צוקר** (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על הכף האחת, אדוני סגן השר, מוטלת מערכת היחסים שלנו עם ארצות-הברית, על ההיבטים הביטחוניים שלה ועל ההיבטים הכלכליים שלה. ומה מוטל על הכף השנייה? על הכף השנייה מוטל — האם נישאר בג'באליה או לא נישאר עם ג'באליה. זה מה שמוטל על שתי הכפות. וצריך לומר בגלוי: אתם מסכנים בחוסר אחריות בלתי נסלח את המשענת הזאת, חבר הכנסת ריבלין, כאשר אתם יודעים שאין תחליף למערכת הקשרים שלנו עם ארצות-הברית; אין לה תחליף, לא בתחום הביטחוני, לא בתחום הכלכלי, ודאי שאין לה תחליף בתחום הערכויות לקליטת העלייה, בתחום הצמיחה, בתחום האפשרות ליצור פה מקורות תעסוקה. אין הון ישראלי שיוכל לקלוט מיליון עולים בחמש שנים ולפתור את בעיית חוסר התעסוקה של הישראלים הוותיקים.

**אליקים העצני** (התחיה):

100 מיליון דולר רק אצל אזרחי ישראל בחסכוניות גלויים.

**דוד צוקר** (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ואתם, הליכוד ושותפיו מימין, אתם מסכנים כמו שיגיונותיכם את הסיכוי הכלכלי הכי גדול שהיה למדינת ישראל ב־25 השנים האחרונות. לא עמד בפנינו סיכוי כזה, ולא תהיה החמצה כהחמצה הזאת בגין השיגיונות וההתעקשות על התנחלות, על כמה בתים אדומי גגות. על כך המאזניים מוטל הסיכוי הזה, וצריך להחליט אם לוקחים את הסיכוי או לא לוקחים את הסיכוי. ועל כתפכם תחול האחריות לקבורת הסיכוי הזה, לקבורתו המוחלטת של הסיכוי החד-פעמי הזה. כי יש רצון לעלייה, חבר הכנסת נתניהו, יש פוטנציאל של עולים, אבל אין הון שיאפשר את הקליטה של מיליון עולים, ואי-אפשר להתחמק מן המסקנה, שלא כל-כך אכפת לכם מזה,

**היו"ר ד' תיכון:**

אנו עוברים לנושא הבא: התניית קבלת הערכויות בהפסקת ההתנחלויות. זו הצעה לסדר-היום מס' 6712, מאת חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה.

**דוד צוקר** (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עד לפני חודשיים, עד לפני חודש, עוד לפני שבועיים אמרו לנו בליכוד בסמכותיות — וצריך לומר שלא היה אפשר כאילו לערער אחריה — שעניין הערכויות, אדוני סגן השר, שעניין ההתניה איננו פשוטי כל-כך. אתם טענתם עד השבוע שעבר, חבר הכנסת ריבלין, שלא מדובר על אורא — או התנחלויות או ערכויות. הרי אתם אמרתם: האמריקנים אינם יוצרים את הויקה הזאת; הויקה הזאת היא במוחכם בלבד, ואת הויקה הזאת אתם יוצרים משום ששנאת ההתנחלויות מעבירה אתכם על דעתכם. זה מה שאמרתם לנו עד השבוע שעבר.

אדוני סגן השר, עכשיו העניין כבר כנראה ברור. מעבר לכל ספק, העניין הזה כן עומד באופן פשוטי, הוא כן עומד באופן ברור, ועכשיו צריך לבחור אורא, שחור או לבן. כך זה עומד עכשיו: או שתודיע ממשלת ישראל שהיא מפסיקה את כל הבנייה בשטחים, ואז היא תיהנה מן השפע האמריקני, שהם עוד מסוגלים להשפיע עלינו לטובת צמיחה, לטובת יצירת מקורות תעסוקה ולטובת קליטת העלייה, או — זאת הברירה, אין בלחה — שנמשיך לבנות ליד הקסבה של שכם ונסגור כל אפשרות לקליטה של מספר עולים משמעותי. כך עומדים הדברים היום ולא בשום אופן אחר. מהשבוע העניין ברור. זה פשוטי, פשוט, צלול וברור — אורא.

אני רק רוצה להזכיר לחברי הליכוד, כי מספר העולים ירד

— — —

**ראובן ריבלין** (הליכוד):

זה לא ברור לכמה סטטורים בארצות-הברית. לך זה ברור.

**דוד צוקר** (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נכון, אבל תיכף אגיע גם לעניין הזה.

אנחנו גם רוצים להזכיר לחבר הכנסת ריבלין, שבמשך שנה פחת מספר העולים ב־85%, והויקה בין מקורות תעסוקה לבין הרצון לעלות כרוורה. זה, כמוכן, איננו העניין הבלעדי שמצמצם כל-כך את העלייה. אבל העניין הזה איננו תיאורטי: אין תעסוקה — אין עלייה.

אבל אוכזר לכם עוד דבר שהוא פחות נוח לכם. בניגוד למה שנדמה, מה שעומד על הפרק הוא הנכונות האמריקנית להעביר לנו כספים אמריקניים. באמת לא מדובר בטובה שאנחנו עושים לאמריקנים, שאנחנו נוזל לקבל את כספיהם. לעתים נדמה מן הדברים שלכם, שאנחנו עושים להם טובה. מדובר בכסף אמריקני, ועליו יחליטו רק האמריקנים. גם אתם יודעים, וצריך להודות בכך — זה לא נוח, אבל צריך להודות בכך — אין ארוחות חנם. אין בארצות-הברית, אין כאן ואין בשום מקום ארוחות חנם.

אבל, אדוני סגן השר, הסוגיה הזאת של הערכויות היא קו פרשת-מים מכריע הרבה יותר משאלת ההתנחלויות. אתה יודע זאת טוב ממרבית האנשים כאן. לא מדובר רק על פרשת ההתנחלויות. מדובר עכשיו בקו פרשת-מים שהוא מרכזי לכל

התומכים שלכם יודע שיש עיקר ויש טפל, יש סיכוי ויש סיכון, יש אידיאולוגיה שלכם שעומד מולה סיכוי לצמיחה. והתחושה הזאת מתחילה להתגבש גם אליכם. יש לי רושם, חבר הכנסת ריבלין, שהתחושה הזאת מתגבשת אפילו אליך.

ראובן ריבלין (הליכוד):

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):  
הוא "עובד" על הציבור. אמרתי לו שתהיה צמיחה כשיצמחו לו שערות על הראש.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת ביטון, אני מבקש — — —

אליקים העצני (התחיה):

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת העצני, הגם אתה?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר כפעם הראשונה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
עכשיו יש כנראה מבורכה קלה בליכוד. שכן מה אתם תגידו עכשיו, שזה לא עומד זה מול זה? שזה לא או ערבויות או קליטת עולים? שלא מדובר בהחמצת סיכוי חיינו? ואז אתם מאמצים שורת טיעונים, כל טיעון מכיש מקודמו. תחילה היתה לכם טענת המלשינות. זו היתה הטענה הראשונה. אמרתם: הרי האמריקנים לא יודעים כלום, אז אל תגידו ב"ניו יורק טיימס" ואל תכשרו בחוצות וושינגטון. זה היה הטיעון. אבל מאז אישר אריק שרון כל אחד ואחד מן הנתונים שלנו, כל אחד ואחד מן הנתונים שפרסמנו, לא יהיה אפשר עוד לבוא ולומר שישראל לא הוציאה למעלה מ-4 מיליארדי שקלים לטובת התנחלויות בשטחים. אלה נתונים רשמיים, לא של המלשינים, שלכם. והאמריקנים, חבר הכנסת ריבלין, הם לא יכתבו שיק על הסכום הזה. אין להם כוונה לכתוב שיק על הסכום הזה.

טיעון אחר, שני, שעדיין מושמע, אם כי צריך להודות ששום כלכלן רציני בליכוד אינו מעז להשמיע אותו פן יהיה לשנינה בעיני כלכלנים אחרים; הטיעון הזה אומר: הרי הכתחנו לאמריקנים ששום דולר לא יופנה להתנחלויות. חברים, אין דבר כזה. תשאלו את סגן השר נתניהו, והוא יאמר לכם שההגדרה בארצות-הברית לביטוי השגוי הזה, ששום דולר לא ילך להתנחלויות, היא fundgeblity. הם יודעים שסכף שהולך למטרה א' משחרר כספים למטרה ב', והם יודעים שלכסף אין צבע ואי-אפשר לשים על כל דולר כתובת מודפסת שאומרת "לא להתנחלויות". חלק מן הכסף הזה, אם הוא ינתן לישראל, יגיע להתנחלויות, שכן הוא יהפוך חלק מן הקופה הכללית.

אז חבר הכנסת נתניהו בא אלינו אתמול עם הארגומנטים הנמוכים הללו של "גבולות אושוויץ". אגב, כן, אני יודע, ביטוי אומלל של חבר הכנסת אבן; אני יודע. אניני רוצה להיכנס לוויכוח האתי של השימוש האינפלציוני הזה בשואה, על גיוסה והכנסתה בכל מקום ובכל מצב שבו אתם במצוקת ארגומנטים.

יוסף גולדברג (הליכוד):

האם אפשר לשאול אותך שאלה?

שיש לכם דברים חשובים בהרבה מאשר סיכוי לקבל עולים, מאשר סיכוי לקבל הון שיאפשר קליטת עולים.

אבל, יש לי רושם שאתם מתחילים להרגיש את תחושת ההחמצה הזאת. אתם מתחילים לדעת — — —

אליקים העצני (התחיה):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת העצני, אתה מן הבודדים שהבטיחו את מקומם בכנסת הבאה — — —

עמנואל זיסמן (העבודה):  
לא בטוח.

היו"ר ד' תיכון:  
אני יודע, יש עוד בחירות.

אליקים העצני (התחיה):

חבר הכנסת זיסמן, וסניף ירושלים של המערך בטוח?

יאיר לוי (התאחדות הספרדים-שומרי תורה):

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, חבר הכנסת העצני, לפיכך אנא התאזר בסבלנות. מה שהתכוונתי לומר הוא, שאתה כבר עברת את הפריימריס, ואתה צריך לנוח לקראת הבחירות. תודה.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול שאלה את חבר הכנסת צוקר.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת צוקר, אתה מוכן שהוא ישאל?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
כן, אבל שאלה.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
חבר הכנסת צוקר, האם היית מוכן לוותר על תנאי כלשהו שהתנית במצע מפלגתך כדי למנוע לחץ אמריקני?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
מה זה שייך?

ראובן ריבלין (הליכוד):  
זה שייך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני רוצה לענות לך על זה באופן ברור, שלא יהיה לך שום ספק לגבי זה. יש שורה ארוכה של דברים שאני מוכן לוותר עליהם במצע מפלגתי כדי לקבל את הסיוע הזה לקליטת מיליון עולים. בסדר העדיפויות יש דברים חשובים ויש דברים חשובים פחות. השאלה היתה די קלה, לפי דעתי. אבל יש לי רושם — — —

אליקים העצני (התחיה):

זו שאלה מסוכנת מאוד לשאול אותו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל מתגבש אלי הרושם, חבר הכנסת ריבלין, שההכרה הזאת של תחושת ההחמצה מתחילה לחדור, נדמה לי, גם אליכם. למרות עוביו של מרכז הליכוד, שכמעט לא מעביר את תחושות הציבור. משום שגם חלק משמעותי וניכר מציבור

הכנסת נתניהו, יש פה צבא, יש פה עוצמה צבאית, יש פה בניין מבוסס, ומכיוון שאין לך ארגומנטים אחרים, אתה עובד על הפחדים הכי עמוקים, הכי גלוחתיים, שהם פחדך שלך, משום שנותרת ללא ארגומנט, ללא טיעון של ממש.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
תיכף תשמע את הארגומנטים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
יש לכם טיעון אחרון. הכול נעשה — אמר חבר הכנסת בגין — כדי להביא את יצחק רבין לשלטון. אריאל שרון כבר אמר, לפני שבוע, שרבין בכלל אשם ב"קטיושות" על הגליל. לפי הערכתי, בשבוע הבא תשמיעו טיעון, שרבין בכלל אשם בהצפות בקריית-ביאליק. הרי זה הכול טיעוני שביעיות, ורבין באמת לא אחראי למה שקרה בקריית-ביאליק.

אליקים העצני (התחיה):  
לא רבין אשם, בכול אשמים המתנחלים.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
שאלה.

היו"ר ד' תיכון:  
לא, חבר הכנסת ריבלין, הוא צריך לסיים. תהיה לך זכות. אם אתה רוצה להירשם, תוכל להגיב.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
האם חבר הכנסת בגין לא רואה שפה מדובר במדיניות אמריקנית קצת כוללת יותר, קצת מקיפה יותר מאשר שאלת הסכסוך בין רבין, פרס, קיסר ואורה נמיר? הוא לא רואה שאין מדובר פה רק בתחרות בין המערך לבין הליכוד אלא באמת בהשקפה, ברצון שלהם לראות מזרח-תיכון אחר? אתה יכול לחלוק על השקפתם, אבל כל העניין הוא משום שלסלי גלב כתב ב"ניו-יורק טיימס" — כל העניין מתמקד בתחרות רבין-פרס, או בתחרות בין שמיר לבין רבין? איזה מין דברי הבל אלה?

לסיום, אני רוצה לומר לכם: אני פונה רק לרגש האחריות שלכם. אני אומר לכם את זה מעבר לכל חילוקי הדעות.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אל תגזים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני פונה אל רגש האחריות, שאולי עוד נותר בכם.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
נו, באמת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
מה שיכולנו לקבל לפני תשעה חודשים כמעט בוודאות — אתה יודע את זה — אולי עוד ניתן לקבל עכשיו, ומה שלא ניתן לקבל מחר — אם תשכילו לגייס קצת אחריות, אולי נוכל לקבל היום, משום שטובות הערכויות וטובה הצמיחה וטובה העלייה מארץ-ישראל השלמה.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
ואם האמריקנים יסכימו, מה יהיה?

היו"ר ד' תיכון:  
תודה, רבותי, הוא כבר גמר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
לא, אני רוצה לגמור לדבר משום שזמני אוזל.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אני מבקש להבהיר משהו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
הרי אתה עונה לי.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת צוקר, השתמשת במינוח שסגן השר רוצה להעיר עליו משהו.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
ידידי חבר הכנסת צוקר, אני צוטטתי כמי שהשתמש במינוח הזה. אבל, למיטב זיכרוני, הציטוט לא הופיע במלואו. מה שעשיתי הוא — פשוט ציטטתי את שר החוץ לשעבר אבא אבן.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
חבר הכנסת צוקר, אמר זאת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני רוצה לומר לך: גם העובדה שאתה מצטט שגיאה — —

חיים רמון (העבודה):  
העובדה היא, אדוני סגן השר, שזה הציטוט היחיד מאבא אבן שאתם מקבלים. אני מציע שתביאו את כל הציטוטים.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
בגלל הציטוטים שלו גירשתם אותו מן המפלגה.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת רמון, אני נותן לו שני משפטים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אני רק בתחילת הנאום.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
— — —

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת ריבלין, אני נותן לו שני משפטים לסיים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
לא, לא, לא.

היו"ר ד' תיכון:  
אתה כבר 17 דקות על הדוכן, מה לעשות?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אבל אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת נתניהו — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):  
— — —

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת צ'רלי ביטון, הוא עומד לסיים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
חבר הכנסת נתניהו, הטיעון הזה, שאתה השתמשת בו אתמול, רחוק מן האמת בדיוק באותה מידה שגורל מדינת ישראל רחוק מגורלם של יהודי אושוויץ. יש פה מדינה, חבר

## יג. הצעה לסדר-היום המשא-ומתן על הערכויות חייב להיפסק

לו "ממקורות מהימנים ביותר, שהאמריקנים הקשיחו בשבועות האחרונים את עמדתם בעניין הערכויות לאחר שהשתכנעו כי שמיר מערים עליהם פעם נוספת". בענוותנותו כי רבה, אין שריר מצייץ מי שכנע אותם בכך.

חברי הכנסת, חמתו של בייקר על ישראל בוערת בו, ככל שמתברר לו שמסע תעמולת הכוזב שניהלו עיתונים בהשראת הממשל, על כלכלתה הכושלת כביכול של ישראל, לא עלה יפה. לאחרונה פורסם דוח מבקר המדינה האמריקני ומסקנתו היא, ואני מצטט: "אם תחליט ארצות-הברית להעניק לישראל ערכויות לאשראי בסכום 10 מיליארד דולר, קיימת סכירות גדולה לכך שבתנאים הרגילים תוכל ישראל לפרוע את חובותיה במלואן וכמועדן". ומספר סבר פלוצקר ב"ידיעות אחרונות" של יום שישי שעבר: "פקיד אמריקני אמר לי: אפילו בייקר השקרן לא יוכל לערער על ממצאים אלה".

בד בבד עם עליית קרנה של ישראל בציבור האמריקני כמדינה המסוגלת לעמוד בהתחייבותיה, מתפרסמים גילויים על עזרתו של ממשל בוש לסדאם חוסיין. העיתון "לוס-אנג'לס טיימס", המסתמך על מסמכי ממשל מסווגים, מפרסם גילויים מביכים על קשריו של הממשל האמריקני עם סדאם חוסיין תשעה חודשים בלבד לפני שפשל לכווית. ג'ורג' בוש הורה בחשאי להעניק לעירק ערכויות ממשלתיות בסך מיליארד דולר לצורך קניית מזון, דבר שאפשר לשלם עירק להשקיע את יתרות מטבע-החוץ שלו בחימוש צבאי. הדבר נעשה בניגוד לדעתו של משרד החקלאות האמריקני ושתי סוכנויות ממשלתיות אחרות. לדברי העיתון, התייחסו עוזרי בוש בביטול לחששות פקיד ממשל אחרים מפני מדיניות ההתפשטות של עירק. למרות אזהרותיהם של פקידים אלה באביב 1990, התעקשו עוזרי בוש, כי יש למכור לסדאם חוסיין טכנולוגיה "לצרכים כפולים" — ציוד מתוחכם, שיכול לשמש לצרכים צבאיים ואזרחיים כאחד — אף-על-פי שהצטברו עדויות שעירק חותרת לרכישת יכולת גרעינית ויכולות אחרות הקשורות להשמדה המונית. הדברים האלה מעידים על קוצר ראייה של הצמד בוש-בייקר, שאנו קורבנותיו התורניים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפי כל הסימנים התייאר בייקר משמיר. לפי פרסום באחד העיתונים אמר יצחק רבין, במהלך ההתמודדות שלו עם שמעון פרס, כי הוא לא נכנס לוויכוח מי טוב יותר, מפני שלדעתו אין טוב ממנו. אם כך אמר ואם לאו, סביר מאוד להניח כי בייקר יעדיף את רבין על שמיר. מה יכול להיות ערב יותר לאוזניו של בייקר יותר מהצהרתו של רבין, כי אם ייבחר לראש ממשלה יכונן את האוטונומיה בתוך שישה עד תשעה חודשים ולא יקציב כספים להתנחלויות?

חברי הכנסת, על ממשלת ישראל לפנות אל העם היהודי בישראל ובכולם, להעמיד אותו על אחריותו, לתבוע את עזרתו לגיוס המשאבים הדרושים לקליטת עלייה ולהבטיח בכך את קיומה של ישראל כמדינה עצמאית. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:  
תודה.

הי"ר ד' תיכון:

הצעה דומה, הצעה לסדר-היום מס' 6720, שעוסקת במשא-ומתן על הערכויות שחייב להיפסק, מאת חבר הכנסת יאיר שפרינצק, רבותי, אני עומד להקפיד על לוח הזמנים.

שבח וייס (העבודה):

זאת לא הצעה דומה, אלא נושא דומה.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר נתניהו, לפני שאפתח בנושא הצעת לסדר-היום אעמיד, ברשותכם, על דיוקם של דברים שנאמרו במליאה לפני שבוע. כשצינתי בנאומי כי מסרנו למצרים קרוב לשלוש-חמשות של השטחים שהיו בידנו אחרי מלחמת ששת-הימים, העיר סגן השר בנימין נתניהו, כי מסרנו למצרים לא שלוש-חמשות מהשטחים, שהם 60%, כי אם 91%. סגן השר טעה בהבנת דברי. הוא חשב, כנראה, שמדובר באחוזים מהשטחים ששחררו במלחמה, בעוד הערך שצינתי התייחס לכל השטחים שהיו בידנו עם סיום המלחמה, והם כוללים גם את שטחה של מדינת ישראל.

חברי הכנסת, אין זה פלא שמזכיר המדינה גיימס בייקר איבד את סבלנותו במגעיו עם נציגי ממשלת ישראל בעניין הערכויות. קשה לשאת אנשים שאינם מסתפקים ברמזים עבים כחדקו של פיל, וקשה פגיעתם של טרחנים, שהמלה המפורשת "לא" אינה סוף פסוק בשבילם. מסתבר, שכאשר העלו האמריקנים את הרעיון שישראל תסתפק בהשלמת עבודות ביש"ע, שכבר הוחל בהן, ולא תתחיל בעבודות חדשות, ראתה בכך ממשלת ישראל הזמנה מצד הממשל להערים עליו, שכן לא קל להגדיר התחלות ומועדיהן, ומן הסתם נמצאו פיקחים שסברו כי הנה ניתנה לנו ההזדמנות לאכול ענבים בלי לריב עם השומר. אך מתברר שטעות היתה בידם: הדבר שהאמריקנים רצו להשיג בהגבלת ההתנחלויות הוא הודאה כי זכותו של העם היהודי על חבלי ארץ-ישראל אלה ניתנת לערעור.

אדוני היושב-ראש, לפני כשבועיים אמר לנו בייקר, שהתנאים למתן הערכויות לא יחרגו מקווי המדיניות המוצהרת הידועה של ארצות-הברית, אך לממשלת ישראל לא הספיקו הדברים האלה כדי להבין כי שיגורו של נגיד בנק ישראל לארצות-הברית הוא ברכה לבטלה. כך קרה, כי בעוד מר פרנקל עושה את דרכו בחזרה לישראל העביר לנו מר בייקר, בהתחלת השבוע, את המסר באנגלית בסיסת שווה לכל נפש קשת הבנה: ערכויות — רק תמורת הפסקה מוחלטת של בנייה ב"שטחים הכבושים".

עכשיו, לאחר שמספרי הקרואים איבדו את חשיבותם בעיני האמריקנים, פטורים היוסיים, הדדים והחייסים מלכת את רגליהם על אדמות טרשים, וכל מה שנותר להם הוא לגרות את הכלב האמריקני ולשאול אותו, כיצד הוא מרשה לזנבו, ישראל הקטנה, לכשכש בו כאוות נפשה. חבר הכנסת יוסי שריר, ששימש עוזר כנגד לווייני הביון האמריקנים, מגלה לנו שהוא זוכה עכשיו לגמול, מידע תמורת מידע: לפי דבריו, נודע

## יד. הצעה לסדר-היום

### ניסיון אמריקני להשפיע על תוצאות הבחירות בישראל

היו"ר ד' תיכון:  
הדובר יאמר מה שהוא חפץ לומר, ואתה תאפשר לו.  
רבותי. בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת דדי צוקר, הפעם — — —

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
חבר הכנסת בריזהר, למרות היותך יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות, נהגת בנימוס מפוקפק כאשר הזכרת בקריאת הביניים שלך את העובדה שאני בנו של ראש ממשלת ישראל לשעבר. ולכן אני רוצה לומר לך משהו עליו ועל חבר הכנסת יצחק רבין, היושב-ראש החדש שלך, אם תרשה לי.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, תחנך אותך, הוא זקוק לחינוך שלך.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת בריזהר.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
אני זוכר, שלקראת הבחירות ב־1977 כינה חבר הכנסת רבין את יושב-ראש הליכוד דאז בתואר "מוצג מוזיאוני". אני חייב לומר לך, שכאשר אני נזכר בדברים האלה אחרי 15 שנות המאבק של מר רבין, אני חייב להעריך מאוד את היתרונות שבכלי הנשק האוסטרלי הידוע בשם בומרנג.

עם היבחרו, חבר הכנסת בריזהר, זכה — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת לנדאו. חבר הכנסת לנדאו, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה. חבר הכנסת לנדאו, אני לא ארשה הפרעות. רבותי. חבר הכנסת בריזהר.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
אני אדבר עם החברה שלך ואבקש מהם לתמוך כן בפריימריס ולא תצטרך לעמול כה הרבה על קריאות ביניים.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
יש גבול, אדוני היושב-ראש. אתה רוצה להוציא אותי? תוציא אותי.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
לא, לא להוציא אותך. אני מבקש מאוד שלא להוציא את חבר הכנסת בריזהר; אבל תרשה לי לדבר.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת בריזהר, האם הוא יוכל לדבר? האם תאפשר לו?

סאלח טריף (העבודה):  
הוא לא זקוק לטובות בפריימריס.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
הוא לא זקוק. בסדר. אבל תן לדבר, בבקשה.

היו"ר ד' תיכון:  
באותו נושא, הצעה נוספת לסדר-היום — ניסיון אמריקני להשפיע על תוצאות הבחירות בישראל, הצעה מס' 6733. יציג את הנושא חבר הכנסת זאב בנימין בגין. בבקשה.

חיים רמון (העבודה):  
בנימין זאב.

היו"ר ד' תיכון:  
למה תיקנת, חבר הכנסת רמון? שינו זאת.

חיים רמון (העבודה):  
במקום כלשהו צריך לחקן.

היו"ר ד' תיכון:  
תיקנו כאן. בבקשה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאחר 15 שנים של מאבק הירואי מצד חותר בלתי נלאה לראשות הממשלה, גבר חבר הכנסת יצחק רבין על עוף החול הפוליטי, חבר הכנסת שמעון פרס, וזכה בתואר מועמד מפלגת העבודה לראשות הממשלה. אני מאחל לחבר הכנסת רבין שנים רבות וטובות של מועמדות.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
היית רוצה שיפנו אל אביך באותה צורה, כמו שאתה פונה עכשיו? ככה אתם מתחילים כבר עתה? אם זו אספת בחירות, שידבר כאספת בחירות. פה דנים — — —

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת בריזהר, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. לא ארשה הפרעות כאן היום.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
חבר הכנסת בריזהר, אני יכול להעריך מאוד — — —

שרה דורון (הליכוד):

היו"ר ד' תיכון:  
חברת הכנסת שרה דורון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
חבר הכנסת בריזהר, אני מעריך מאוד את מצוקתך לאור הפריימריס אשר אתה חייב לעמוד בהם בעוד זמן קצר. אבל — — —

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, אם מדובר בדיון — ממשכים בדיון. זו לא אספת בחירות.

היו"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת בריזהר, אני מודיע עכשיו, רבותי, שמי שיפריע אני אקרא אותו שלוש פעמים לסדר. לא אתן להפריע בדיון.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אם הדובר — — —

המקובלים עלינו, ויש מקום למשא-ומתן עליהם ואפשר להגיע להסכמה. לבין ניסיון מובהק מצד ממשלת ארצות-הברית לכופף את זרועה של ממשלת ישראל ולכפות עליה את שינוי מדיניותה, אף שנבחרה כחוק על-ידי אזרחי מדינת ישראל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
לא, לא טענתי.

הי"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת דדי צוקר.  
זאב בנימין בגין (הליכוד):  
מפלגת העבודה, ועכשיו אולי תבין סוף סוף, חבר הכנסת בריזהר — —

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אני אבין לאט לאט, אבל אני אבין.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
— — מקבלת את ההתניה המדינית הזאת בניגוד למצעה, אשר התפלאות מדוע אני קורא אותו מעל הבמה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

הי"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת בריזהר, אני מבין שאני צריך להיות מתוח, אבל למה אתה מתוח? יש לך עוד זמן.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
כי שמעתי דברים שהם לא-אמת.

הי"ר ד' תיכון:  
אתה נרשמת כדי להגיב. תינתן לך הזכות.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הי"ר ד' תיכון:  
חבר הכנסת ריבלין, לך יש צידוק להיות מתוח כמותי. אבל לא להפריע.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

חבר הכנסת בריזהר, אני מקווה שזו תהיה הפעם האחרונה בנאום זה שאני פונה אליך. לפני שנה ומעלה, זכור לי, האשמת אותי מעל הבמה הזאת באמירת דברי שקר.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
גם עכשיו.

הי"ר ד' תיכון:  
וגם אז הייתי היושב-ראש.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

עכשיו קיבלת תשובה. אני לא בטוח אם הקצרנית היקרה שלנו קלטת את ההערה שלך, שעל-פיה אני אומר דברי לא-אמת, ומתוך הסתכנות בכך שהיא קלטת אותם, אני אומר לך שהדברים אשר אמרת על כך שאני אינני אומר דברי אמת הם דברי לא-אמת.

חיים רמון (העבודה):  
הם מתכוונים לשקר?

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת טריף, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת בריזהר, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

עם היבחרו, חבר הכנסת בריזהר, זכה יצחק רבין כתואר נוסף. על-פי ההדלפות לעיתונות בארצות-הברית, ממקורות מוסמכים, הוא עכשיו באמת "יצחק היקר" — לממשל בוש; לדידם הוא התקווה.

על-פי ההדלפות האלה, ואני יכול לאשר גם על-פי לחישה ששמעתי במו-אוזני ממקורות הידועים כ"מקורות אמריקניים טובים", שוקל הממשל את בקשת ישראל לערבות להלוואות לקליטת עלייה מברית-המועצות גם על יסוד הבחירות הקרבות בישראל.

הממשל האמריקני מציג לישראל תנאים בלתי אפשריים בידועו שהם בלתי אפשריים, כדי שיידחו, כדי להקשות על ממשלת הליכוד, כשהתוצאה הבלתי נמנעת — הקלה ראויה על מפלגת העבודה במסע הבחירות לכנסת השלוש-עשרה. אתמול הכחיש שר החוץ בייקר, בעדותו בקונגרס, את הדברים האלה בהרמת קול, אבל, כרגיל, לחש ההדלפות גובר על רעם ההכחשות.

לכאורה, אדוני היושב-ראש, תמוה הדבר ומוזר. הרי אין הסכמה בין ממשלת ארצות-הברית לבין מפלגת העבודה לגבי התוכנית המדינית של מפלגה זו. מפלגת העבודה, ובראשה עכשיו מר רבין, עדיין אמונים על תוכנית הפשרה הטריטוריאלית. ברשותך, אדוני היושב-ראש, אקרא את הסעיף הביצועי מתוך המצע הזה, על-פיו, בקטע 2.5 — "ההתיישבות, ערי הפיתוח, הגליל, הנגב והשכונות", סעיף קטן (2), בסעיף 2.5.1 — "מפת ההתיישבות של מפלגת העבודה מכטאת את השקפת המפלגה — חברתית, מדינית וביטחונית: (3) בהתאם לעקרונות אלה קובעת המפלגה שיש לחזק את היישובים והאזורים: הגליל, רמת-הגולן, בקעת הירדן וצפון-מערב-המלח, סביבות ירושלים וגוש-עציון והנגב, (פתחת שלום, אזור ניצנה, הרהנגב, הערבה ודרום-הריכרון)".

מיכאל בריזהר (העבודה):

אז מה? אולי תסביר לי. אז מה?

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני אסביר, אם תרשה לי.

אבל מפלגת העבודה תורמת ליצירת הרושם, שכדאי לו, לממשל בוש, לנסות לגרום לכך שהיא אומנם תגיע לשלטון, וכדי להבין זאת — אם תרשה לי, אדוני — צריך להגדיר בבירור את סלע המחלוקת העומד היום בינינו לבין ממשלת ארצות-הברית. צריך להבין סוף-סוף את ההבדל המכריע בין הסדרים כספיים לבין התניות מדיניות.

ממשלת ישראל הודיעה שמקובל עליה הדבר, כי סביר הוא, שהערב להלוואות יצמיד אליהן הסדרים כספיים אשר ימנעו מצב שבו הוא, בעקיפין, יממן תוכניות אשר אין הוא חפץ לממן אותן. אבל לא זה מה שעומדת עליו היום ממשלת ארצות-הברית. הם מתנים את קבלת הערבויות כהודעה מפורשת מצד ממשלת ישראל, שהיא תפסיק כל בנייה ביישובים יהודיים בגולן, בשומרון, ביהודה ובחבל-עזה, אחת ולתמיד; הפסקה מוחלטת. זה ההבדל בין הסדרים כספיים

הגבלה של זמן, ובכך הוא מיושר לחלוטין עם ממשל בוש בעניין זה. ארצות-הברית מעוניינת באמת בממשלה בראשותו של מר רבין, ביוזמה שמפלגת העבודה מוכנה בעליל לקיפול במצעה ולהתקלות אל "הקו הירוק". אתם מקבלים עכשיו בהכנעה תכתיב. מה יהיה כאשר תהיה לכם אי-הסכמה עם ממשל אמריקני עתידי?

חבר הכנסת רבין רוחה בזעם את עיטור "קיקר ושינגטון" שהעניק לו העיתון "ניו-יורק טיימס". במקום להתרעם על ניסיונה של ממשלת ארצות-הברית לכופף את זרועה של ישראל, זועם מר רבין על העיתונות בארצות-הברית, המפרסמת כי ממשל בוש מייחל לניצחונה של מפלגת העבודה בכחירות הקרובות בארץ.

אין טעם בזעם, אין תועלת בתוחלת. לא רק אזרחי ארצות-הברית מכירים את מפלגת העבודה — גם אזרחי מדינת ישראל. תודה רבה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:  
תורה.

## טו. הצעה לסדר-היום

### ההשלכות של החלטת ארצות-הברית שלא להעניק ערבויות לישראל

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת בני בגין, אני לא הפרעתי לך, סכלתי בשקט. אנא, תסכול גם אתה בשקט.

קריאה:

לא בכבוד, אבל בשקט.

חיים רמון (העבודה):

בשקט, בהחלט לא בכבוד, ואני דורש ממך אותה מידה של הקשבה.

איזה מין הסתה זאת? הרי הנאום שלך וכל הטקטיקה הזאת הם חזרה על ההסתה הברוטלית ביותר, הנמוכה ביותר, הכי פשטנית ולא מתחכמת: קודם הלכתם והאשמתם, ועכשיו אתם קושרים קשר עם אלה מבחוץ להסיר את הממשלה הזאת. זה לא יצלח בידיכם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דדי צוקר.

חיים רמון (העבודה):

אני רוצה לסייג ברור, חבר הכנסת בני בגין, כי אתה גם לא מעורב כל-כך במצע מפלגת העבודה. אני אשלח לך את המצע כדי שתקרא את כולו. בוועידת המפלגה האחרונה התקבל סעיף, על דעת נצים ויונים, שלעת המשא-ומתן, מיוזמתנו, לטובת המשא-ומתן, לא לקבלת תכתיב, אלא על-פי השקפתנו, נקפיד למשך שנה את ההתנחלויות ככל השטחים המוחזקים. לכן הציטוטים שלך גם הם כבר לא מעורבנים, וכדאי שתלמד זאת.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
זה מספיק לבייך.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אנחנו גם פרלמנטרים. אחרי שלוש שנים, חבר הכנסת רמון, למדנו ממך להיות פרלמנטרים ולשמור על לשון נקייה.

בעבר הלא-רחוק הודיע חבר הכנסת רבין, כי הוא היה מוכן להסכים להקפאת ההתיישבות היהודית מעבר ל"קו הירוק" לתקופה של שנה. חבר הכנסת שחל, בשם מפלגת העבודה, הצדיק אתמול את הגישה האמריקנית. הוא הסביר לנו כמשפטן, שכאשר יש מחלוקת על שטח הנתון במחלוקת, אין להעלות על הדעת שתהיה בו בנייה. הוא לא הזכיר את הבנייה הערבית באזורים אלה — כאילו חסרים סניגורים לצד הערבי בעניין זה. אבל צריך להזכיר, שהשטח הנתון במחלוקת כולל גם את הגולן, גם את בקעת-הירדן, גם את גוש-עציון, גם את דרום הרי-חרבון. כל אותם אזורים, אשר לפי דעתכם צריכים להיכלל בשטחה הריכוני של ישראל לעת שלום, ואשר אתם במצעכם קוראים לחזק בהם את היישוב היהודי.

אבל, לאחרונה מדבר חבר הכנסת רבין על הקפאה ללא

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, באותו נושא — הצעה דומה: ההשלכות של החלטת ארצות-הברית שלא להעניק ערבויות לישראל. יציג את ההצעה לסדר-היום, מס' 6716, חבר הכנסת חיים רמון. בבקשה.

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמחתי מאוד לשמוע את הפתיחה של חבר הכנסת בני. הוא מזכיר לי אותה זחיחות דעת, אותה שחצנות, אותה התנשאות שאפיינה אותנו לפני 1977, עד כדי כך שהעזנו לקרוא ליושב-ראש מפלגה יריבה "מוצא ארכיאלוגי", או "מוציאנו", וזה סימן את ראשית הסוף שלנו.

קריאה:

גם הפעם.

חיים רמון (העבודה):

ואני שמח שכך אתם נוהגים. כי זחיחות הדעת הזאת, ההתנשאות, הלעג הזה, הם ראשית הסוף שלכם. אתם דווקא הייתם צריכים ללמוד מאתנו את הקטע הזה. הייתם צריכים להבין שזו היתה אחת השגיאות המרכזיות שלנו ב-1977. לכן אני די שמח; תמשיכו כך, תמשיכו, חבר הכנסת בני, אתם תגיעו לאן שאנחנו הגענו ב-1977, לספסלי האופוזיציה.

חבר הכנסת בני, אתה גם מתיימר להיות אדם הגון, ואתה מתיימר גם להיות איש אמת. פתאום התגלתה העמדה האמריקנית, שהיא נגד התנחלויות: ההתניה הזאת. פתאום, ב-19 בפברואר, כלילה, התברר שיצחק רבין מועמדנו לראש הממשלה, ובאותו רגע הם המציאו את התנאי הזה. הוא לא היה קודם, הם מעולם לא התנו, מעולם הם לא אמרו: אל תתנחלו בבקשה, ועוד ועוד. פתאום רבין בא, ואתה רוצה לספר לעם ישראל שאז האמריקנים המציאו את ההתניה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

תקרא את סעיף — — —

בלי 50 מיליארד דולר אלה. איי-קבלת הערכויות משמעותה אחת: אין לנו שום סיכוי לגייס בעולם את הסכומים הללו, כי לא מדובר רק ב־10 מיליארד של ארצות-הברית. אם לא נקבל 10 מיליארד דולר מארצות-הברית, לא נגייס כספים משום מדינה זרה. אם לא נגייס כספים משום מדינה זרה, אין קליטת עלייה ואין קליטה של בני הארץ. זו המציאות, אל תטשטשו אותה. כל אחד יאמר לכם, איי-אפשר להדפיס דולרים במדינת ישראל. המכונה להדפסת דולרים או מרקים או ניג, לא נמצאת פה. היא נמצאת בטוקיו, בברלין, בווינגטון, לא פה. לכן חייבים לקבל את זה.

**אליקים העצני (התחיה):**  
מה תעשה אם ידרשו את ירושלים?

**חיים רמון (העבודה):**  
אני אענה על זה. תאמין לי.

איי-קבלת הערכויות משמעותה אחת: לא נקלוט במדינת ישראל עוד 800,000 איש. מדינת ישראל תהיה קטנה יותר, ולכן חלשה יותר ב־800,000 איש, חלקם שלא יבואו וחלקם שיירדו מהארץ, כי הדברים משולבים.

אני רוצה שיהיה ברור, יצטרכו לקצץ תקציבים בחינוך, כבראות, ברווחה, בכול — אם לא יהיו ערכויות.

אילו באו אמריקנים אליכם ואמרו: אנחנו מבקשים שתודיעו שאתם מוותרים על רצועת-עזה בשביל הערכויות — הייתי אומר, לשיטתכם, המטורפת לדעתי, שאתם רוצים את 750,000 הפליטים של עזה להפוך לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, אבל לפי המצע, כמו שאומר חבר הכנסת ראובן ריבלין, אתם בסדר, בשום פנים ואופן לא לוותר.

בעצם, מה אומרים לכם האמריקנים? את זה כתב סבר פלוצקר, שמעתי שהוא היום הנביא שלכם. שמעתי שאין היום איש ליכוד שהולך להופעה בלי לצטט את סבר פלוצקר.

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
יש כמה אנשים כאלה.

**חיים רמון (העבודה):**  
התכוונתי לכלכלנים אצלכם. לא התכוונתי אליך, חבר הכנסת בנימין נתניהו, התכוונתי לכלכלנים.

**היו"ר ד' תיכון:**  
גם זה לא נכון. מעולם לא עשיתי זאת.

**חיים רמון (העבודה):**  
לפחות ב"מוקד", השר רוני מילוא בא ל"מוקד" עם מאמר של סבר פלוצקר, ופשוט קרא אותו. "מוקד" — זה בכל זאת קו הסברה.

סבר פלוצקר היה שם וחזר ואמר מה מציעים האמריקנים. חבר הכנסת בני בגין, אתה יודע זאת טוב ממני. מה מציעים לכם האמריקנים על מנת שיהיה פה עוד 800,000 יהודים? — שאתם תמשיכו לבנות ותסיימו לבנות כ־8,000 יחידות דיור.

**זאב בנימין בגין (הליכוד):**  
8,000 מכשולים לשלום.

**חיים רמון (העבודה):**  
הם אומרים: תשלימו את הבנייה, 8,000 יחידות דיור. אתם תוכלו לאכלס בשלוש-ארבע השנים הקרובות, לשיטתכם, ואני נגד וכו' וכו', עוד 50,000 איש. יחידה מזו, אחרי שתאכלסו עוד 50,000 איש מעבר לגידול הטבעי, תוכלו

**חיים רמון (העבודה):**

חבר הכנסת בני בגין, אני אדאג שתקרא את המצע המעודכן. כי זה לא יפה שאיש כמון יסתובב עם מצע אנכרוניסטי. אנחנו, בניגוד לכם, מערכנים את המצע שלנו כשיש צורך. עשינו את זה כי אנחנו חושבים, כהשקפת עולם בין היתר, שהיעד של הקמת מדינה דו־לאומית, כפי שאתם רוצים, וסיפוח 2 מיליוני פלשתינים — זה סופה של מדינת ישראל, בלי קשר לאמריקנים. גם אילו היו האמריקנים נותנים 100 מיליארד שקל למדינת ישראל, או 100 מיליארד דולר, זאת הייתה עמדתנו. זאת עמדתנו מאז 1967.

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
שלמות הארץ — — —

**ראובן ריבלין (הליכוד):**  
מה עמדתכם?

**חיים רמון (העבודה):**

אתם רוצים, חבר הכנסת בני בגין, לגרור — — —

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
מר נתניהו, שלמות הארץ זו גבולות — — —

**זאב בנימין בגין (הליכוד):**  
יש לך טענה, חבר הכנסת שריד, לחבר הכנסת אבא אבן.

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
נכון.

**היו"ר ד' תיכון:**  
רבותי, הרי לא נחזור על אותה פרשה פעם נוספת. הנושא הזה לובן כאן במליאה לפני כמה דקות, וצר לי שלא הייתם.

**חיים רמון (העבודה):**

אנחנו כל הזמן אמרנו שהוויכוח כרגע עם ארצות-הברית, למרות מה שאתם מנסים לגרור אליו, אינו השטחים; זה שקר וכזב. אף אחד לא מנסה להכתיב באמצעות הערכויות את השטחים. הדיון על השטחים נערך במסגרת תהליך השלום.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**  
לא.

**חיים רמון (העבודה):**  
חברים, יש לנו ויכוח. תיכף אוכיח לכם.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**  
— — —

**היו"ר ד' תיכון:**  
חבר הכנסת לנדאו, חבר הכנסת לנדאו, אני קורא אותך לסדר.

**חיים רמון (העבודה):**

אני אוכיח את זה לשיטתכם. לא שארצות-הברית היא בעד ארץ-ישראל השלמה, אבל בוויכוח הזה, אם אפשר לקבל את הערכויות בלי שאתם תצטרכו לוותר על העיקרון, שאנחנו לא מסכימים לו, של ארץ-ישראל השלמה, זאת טענתי. זה לא אומר שארצות-הברית היא בעד ארץ-ישראל השלמה, אני מדבר על הוויכוח הזה על הערכויות, ותיכף אוכיח את זה. לכם נוח להעביר את העניין לארץ-ישראל השלמה? אבל אני אוכיח לכם.

קודם כול, האם יש צורך בערכויות? מה המשמעות של איי-קבלת הערכויות? לא יעזור לכם כלום, אנחנו צריכים 50 מיליארד דולר כדי לקלוט את העלייה ואת בני הארץ. איי-אפשר

לכן אני אומר לכם, אתם אינכם מסוגלים לעשות זאת. כאשר אתם צריכים לבחור בין עלייה — עד כמה שאני יודע, חבר הכנסת ריבלין, העלייה מופיעה כחלק מהמעצ של הליכו, ולא רק ארץ-ישראל השלמה — כשאתם צריכים לבחור בין עלייה לבין ארץ-ישראל השלמה, אתם בוחרים בארץ-ישראל השלמה. במצע שלכם כתוב, שתעזרו לחיילים משוחררים ותספקו להם תעסוקה. אבל כאשר צריכים לבחור בין תוספת של 500 יחידות דיור בלב מחנה פליטים בעזה לבין תעסוקה לצעירים שיוצאים מהצבא, אתם בוחרים בתוספת של 500 יחידות דיור בעזה.

עולים לא יבואו אם לא יהיו ערבויות. כבר היום, כ-80% מהמכתבים ששולחים העולים החדשים בארץ לברית-המועצות לשעבר, לחבר העמים, כותבים: תישארו שם, אל תבואו. מהארץ כותבים לשם: אל תבואו. היהודים בחבר העמים שואלים, מתי יקבלו את הערבויות כדי שיהיה להם סיכוי להגיע לארץ. אתם אומרים לארצות-הברית: תהיו הומנים, תיתנו סיוע הומני. אתם דורשים מהגויים להיות הומנים, יהודים אתם, ולא תרחמו על 800,000 יהודים שצריכים לבוא לכאן, והם בסכנה? אתה מתאר שהם בסכנת שמד, וזאת כדי לבנות עוד 1,000 בתים? זה מה שישכן את ארץ-ישראל השלמה, אחרי שהכנסתם לשם 150,000 יהודים? עד כדי כך אתם לא בטוחים בעצמכם?

ואחר כך, לשיטתכם, כשהיה המשא-ומתן, תעמדו בתוקף על חזון התעודות של ארץ-ישראל השלמה. אבל אתם כל כך משיחיים, שאינכם מסוגלים אפילו לוותר ויתור תיאורטי, בפה. ויש שני ערכים גדולים מבחינתכם שמתנגשים — ארץ-ישראל השלמה ועלייה גדולה מברית-המועצות. עשו ויתור זמני למען היהודים האלה, אל תפקירו אותם: לא רק אותם, אלא את הילדים שלנו ואת הנכדים שלנו. כי אם אנחנו לא נקבל את הערבויות, מדינת ישראל תהיה מדינה שהחמיצה את הסיכוי הגדול ביותר בתולדותיה לביטחון, לשלום ולשגשוג כלכלי. תודה.

היו"ר ש' דיין:

תודה. על ארבע ההצעות לסדר-היום ישיב סגן השר בנימין נתניהו. בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת העצני לא מתייחס לנושא

הזה?

היו"ר ש' דיין:

ההצעה שלו היא בקשר לאוטונומיה.

אליקים העצני (התחיה):

על שיחות האוטונומיה.

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת רמון דיבר בשמו.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אני הולך לאכזב את ידידי באופוזיציה. אני מוכרח לפתוח, לגבי הפרטים של המשא-ומתן, כפי שהתייחס אליהם ידידי חבר הכנסת רמון — הם אינם מופיעים בצורה מדויקת כאן. אני מנוע מלהתייחס לכל המגעים שלנו, כי בימים אלה — בצד ההצהרות הפומביות מתנהלים גם מגעים לא פומביים.

בעניין הזה אומר רק, שאני לא הייתי סוגר את המשא-ומתן עד שהמשא-ומתן הזה ייסגר, והוא עדיין לא נסגר. אבל נכון הוא שבדין הפומבי נאמרו דברים, דברים

להמשיך לפי הגידול הטבעי שם. לא הקפאה מוחלטת כמו שתיאר כאן בשבוע שעבר סגן השר בנימין נתניהו. זה יהיה בדיוק כמו בגליל ובנגב.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
זאת ההצעה שלך?

חיים רמון (העבודה):

זאת לא הצעה שלי. אתה רצית שאני אוכיח לך — — —

אליקים העצני (התחיה):

— — —

חיים רמון (העבודה):

הרי טענתם אך לפני חודש שיש הצעה נדיבה של ארצות-הברית, הצעה סבירה. זאת היתה ההצעה, והיא בתוקפה, הניירות מוכנים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אתה לא מדייק.

היו"ר ש' דיין:

אדוני סגן השר, עוד מעט תוכל להשיב.

חיים רמון (העבודה):

אתם יודעים את האמת. אני מדייק מאוד. הרי רק לפני חודש יצאתם מכלים כדי להוכיח: הנה המדיניות שלנו הצליחה, אף שהתנחנו, ארצות-הברית תינו לנו את הערבויות — 7,000, 9,000 — נגיע לזה. כלומר, ההתנחלויות תימשכנה בתקופה של שלוש, ארבע, חמש שנים, הגידול הטבעי יימשך, זה לא יקפא וימות, כמו שתיאר סגן השר בנימין נתניהו.

למעשה כל מה שאתם נדרשים היום, לשיטתכם, זה למסור הצהרה מילולית שלשלוש, ארבע, חמש שנים אתם לא תגדילו את ההתנחלויות.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
לא נכון.

זאב בנימין גבין (הליכוד):

לא זאת ההצהרה שמבקשים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
לא נכון.

חיים רמון (העבודה):

סגן השר נתניהו, יש לך זכות תשובה. תעלה לדוכן ותגיד שמה שאמרתי לא נכון. אבל אתה לא יכול אחרי כל משפט שני להגיד "לא נכון".

לא יעזור לך, סגן השר נתניהו, זה המצב. לצערי, אין הקפאה מוחלטת. אני אומר זאת בלי קשר לאמריקנים. אבל אני מזכיר עכשיו רק על ארצות-הברית. נניח שהאמריקנים האלה הם כמו שאתם אומרים, או כמו שחלק מכם אומרים, הם אנטישמים — אנטישמים שנותרים לנו 3 מיליארדי דולר לשנה... אנשים רעים — שרק פתחו את שערי ברית-המועצות והביאו לארץ את יהודי אתיופיה. אותם רשעים העמידו אותנו בפני הברירה הזאת. זאת התשובה על השאלה שלך, חבר הכנסת ראובן ריבלין.

אתם צריכים לבחור, לשיטתכם, בין מדינת ישראל בעוד חמש שנים עם 6 מיליוני נפש, עם תוצר לאומי של 100 מיליארד, עם משק חזק ומשגשג, לבין תוספת של עוד 500 או 1,000 יחידות דיור לשנה בשטחים. זאת הברירה האמיתית מבחינתכם.

היו"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת בגין.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אני אשיב לך.

היו"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת העצני, השאלה היא שאלה לסגן השר והוא ישיב.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
חבר הכנסת ליבאי, אילו היתה ממשלת ישראל לוקחת את העולים מאתיופיה ומיישבת אותם ביהודה ובשומרון, אילו היתה ממשלת ישראל לוקחת את העולים מכרית-המועצות המגיעים גם הם במטוסים במימון — עקיף לפחות — אמריקני, אילו היינו עושים את הדבר הזה היתה עילה לבוא ולומר: איננו רוצים לתת את הסיוע ההומניטרי הזה, משום שהוא יוצר תוצאה פוליטית זו, אבל לא זה נכון ולא זה נכון, ויש גזירה שווה, לא חשוב שבצע העור שונה, לא חשוב שהמספרים שונים, לא חשוב שהתופת קצת שונה במהותה. איש אינו יודע מה יהיה גורלם של יהודי ברית-המועצות. יש גם רבים ביניכם ששותפים להערכה זאת. אנחנו יודעים שיש דברים שאין אפשרות לומר פה.

בעיית ביטחונם של היהודים של מה שהיתה ברית-המועצות, הבעיה הזאת היא בעיה אמיתית. האמריקנים יודעים מה שאנחנו יודעים, כי טרחנו לומר להם. הם יודעים מה הסכנה, והסכנה אכן קיימת.

השאלה אינה, האם אנחנו נוציא אותם משם וניישב אותם ביהודה ובשומרון, אלא השאלה היא, האם נוציא אותם משם. איש איננו מתכנן ליישב אותם ביהודה, בשומרון ובעזה, לכן, יש פה בפירוש גזירה שווה. יש פה בפירוש מצב, כאילו היו באים ואומרים לנו: לא נעזור לכם בחילוץם של יהודי אתיופיה, מטעמים פוליטיים. הדבר הזה, כיוון שהוא יותר מקוצר, יותר דרמטי, יותר חד, היה נתקל בהתנגדות מסיבית שלכם; אני מקווה, כאן הדבר פשוט נמשך לאורך זמן. יש יותר מטוסים, הסכנה אינה כה מוחשית, אבל היא מוחשית דיה, ולכן אפשר אולי לטשטש את הקישור הזה.

אבל, אכן נוצר פה כפעם הראשונה בתולדות יחסינו עם ארצות-הברית — ייתכן שבתולדות יחסיה עם מדינות בכלל, אני לא יודע, את זה צריך לבדוק, אני לא בקיא עד כדי כך במדיניות החוץ האמריקנית — שימוש במכשיר הומניטרי, במצב אנושי קשה מאוד, כאמצעי לחץ להבאת שינויים פוליטיים.

לכן, אינני מקבל את הטענה שזו היתה המדיניות המסורתית האמריקנית. אכן, ההתנגדות ליישבתו ביהודה, בשומרון ובעזה — — —

חיים רמון (העבודה):

היא היתה מסורתית. תמיד התנו מתן כסף בכך שלא ישתמשו בו בשטחים. האמריקנים אמרו שמחליפים כסף בכסף, ולכן הם אומרים את מה שאמרו כל הזמן, עכשיו אנחנו מתכוונים לזה ברצינות. דבר לא השתנה במדיניות האמריקנית. דבר פרט לזה שהם החליטו להגיד: אנחנו לא נהיה עוד פראירים; בצדק או שלא בצדק — זה לא משנה כרגע.

היו"ר ש' דיין:  
דברך הובנו, חבר הכנסת רמון.

קשים מאוד מבחינתנו. אני אתיחס, אם כך, לדברים הפומביים שנאמרו בצד האמריקני וגם בחלק מן הצד הישראלי.

אין זה נכון שהמדיניות האמריקנית המסורתית הפעילה לחצים כלכליים על ישראל, ודאי לא בנושאים הומניטריים — נדמה לי, כמעט לא בשום נושא שאני זוכר — על מנת להביא לשינויים במדיניות הישראלית. בנושאים שהיו שנויים במחלוקת, ארצות-הברית לא השתמשה במכשיר הזה.

אני מוכרח לומר שאינני זוכר, ייתכן שאפשר לדלות מקרה אחד או שניים, אני לא מכיר אותו, שארצות-הברית השתמשה במכשיר הזה של סיוע הומניטרי כדי לכפות שינויים פוליטיים במקום כלשהו בעולם. יש הרבה מקומות שבהם היא נותנת סיוע הומניטרי, בכלל זה למשטרים לא דמוקרטיים, ובוודאי יש לה טרגוניות רבות כלפי המשטרים הללו, אבל לא זכור לי מקרה אחד שבו ארצות-הברית עשתה זאת.

אביא לכם דוגמה הפוכה, כדי להמחיש עד כמה הדבר שונה, עד כמה שונה מה שמתרחש עכשיו. אני מזכיר לכם את "מבצע שלמה", מבצע שבוצע בסיוע ארצות-הברית. ממשלות ישראל וארצות-הברית עשו יחד כדי להביא הנה, לחלץ מהתופת האתיופית את אחינו. אני רוצה לדמיין מצב, שהמטוסים הם בדרך לארץ ופתאום מישוה אומר "סטופ", נשיב אותם לאחור כיוון שיש לנו ויכוח אתכם על ההתנחלויות, או על יהודה ושומרון, או על נושא זה או על נושא אחר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אתה מדבר כמו אל ילדים מפגרים.

עוזי לנדאו (הליכוד):  
אדוני סגן השר, אני מציע — — —

היו"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת לנדאו, תודה רבה, אני לא מבקש סיוע.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אין הבדל מהותי, ההבדל הוא לא בצבע העור.

דוד ליבאי (העבודה):  
יש הבדל מהותי. עם כל הכבוד, אתה מתאר את שיבת ציון — — —

היו"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת ליבאי, עם כל הכבוד, אתה צריך לפנות באמצעות היושב-ראש.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אני מוכן.

היו"ר ש' דיין:  
אם הוא מוכן, בבקשה.

דוד ליבאי (העבודה):

איך אפשר להשוות? יש פה באמת סיוע למפעל אנושי, באופן ישיר, חילוצי יהדות מצוקה, יהדות אתיופיה, והעלאתה ארצה, מפעל אנושי-הומני גרידא, לעומת מה שאומות אחרות רואות כהפרת אמנת ז'נבה — התנחלות, השתלטות על שטח כבוש, יכול להיות שזו לא דעתך, אבל מבחינתם האובייקטיבית כך זה נראה, לכן, אל תשווה נושא שכולו אנושי לנושא של הפרות כללי משפט בין-לאומי, שארצות-הברית צריכה להשלים אתן ועוד לתת כספים למטרה זו.

זאב בנימין בגין (הליכוד):  
אני לא חושב כך, חבר הכנסת ליבאי.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אני אתייחס גם לדברייך, חבר הכנסת רמון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לצערי הרב, יש שינוי במדיניות האמריקנית.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת ריבלין, באמת, אתה חייב להשיב על השאלות?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אני מעוניין, ברשותך, שלא להתפלמס, אני מעוניין לנתח את הנקודות ולהשיב על הנקודות שהעלית. קודם כול, טענתי טענה אחת — שיש פה ניסיון להשתמש במכשיר הומניטרי על מנת לאלץ אותנו לקבל תכתיב פוליטי. אני חושב שהטענה שלך לגבי ההמרה של כסף בכסף, מה שהם קוראים באנגלית fundgeblity, הטענה הזאת — — —

חיים רמון (העבודה):

זו לא טענה שלי, זו טענה שלהם.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

לא בדיוק.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זו טענה שלהם.

חיים רמון (העבודה):

אני אפילו לא ידעתי את המלה הזאת.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

לא בדיוק, אני אומר לך מדרע. משום שבטענה הזאת, אתה אכן מגיע מהר מאוד לטיעון האומר, שכל כסף הוא ברהמרה. פירוש הדבר, שאם אתה אומר: הערכויות — לא מספיק לי שאני אקבל ממשלת ישראל התחייבות ברזל שהיא לא תשתמש בכסף הזה — — —

חיים רמון (העבודה):

שהופרה כמה פעמים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אין דבר כה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

— — — התחייבות ברזל שאתה יכול באמת, לפי המשאומתן שאנחנו מנהלים, חבר הכנסת צוקר — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הכול נכנס לאותה קופה. אי-אפשר לעשות חלוקה.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת צוקר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

כיוון שהבנתי את השאלה, אני רוצה להשיב לך.

קריאות:

— — —

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת לנדאו. חבר הכנסת ראובן ריבלין. חבר הכנסת דדי צוקר, ביקשתי כמה פעמים.

חיים רמון (העבודה):

רשעים נוראים הם.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רמון, אני פונה אליך. כבוד סגן השר שמע שאלות והוא פתוח לשמוע אתכם ולהשיב לכם, ואני נותן לכם את האפשרות הזאת, אבל לא להתפלמס בין הכיסאות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה אוהב משלים פשטניים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

לשיטתך: לשיטתך הם פשטניים. המשלים שלך לעולם אינם פשטניים, חבר הכנסת שריד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אומר זאת כקומפלימנט.

חיים רמון (העבודה):

— — —

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רמון, אם תמשיכו בצורה זאת, לא אפשר לכם לשאול שאלות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תסביר, בבקשה, איך יכול להיכנס כסף לכיס אחד וכסף אחר כביכול לכיס שני, בלי שהמכנסיים יישארו אותם מכנסיים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

בטיעון שלך, שהטבת לבטא אותו באנלוגיה המורכבת שלך, לא פשטנית, בטיעון שלך, חבר הכנסת שריד — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רצייתי להתעלות לרמתך.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אדרבה, אני מנסה להתעלות אליך, אבל קשה לי, קשה לי. אבל אומר לך, ברגע שאתה אומר מה שאמרת עכשיו, אתה בעצם אומר שכל אגורה, כל סנט שנכנס לכאן, יכול להיות מופנה לכל דבר. כעצם, באותו רגע אתם יצרתם כאן עיקרון, שאגב, יש עליו יוכיח נוקב מאוד בקונגרס האמריקני. אתם התייצבתם עכשיו בצד הארגומנט האומר בעצם, שכל הסיוע בלי יוצא מן הכלל ניתן להגדיר אותו הסיוע שמסיע להתיישבות ביהודה ובשומרון — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כולו הולך להחזר חובות.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

יותר מכן, חבר הכנסת צוקר, גם הסיוע לצה"ל לפי הארגומנט הזה נכנס לכיס אחד ויוצא מכיס שני, הסיוע הביטחוני גם הוא, גם עליו חלה הגזירה הזאת. לכן, תיזהרו: אני מזוהר אתכם, חברי הכית.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם צריכים להיזהר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

תיזהרו אתם מלאמץ את העיקרון — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם מסכנים — — —

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת דדי צוקר. חבר הכנסת דדי צוקר, שמענו. האמן לי ששמעתי ולא אחזור על הדברים שלך. זה לא תפקידי.

אברהם כ"ץ יעוז (העבודה):

כל הצד הזה של הבית, בלי שום קשר לערכויות, הוא נגד התנחלויות.

הי"ר ש' דיין:

אדוני סגן השר, הייתי רוצה לבקש ממך דבר אחד, מעשיו ועד סיום דבריו לא להתייחס לדברי החברים. אבקש.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת לנדאו.

אברהם כ"ץ יעוז (העבודה):

צריך לקבל את הערכויות, אין היגיון בטיעון שלכם.

הי"ר ש' דיין:

אני מבקש מכם, בואו נשמע את דברי סגן השר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

הנקודה המרכזית בדברי עד כה היא, שיש פה דבר חדש, יש פה תקדים חדש שמנסים ליצור בהצהרות הפומביות של ממשלת ארצות-הברית, וזו התניה פוליטית באמצעות לחץ הומניטרי. אני חושב שאנחנו רק יודעים איפה התניה כזאת מתחילה, איננו יודעים איפה היא תיפסק. איננו יודעים אם הלחץ הזה יופעל גם בדברים אחרים. ברגע שאתה נכנע לו, אתה רק יודע דבר אחד — התחלת להתדרדר במדרון, אינך יודע את סופו.

מי שחושב שהתהליך הנוכחי בינינו לבין הערבים מתמצה רק בלחץ להקפאת ההתנחלויות, אני יכול לחדש לכם — הערבים לוחצים אצל האמריקנים גם בנושא זכות השיבה, גם בנושא ייצוג הפזורה למען זכות השיבה, זכות השיבה לא יהודה ולשומרון, אלא זכות השיבה ליפו ולעכו. אלה דברים קונקרטיים, אלה לחצים שיופעלו עלינו בקרוב. אם אנחנו מוכנים לקבל את העיקרון, למשל, שאיננו יכולים לבנות במזרח-יירושלים, בחלקה המזרחי של העיר, כי אנחנו נאבד את הערכויות או כי יופעל עלינו לחץ בעניין הערכויות — לא נוכל להפסיק את התהליך הזה.

לכן, לחץ כזה הוא מסוג הדברים שאומרים עליהם שצריך לעצור אותם כשהם קטנים. זה לא כל כך קטן, אבל זה יהיה הרבה יותר גדול אם לא נעצור את זה היום.

מעבר לשאלה העקרונית, אני חושב שיש פה שאלה נוספת, שאלה של הקפדה על העצמאות והריבונות שלנו וחוסר הנכונות של שום ממשלה, לפחות ממשלה שפיה, לקבל התניה כזאת. שום ממשלה שפיה לא תסכים לקבל התניה כזו. אני מקווה שלמדינת ישראל לעולם לא תהיה ממשלה שתסכים לקבל התניה כזו.

אבל, מעבר לזה, יש התניה מפורשת לנושא מסוים, והנושא המסוים הזה הוא הקפאת ההתנחלויות. אני רוצה שנבהיר מה הכוונה בהקפאת ההתנחלויות.

חיים רמון (העבודה):

אתה יודע למה היום ארצות-הברית מתנה — — —

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רמון, עוד לא שמעת תשובה ואתה כבר שואל. חבר הכנסת רמון, אני לא מאפשר.

חיים רמון (העבודה):

אני עושה רק מה שהיושב-ראש מרשה. אם אתה לא מאפשר, אני שותק.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

מעבר לנושא העקרוני, יש השאלה המהותית, הספציפית, של ההקפאה.

אמר חבר הכנסת צוקר: כמה מדובר בסך הכול, אם נישאר בג'באליה או לא נישאר בג'באליה? חבר הכנסת רמון אמר: עוד התנחלות, עוד כמה אלפי בתים.

חיים רמון (העבודה):

לא, אמרתי עוד דברים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

זה ציטוט. שמעתי גם את חבר הכנסת רבין אומר, שהוא בעד התנחלויות ביטחוניות, אבל לא בעד התנחלויות שאין בהן ממד ביטחוני. אפשר להתווכח מה זה התנחלות ביטחונית, מה איננה התנחלות ביטחונית, אבל מה שמשותף לכל האמירות הללו, שליקטתי בזמן האחרון, גם בדיון היום, היא ההנחה המוצגת לציבור הישראלי, והיא: בסך הכול מבקשים מכם להקפא חלק מההתנחלויות, או לפחות להקפא לזמן מוגבל חלק מההתנחלויות, או כל ההתנחלויות, או לזמן מוגבל או חלק מההתנחלויות אולי לזמן בלתי מוגבל, או קומבינציות כאלה או אחרות.

אין בהצהרות הפומביות רמז למה שאתם אומרים. אני מדבר כרגע רק במישור של ההצהרות הפומביות, כי אני מנוע מלדבר במישור השני. בהצהרות ששמענו מצד ארצות-הברית אין שום רמז לחלוקה כזו. איש לא אמר: אנחנו נקבל את הפרשנות הפורמלית של מפלגת העבודה — אני לא יודע אם היא עדיין דוגלת בה — שכדאי להמשיך להתנחל בחלק וכדאי לוותר על חלק אחר. לא, מדובר על שני דברים, על הקפאה של כל ההתנחלויות ועל הקפאה לזמן בלתי מוגבל. אין הגבלה לא בזמן ולא בשטח. מדובר על כל השטח בכל הזמנים.

מה פירוש הדבר להקפא את ההתנחלויות, נקודה? פירוש הדבר, כמו הקפאה של כל גוף חי, להמית אותו בהדרגה: פירוש הדבר, שבנים לא יוכלו לבנות ליד הורים, וגני-ילדים לא יוכלו להיות מוקמים לילדים; פירוש הדבר, שעבודות תשתית פשוטות, לסייע לתחזוק — — —

חיים רמון (העבודה):

אף אחד לא מבקש את זה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

פירוש הדבר קמילה הדרגתית של ההתיישבות.

חיים רמון (העבודה):

למה — — — לכל ההדלפות שהיו על 8,000 או 9,000, לזה אתה לא רוצה להתייחס?

דוד ליבאי (העבודה):

למה אתם מגוימים?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

פירוש הדבר, שהקפאת ההתנחלויות תביא בהדרגה לסילוקן — וכל אחד יודע זאת — לסילוק כל הנוכחות הישראלית ביהודה, בשומרון ובעזה. הטיב לבטא את זה בשבוע שעבר, בדיון שהיה לנו, חבר הכנסת מן המערך, חבר הכנסת אברהם בורג, שלפעמים אומר את הדברים בצורה מאוד כנה וישרה, פשטנית, היה אומר חבר הכנסת שריד, אבל אמיתי.

הוא אמר: הברירה פשוטה מאוד — יהודים או שטחים. שאלתי אותו: שטחים? הוא אמר: לא, השטחים.

**מיכאל בריזהר (העבודה):**  
מי אמר לך את זה?

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
ובכן, הברירה האמיתית שמעמידים בפנינו: קבלו את הערבויות — או צאו מהשטחים.

מה שאנחנו כולנו יודעים, חבר הכנסת בריזהר, חוץ מאלה שלא רוצים להודות בכך, אבל כולם מודים בכך, הוא שהקפאת ההתנחלויות היא מלת קוד לתהליך שבסופו של דבר יקפיא אותנו, יסלק אותנו מהשטח הזה —

**דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
גבולות אושוויץ.

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
— יביא לדחיקתנו לקווי 1967. אני לא אתווכח, חבר הכנסת צוקר, עם אבא אבן כרגע זה.

**חיים רמון (העבודה):**  
במדינה שיש לה 200 פצצות אטום, לפי ואנונו, אין גבולות אושוויץ.

**דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
— — —

**היו"ר ש' דיין:**  
חבר הכנסת צוקר, שמעתי.

**חיים רמון (העבודה):**  
— — —

**קריאות:**  
— — —

**היו"ר ש' דיין:**  
חבר הכנסת רמון, אסור לי להתערב בדיון. אבל הייתי מציע להסיר את המושג "גבולות אושוויץ". למה צריך להזכיר כל כך הרבה את הנושא הזה? כולם הזכירו כאן. אבקש מכם להסיר את המונח הזה מסדר-היום.

**חיים רמון (העבודה):**  
אני מסכים. זה מה שאנחנו מבקשים.

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
אדוני היושב-ראש, לא אני העליתי את הנושא, אבל אני מוכן לקבל את ההצעה. אני אחליף את המונח. לא אשתמש במונח ההוא. באמת אפשר להתווכח עליו. אקרא לו פשוט, באופן אמפירי: גבולות 1967 הם גבולות מלחמה. כאשר היינו בגבולות האלה לא היה שלום, קיבלנו מלחמה. אם נחזור לגבולות הללו, למדינה ברוחב של 15 ק"מ, תהיה מלחמה. ייתכן שנצטח, במחיר דמים שאינני יכול לדמיין כרגע; אינני מתווכח כרגע, אם כי אנחנו יכולים להתווכח, על המשמעות המלחמתית, איזה מחיר דמים ייגבה מאתנו. המשמעות היא שדוחקים אותנו, עליידי הקפאת ההתנחלויות, לקווי 1967. ברור לגמרי, שכאשר אנחנו נפנה את השטח הזה תקום בו מדינה פלשתינית, ללא ספק כראשונות אש"ף, אולי אחרי קרבות דמים גם בצד שלהם. זאת הברירה.

**רחבעם זאבי (מולדת):**  
גם האוטונומיה שלכם צריכה להביא למדינה פלשתינית.

**חיים רמון (העבודה):**  
אין הבדל בין לביניהם, זו סתם הצגת בחירות.

**אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):**  
גם אצלו יש רבים שחושבים שגבולות 1967 הם גבולות מלחמה.

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
ברשות היושב-ראש, אדוני סגן השר, אתה צריך להסביר לנו, למה אחרי הפגישה הראשונה של השגריר עם מזכיר המדינה, ראש הממשלה ואתו כמה שרים בכירים העדיפו להציג את הפגישה הראשונה כהישג גדול, משום שהם אמרו שבעיקרון כעצם האמריקנים הסכימו שאפשר להמשיך בהתנחלויות. רק אחר כך חל מפנה. אתה צריך להסביר לנו, למה חל מפנה בעמדה האמריקנית. אני חוזר ואומר, מפני שאני יודע על מה אני מדבר, שהאמריקנים הגיעו למסקנה, בפעם המיידית-אזו, שאתם מנסים גם הפעם להוליך אותם שולל. יודע על מה אני מדבר, שהאמריקנים הסכימו שאפשר להמשיך שולל. לומר, שראש הממשלה איננו יודע על מה הוא מדבר — הוא אמר: רבותי, זאת הצעה נפלאה. עכשיו רק נראה איך מסתדרים פה, נמצא נוסחה. תסביר את זה.

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
אשיב לך, ואודה לך אם תאפשר לי לסיים את הנקודה האחרונה, הקצרה, שיש לי להעלות.

אכן, ההצעה הראשונה היתה שונה בתכלית ממה שנאמר בהצהרות הפומביות. בין הפגישה הראשונה לבין הפגישה השנייה — לא אכנס לפרטים — לא חל שום שינוי בעמדה הישראלית; שום שינוי.

**חיים רמון (העבודה):**  
אותו "לא" נשאר.

**היו"ר ש' דיין:**  
האם אתם רוצים לשמוע תשובות או לשאול שוב שאלות?

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
אחזור ואומר: ממשלת ישראל באה עם הצעה מסוימת, שלא אפרט אותה פה. על ההצעה הזאת באה תשובה אמריקנית, באותה פגישה ראשונה של השגריר זלמן שובל עם המזכיר בייקר. התשובה האמריקנית באה על הפנייה הישראלית, על המגעים הישראליים, והסיכום שלהם היה אותה הצעה ראשונה.

כעבור ימים ספורים, ללא שום שינוי בעמדה הישראלית, שום שינוי, בא תיקון או שינוי — לטעמך זה בוודאי תיקון, בעיני זאת הרעה, או שינוי, הקשחה בעמדה האמריקנית.

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
אני אגיד לך למה.

**סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:**  
חבר הכנסת בני בגין חושב שהוא יודע למה. הוא חושב שזה קשור בקלנדר הפוליטי. יש כל מיני תיאוריות.

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
אני אומר דברים ללא תיאוריה.

**חיים רמון (העבודה):**  
השינוי היה לפני שרביץ נבחר.

**יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):**  
אחרי ששובל חזר למזכיר המדינה ואמר לו מה הן ההצעות הישראליות והתגובה הישראלית, מזכיר המדינה הבין

הזאת, ואפשר להתנגד לברירה הזאת. אני מוכרח להגיד, שלדעתי יש גם האמצעים הדרושים לכך.

עדיין לא סיימנו את המשא-ומתן עם ארצות-הברית, אבל אם הוא יסתיים בדרך אחת — קיימות דרכים אחרות להשגת משאבים. גם את זה לא אפרט כאן, אבל דבר אחד ברור: במהלך המשא-ומתן המדיני המורכב והקשה שאנחנו נמצאים בו נהיה נתונים ללחצים. מי שמתיימר להנהיג את העם הזה — שידע לעמוד בלחצים. אם הוא מתקפל תחת הלחצים הראשונים, נסוג מהר מהר ומקבל כל התניה, אפילו התניה בלתי צודקת ביותר, בלתי צודקת בעליל, אפילו לפי מה ששמעתי בבית הזה, מי שנכנע כך ללחצים, אל יתיימר להנהיג את המדינה.

אדוני היושב-ראש, אני מסכים להצעה לקיים דיון בנושא זה במליאת הכנסת.

הי"ר ש' דיין:  
בכל ארבע ההצעות?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אני מסכים.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני סגן השר, הסברת מרע גבולות 1967 הם גבולות מלחמה. לא השיבות על קריאת הביניים שלי — מרע אוטונומיה שונה מזה, מרע אוטונומיה שתביא למדינה פלשתינית גם כן אינה גבולות מלחמה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
חבר הכנסת זאבי, בוודאי לא תחשוב שאני רוצה לקפח אותך. כיוון שחבר הכנסת העצני עומד להעלות — אם אנינו טועה — הצעה לסדר-היום, אשיב לך בהמשך.

הי"ר ש' דיין:  
תודה רבה. יש הצעות אחרות. חבר הכנסת שבח וייס מבקש להעביר לוועדה את ההצעה של חבר הכנסת דוד צוקר.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, לא נוכל לקיים דיון במליאה בשל העובדה שתקופת הכהונה של הכנסת הזאת התקצרה ואנחנו יוצאים לפגרה מוקדמת. על כן, אני מבקש להעביר את ההצעה של חבר הכנסת דוד צוקר לוועדה. גם לו יכולנו לקיים את הדיון במליאה — קיימנו אותו כבר היום. ראינו כמה ססמאות הופרכו כאן, ולא רק בשל אווירת בחירות אלא גם בשל העובדה שהדיונים בתחום הזה הם בדרך-כלל פולמיקה ותערובת של ססמאות. כמעט אין אפשרות לקיים דיון ארגומנטיבי. על כן, אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה. שם יידונו השאלות וחילוקי הדעות.

אני, כמובן, מקווה שהמסקנות של הוועדה תהיינה כאלו, שיהיה אפשר לנהל מדיניות ריאליסטית. בכל דברי ההקצנה שאנחנו שומעים כאן יש הפרזה רבה יותר מן הדברים שהמציאות תחתיה המציאות הנוכחית. ויש לי הרגשה, כי דווקא מי שנוקט את הקו המתון יותר, את הקו המתון, גם מביא בחשבון את הגישה האמריקנית, תוך עמידה איתנה על דברים בסיסיים שלנו, יכול להגיע לערכויות אמריקניות, בלי לפגוע בכייסחון מדינת ישראל.

אני, אגב, גורס שההתנחלויות, בלי קשר לערכויות, במקום הזה הן מיתרות. יש לנו הנגב והגליל ויש לנו הרכה מאוד מה לעשות — חרץ מן השטחים. תודה רבה.

שבעצם מנסים לסובב אותו בכחש. אז הוא אמר: אתם מנסים לסובב אותי בכחש לא בפעם הראשונה, ולכן אני חוזר ב. החזרה של מזכיר המדינה — אני אומר זאת באופן המוסמך ביותר — היתה כתוצאה מהרושם שנוצר אצלו, שאחם מנסים להערים עליו.

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת יוסי שריד, יש לי הרושם שאתה יודע תמיד את התשובות. אני לא מבין למה אתה שואל שאלות. אני פשוט רואה את זה.

חיים רמון (העבודה):

אני מבקש שיהיה ברור מה שאמרתי. אמרתי שהם דחו הצעה להמשיך לבנות כ-8,000 יחידות דיור פלוס גידול טבעי. זאת האמת. בזה הם שגו.

הי"ר ש' דיין:  
אני מבקש שלא להפריע. יש לנו סדר-יום ארוך.

ראובן ריבלין (הליכוד):  
גם לזה חבר הכנסת דדי צוקר לא מסכים.

חיים רמון (העבודה):

— — —

הי"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת חיים רמון, האם אתם רוצים לשבת כאן עד השעות המאוחרות של הלילה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אתם לא מקבלים את העמדה האמריקנית.

הי"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת יוסי שריד, אודה לך מאוד אם תסייעו לי לסיים את הדין היום.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
חבר הכנסת ראובן ריבלין, אל תעזרו לי. אני יודע לעזור לעצמי.

בתחילת דברי אמרתי, שלא אוכל להיכנס לפרטי המשא-ומתן. מה שנאמר כאן עלי-די חברי הכנסת מן האופוזיציה איננו נכון. מה שאני אמרתי — נכון ומדויק. לא היתה שום תווה, לא היה שום שינוי בעמדתה של ישראל בין השיחה הראשונה לבין השיחה השנייה. היה שינוי והיו הרעה והקשחה, ללא סיבה. בעמדה האמריקנית. אינני יכול להיכנס לפרטי המשא-ומתן מאז, אבל אומר שני דברים: הברירה שמציינים כפנינו באופן פומבי, בין עלייה וכן שטחים, היא ברירה פיקטיבית, משום שאל אותה מדינה, באותם גבולות, ברוחב של 15 קילומטר, לא תהיה עלייה. כאשר היינו בגבולות הללו, בשנות ה-60, לא רק שלא היתה עלייה אלא היתה ירידה, והיו בדיחות — מי יכבה אחרון את האורות בארץ. משום שמדינה שעומדת על קצה של סיכה לא תקלוט עלייה, היא תפלוט ירידה. מי שחולל על מיליוני יהודים שיבואו להתקבץ באותם גבולות מזעריים, גבולות מלחמה, משלה את עצמו. לכן, זו ברירה פיקטיבית.

מה עושה ממשלה, מה עושה אומה, כאשר היא עומדת בפני שתי הצעות דרוניות כאלה? מה שהיא חייבת לעשות — כל אומה נורמלית, כל אדם נורמלי — זה להתנגד לברירה

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. חבר הכנסת ריבלין מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת צוקר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת צוקר, משום שהיא אינה מדברת על התניית קבלת ערכויות ואינה מתייחסת לערכויות כלל, אלא כל-כולה משאת נפש אחת ויחידה — להפסיק את ההתנחלויות; להפסיק את ההתנחלויות בלי שום קשר לערכויות; להפסיק את ההתנחלויות ולהביא לידי הקמת מדינה פלשתינית, שלפי אמונתו תהיה בצדה של מדינת ישראל. ואנחנו מתנגדים לכך. ואנשי המערך רובם, לא כולם, מתנגדים בצורה מפורשת. ואנחנו מאמינים שהפסקת ההתנחלויות תביא להקמת מדינה פלשתינית.

לכן אנחנו מבקשים להפסיק את ההפסקה ולהסיר את ההצעה מסדר-היום, שכן ניצול של בעיה קשה ביותר, בעיית הערכויות, שאמורה לתת לנו תשובה כלכלית לקליטת העלייה, מנוצלת לצורך הפסקת ההתנחלויות, או דיון בהפסקת התנחלויות, שלגביהן לא יקום הדבר ולא יהיה. זאת אמונתנו, בגלל זה הגענו לשלטון, בגלל זה אנחנו נושאים ונותנים עם האמריקנים ולא אתם. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

תודה. חבר הכנסת העצני מבקש להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת שפרינצק.

אליקים העצני (התחיה):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת שפרינצק לוועדה, כדי שתהיה הזדמנות בו במעמד ההתייחס לכל הדוכרים, לרבות חברי הכנסת צוקר ורמון, אשר הוליכו לתוך בית-המחוקקים הישראלי לחץ חיצוני של מעצמה זרה בנושא הנוגע לריבונותנו.

בוועדה תהיה הזדמנות להעמיד באור נכון פוליטיקאים ישראלים, הפותחים לאויב הערבי שער מבפנים, המציעים למדינתם לוותר על העצמאות תמורת מנדט אמריקני. אולי גם ימצא בוועדה מישור, שיציע לחברי הכנסת הנכבדים הללו רעיון הרבה יותר פשוט — להוסיף לדגל האמריקני עוד כוכב אחד, וכך הם יגיעו סוף סוף לשלום הנכסף שלהם. יהיה כוכב אחד, לא מזהיר ביותר, בדגל האמריקני מרובה הכוכבים, וכך נגיע אל השלום שהם כל כך נכספים אליו — שלום של חידלון.

חיים רמון (העבודה):

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):  
תודה. חבר הכנסת זיסמן מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שפרינצק.

חיים רמון (העבודה):

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רמון. הוא עם מיקרופון. אתה יכול לגבור עליו?

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, לא שמעת מה הוא אמר?

היו"ר ש' דיין:

לא, לא שמעתי את דבריו. עם הצעות שלך, לא שמעתי אותו.

חיים רמון (העבודה):

אני מבקש שתקשיב. הוא בא ואמר, ששני חברי הכנסת פותחים שער לאויב, ואני אומר לך — — —

אליקים העצני (התחיה):

אתה כולך מורעל. יש כך רעל.

היו"ר ש' דיין:

רבותי. חבר הכנסת העצני.

חיים רמון (העבודה):

יום יום — — —

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רמון.

אליקים העצני (התחיה):

רק בגלל ארץ-ישראל אתם כאופוזיציה.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת חיים רמון, אני אקרא אותך לסדר בפעם השנייה.

חיים רמון (העבודה):

תקרא אותו.

אליקים העצני (התחיה):

העליתי לך את לחץ הדם?

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת העצני.

חיים רמון (העבודה):

היו"ר ש' דיין:

אני קורא את שניכם לסדר. אני אוציא אתכם מהאולם. בבקשה, חבר הכנסת זיסמן.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שפרינצק. חבר הכנסת שפרינצק למעשה מציע לנו מלחמה. זו מפלגת המלחמה בישראל, מפלגת מולדת. היא רק שוחרת מלחמה. בהצעותיו ובדעותיו אין שום משא-ומתן לשלום, אך ורק לחתור ולהתכונן למלחמה הבאה, עם כל הסכנות שבדבר. זאת הצעה הפוגעת באינטרסים הביטחוניים-הקיומיים של עם ישראל.

מוזמן שהיה חבר הכנסת זאבי בממשלה האינתיפאדה החריפה, היא שינתה את פניה. הוא נכנס לממשלה כדי להפסיק את האינתיפאדה, והאינתיפאדה גברה.

רחבעם זאבי (מולדת):

באשמתי?

עמנואל זיסמן (העבודה):

האינתיפאדה לא תוכל להיפסק אלא אם יהיה קידום של תהליך השלום ורק על-ידי אוטונומיה כשלכ ביניים, ואחרי זה הקמת מדינה ירדנית-פלשתינית — לא מדינה פלשתינית עצמאית נפרדת, אלא עם הסכם שלום בין ישראל לבין מדינה ירדנית-פלשתינית ישתר שלום, ואז גם תופסק האינתיפאדה.

על רמת-הגולן תמורת כסף, ואם התעקש שלא לנהל משא-ומתן עם אש"ף תמורת כסף, כי אז אתה עצמך מחמיץ את הסיכוי הגדול ביותר, על-פי דבריך, לעלייה, לביטחון ולשלום.

חיים רמון (העבודה):  
בין שחור ללבן יש גם — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):  
כדאי שחשבי, חבר הכנסת רמון. הוויכוח האמיתי הוא לא על התנחלויות ולא על ארץ-ישראל הגדולה, אלא הוא בעצם מאבק על ריבונותנו בפני התערבות זרה מבחוץ ועל יכולתנו להתקיים בגבולות בטוחים ועל הסיכוי לעמוד בלחצים במהלך המשא-ומתן, בתנאי שנעמוד בלחצים אלה כבר בתחילתו. וכל אלה — מול ממשל אמריקני, שהמטרה האמיתית שלו היא להחזירנו לגבולות 1967.

ההתנחלויות הן ססמה, הן אבק לפזר בעינינו, להוליך אותנו שולל וליצור בתוכנו אותם שוטים שייתלו בדברים, יחרוץ-זיקן ויאמרו: התנחלויות. כך הוא מפצל אותנו בפנים, כך הוא מחליש אותנו, ולעצמי — מצעד השוטים הזה גדול.

התפלאתי שיש בתוכם מי שמוצא קו זכות לטענות הממשל. חבר הכנסת ליכאי אומר, שצריך להבין אותם. לא צריך להבין אותם. ויכוחים נהל בינינו. אבל אי-אפשר למצוא שום זכות בכך שהם קושרים התניות פוליטיות בנושאים שהם הומניטריים.

אני מבקש להסיר את ההצעה של חבר הכנסת רמון מסדר-היום.

היו"ר ש' דיין:  
תודה. חבר הכנסת בריזהר מבקש להעביר את הצעת חבר הכנסת רמון לוועדה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):  
לדבר פעמיים? אדוני היושב-ראש, זה לא מקובל.

היו"ר ש' דיין:  
זה לא נגד התקנון, אני מצטער. אני פועל לפי התקנון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):  
הוא בא קודם, קשקש איה קשקש. מה זה? מה הוא, שדרן של הכנסת? באמת.

היו"ר ש' דיין:  
חבר הכנסת בריזהר, בבקשה.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, אני אומנם חלקתי קודם מחמאה לחבר הכנסת נתניהו, סגן השר, כשהוא התווכח בצורה מכובדת, לא כמו חבר מפלגתו שקדם לו, שכיהן את הכנסת בדבריו. אני רוצה להזכיר רק כמה קטעים. במקרה נערך דיון במליאה הזאת — — —

שרה דורון (הליכוד):  
אין הוא יכול?

חיים רמון (העבודה):  
הוא יכול. הוא יכול.

חיים קורפו (הליכוד):  
מה פירוש "הוא יכול"?

היו"ר ש' דיין:  
אני לא פועל נגד התקנון. אלה דברים שהיו מעולם.

לכן אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שפרינצק, שהיא הצעה קיצונית, הפוגעת באינטרסים החיוניים ביותר של עם ישראל ומדינת ישראל.

היו"ר ש' דיין:  
תודה. חבר הכנסת בריזהר מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בגין. בבקשה.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בגין, אבל איפה בני שלנו? לאן הוא הלך?

היו"ר ש' דיין:  
הוא מסכים להצעתו של סגן השר.

מיכאל בריזהר (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, אילו הייתי איש ליכוד שרוף, ואילו הייתי גסטון מלכה, שבזמנו הפיל את השולחן בוועידת הליכוד, ככה הייתי אומר: "בראבו" בני, איך הכנסת למפלגת העבודה, איך לכלכת על פרס ורבין, איך הסתת נגדם, איך הצגת אותם — — —

שרה דורון (הליכוד):  
זו שאלה?

מיכאל בריזהר (העבודה):  
— — — איך הצגת אותם כבוגדים וכמלשינים, איך נשארתי נאמן לדמגוגיה של הליכוד. "בראבו" בני, איך הצלחת בכל הנאום שלך לא להגיד אפילו מלה אחת על הנושא, לא כמו נתניהו, שהוא בכלל התייחס בכבוד, יעני, ענה, השיב, התווכח. לא, אתה השמצת אותם אשכרה, ממש גסטון מלכה עם עניבה היית, בני בגין. "בראבו" בני, מה זה חשוב שלא אמרת אמת? מה זה חשוב שסילפת את המצע שלהם? מה זה חשוב שלא קראת את המצע ולא מה שהם כתבו בו? רק כך ננצח, בני, רק אם נשמץ אותם ונשקר ונסית נגד ונלכלך עליהם, בני. כי אילו אמרת את האמת, בני, אילו אמרת לעם והודית בפניו לאיזו צרה הכנסנו את כל המדינה הזאת, את החינוך והבריאות והעלייה והזקנים, אוח, אילו אמרת את כל האמת הזאת — ירחם השם עלינו ועל כל המדינה, בני בגין.

משום כך אני מציע להסיר את ההצעה.

היו"ר ש' דיין:  
תודה. חבר הכנסת עוזי לנדאו מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת רמון.

עוזי לנדאו (הליכוד):  
אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רמון. האומר: אם לא תותרו על התנחלויות, לא תהיה עלייה; צריך לבחור — או כסף או התנחלויות. ואם כך הדברים האלה, אין ברירה — מוכרחים לבחור בכסף.

חבר הכנסת רמון, אתה גם צריך לומר מה תשיב כאשר יאמרו לך: כסף — או ירושלים? אתה גם צריך להשיב אם יאמרו לך: כסף — או רמת-הגולן? כסף — או משא-ומתן עם אש"ף? כסף — או משא-ומתן על זכות השיבה? ואם על כל אלה תאמר: לא, איך תוכל גם אז לומר מה שאמרת מעל הבמה בקול גדול, בפתוס של חבר הכנסת בריזהר: אם לא נקבל את הערבויות — כך אמרת — נחמיץ את הסיכוי הגדול ביותר לעלייה, לביטחון ולשלום?

ועל כן, חבר הכנסת חיים רמון, לפי אותה גזירה שווה של דבריך, אם לא תהיה מוכן לוותר על ירושלים תמורת כסף, ולא

חיים רמון (העבודה):

לפי תקנון הכנסת הוא יכול.

שרה דורון (הליכוד):

מה זה? תקנון חדש?

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת בריזהר, בבקשה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני רואה שהליכוד לא נלהב מהנושא הזה. חברת הכנסת דורון, באמת, את עושה לי דבר כזה? אני כל-כך אוהב לשמוע אותך, ואת עושה לי כך. את, וחבר הכנסת לנדאו שלנו, זה לא יפה.

היו"ר ש' דיין:

זה לא תקנון חדש. ברור שזה אפשרי, והיו דברים מעולם. ניהלתי ישיבות, והיו דברים מעולם. פעמיים התייחסו להצעות שונות.

ראובן ריבלין (הליכוד):

על איזה תקנון אתה מדבר?

חיים קורפו (הליכוד):

הוא יכול להציע להסיר הצעה.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת בריזהר, בבקשה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני מציע להעביר את הנושא לוועדה, ואומר לכם גם מדוע.

היו"ר ש' דיין:

אבקש ממך לקצר.

מיכאל בריזהר (העבודה):

עוד לא התחלתי. היתה פה כל החגיגה.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת בריזהר, בבקשה. אתה לא צריך להתייחס אליהם.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אדוני היושב-ראש, לפני שבועיים נערך במליאה הזאת דיון בנושא ההתנחלויות והערבויות האמריקניות. בפנינו הופיע אותו חבר כנסת, סגן השר ביבי נתניהו, ואמר לנו דברים כאלה: הדיון בינינו לבין ארצות-הברית מתנהל בדלתיים סגורות, ואני חושב שההכרעה מהחברים כאן יופתעו בסופו של דבר מההוצאות שלו. אכן הופתענו. הדיון יצא עכשיו החוצה, כפומבי, והופתענו מאוד מההוצאות שלו.

מה עוד אמר לנו מר ביבי היקר? הוא אמר: הנושא של הערבויות הוא נושא שנמצא עכשיו במשא-ומתן שקט בינינו, ורציני. מה עוד הוא אמר לנו? הוא אמר: יש דרך אלטרנטיבית, דרך אפשרית, ליישב את שני הצדדים הללו של המחלוקת. ועוד הוא אמר לנו, שהציטוט של חבר הכנסת לוכה אליאב מדבריו של הסנטור ליייה היה לא-מדויק. גם זה נכון, חבר הכנסת נתניהו: הסנטור ליייה היה הרבה יותר קיצוני אתמול כלילה, כשידור בטלוויזיה שגם אתה הופעת בו.

לבסוף, הדבר האחרון שאמר חבר הכנסת נתניהו: הוויכוח שלנו עם ארצות-הברית — — —

היו"ר ש' דיין:

לא. חבר הכנסת בריזהר, אני מצטער.

מיכאל בריזהר (העבודה):

תן לי לומר משפט. אני מסכם את הנושא.

היו"ר ש' דיין:

כבר שמענו די נימוקים כדי להעביר את הנושא לוועדה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני רוצה לומר לך, אדוני היושב-ראש, מאחר שחבר הכנסת נתניהו אומר שהוויכוח איננו משקף את חילוקי הדעות העקרוניים, המלווים אותנו 25 שנה, אני רוצה לומר לו: כן, על זה הוא הוויכוח, חבר הכנסת נתניהו.

אדוני היושב-ראש, מאחר שחבר הכנסת נתניהו אומר, בהפרש זמן של שבועיים, דברים כל-כך שונים, אולי כדאי להעביר את הנושא לוועדה ולדון באמת לגופו של עניין בדברים שהוא אומר.

קריאה:

— — —

היו"ר ש' דיין:

לא, הוא לא דיבר פעמיים על אותו נושא. בבקשה לשבת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

גם אני רוצה לדבר.

חיים קורפו (הליכוד):

אפשר להציע הצעה לסדר-היום.

היו"ר ש' דיין:

רבותי, בבקשה לשבת. חבר הכנסת צוקר, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת שפרינצק, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

יאיר שפרינצק (מולדת):

כן.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת כגן, מסכים לדברי סגן השר.

שרה דורון (הליכוד):

הוא מסכים.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רמון?

חיים רמון (העבודה):

אני מבקש להעביר את הנושא לוועדת הכספים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לוועדת העבודה והרווחה.

חיים רמון (העבודה):

לפחות נדע כמה מדובר בנושא הערבויות; נדע בדיוק.

היו"ר ש' דיין:

ועדת הכנסת תחליט. זה ברור.

רבותי, קודם כול נצביע על הצעתו של סגן השר, האם יהיה דיון — — —

יאר שפרינצק (מולדת):

— — —

היו"ר ש' דיין:

בעד — 11, נגד — 11, נמנעים — שניים. אני רואה שחבר הכנסת שפרינצק טעה. אם כך, בעד — 13, היות שסגן שר הביטחון הגיע, נגד — 11 ושני נמנעים. גם הצעתו של חבר הכנסת שפרינצק תועבר לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

אנחנו ניגשים כעת להצבעה, מס' 13, על הצעתו של חבר הכנסת זאב בנימין בגין. בבקשה.

ה צ ב ע

|                     |      |
|---------------------|------|
| בעד ההצעה להעביר את |      |
| הנושא לוועדה        | 20 — |
| בעד ההצעה שלא לכלול |      |
| את הנושא בסדר-היום  | 4 —  |
| נמנעים              | 2 —  |

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ז"ב בגין לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

בעד — 20, נגד — ארבעה, נמנעים — שניים. גם הצעתו של חבר הכנסת זאב בנימין בגין תועבר לוועדה.

אדוני סגן השר, לגבי ההצעה של חבר הכנסת בגין, לא הוזכר לאיזו ועדה היא תועבר, לגבי שאר ההצעות היו הצעות להעביר לוועדות מסוימות.

חיים קורפו (הליכוד):  
ועדת הכנסת תחליט.

היו"ר ש' דיין:

ועדת הכנסת תחליט לגבי ארכע ההצעות, לאיזו ועדה הן תועברנה.

נצביע עתה על הצעתו של חבר הכנסת חיים רמון. בבקשה. זו הצבעה מס' 14.

ה צ ב ע

|                     |      |
|---------------------|------|
| בעד ההצעה להעביר את |      |
| הנושא לוועדה        | 26 — |
| בעד ההצעה שלא לכלול |      |
| את הנושא בסדר-היום  | 1 —  |
| נמנעים              | 1 —  |

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ח' רמון לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

בעד — 26, נגד — אחד, נמנעים — אחד. גם הצעתו של חבר הכנסת חיים רמון תועבר לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
אם חברי הכנסת מוכנים להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון — אני מוכן.

היו"ר ש' דיין:

רבותי, היות שיש כאן הצעות להסיר את הנושאים מסדר-היום והצעות להעביר את הנושאים לוועדה, כואו נצביע על שתי ההצעות הללו: האם להעביר את הנושאים לוועדה או להסירם מסדר-היום.

עמנואל זיסמן (העבודה):

יש להצביע על כל הצעה בנפרד.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ושלום):  
אני הצעתי להעביר את הנושא לוועדת הקליטה.

היו"ר ש' דיין:

ועדת הכנסת תחליט. קודם כול נצביע כעד או נגד הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר. היות שחבר הכנסת צוקר הסכים להעביר את הנושא לוועדה, ההצבעה תהא כשאלה — האם להעביר את הנושא לוועדה או להסירו מסדר-היום.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):  
את ההצעה של חבר הכנסת צוקר תעביר לוועדת המזנון.

היו"ר ש' דיין:

אנחנו ניגשים להצבעה, מס' 11.

ה צ ב ע

|                     |      |
|---------------------|------|
| בעד ההצעה להעביר את |      |
| הנושא לוועדה        | 19 — |
| בעד ההצעה שלא לכלול |      |
| את הנושא בסדר-היום  | 1 —  |
| נמנעים              | 1 —  |

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ד' צוקר לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

בעד — 19, נגד — אחד, נמנע — אחד. הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר תועבר לוועדת הכנסת, אשר תחליט באיזו ועדה יידון הנושא.

אנחנו ניגשים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת יאיר שפרינצק. נא להצביע. בבקשה. זו הצבעה מס' 12.

ה צ ב ע

|                     |      |
|---------------------|------|
| בעד ההצעה להעביר את |      |
| הנושא לוועדה        | 11 — |
| בעד ההצעה שלא לכלול |      |
| את הנושא בסדר-היום  | 11 — |
| נמנעים              | 2 —  |

## טז. הצעה לסדרהיום דיוני האוטונומיה

היו"ר ש' דיין:

אנחנו עוברים להצעה לסדרהיום מס' 6726, דיוני האוטונומיה — של חבר הכנסת אליקים העזני. בבקשה.

אליקים העזני (התחיה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לגבי תוכנית האוטונומיה של קמפ־דייוויד קיימת תופעה אופטית משונה. מדינות ערב, אש"ף, השמאל הישראלי, "שלום עכשיו", המערך, מפלגות הימין, האגף הימני של הליכוד וחבר הכנסת חנן פורת, כל אלה רואים באוטונומיה הזאת את השער למדינת פלשתיין חבלנית. מן הצד השני, רוב אנשי הליכוד, כנראה, והמפד"ל טוענים שלא רק שהאוטונומיה הזאת אינה מזקת, אלא שהיא פוטט למניעת מדינה פלשתינית בארץ־ישראל המערבית. אם כן, יש כאן מצב, שחלק רואים את הצבעים הללו שחור־לבן־אדום־ירוק, וחלק רואים כחול־לבן. האם צריך לשלוח אותם לרופא עיניים? האם השאלה היא אופטית או פסיכולוגית, והליכוד משלה את עצמו, מרמה את עצמו?

שר החוץ דוד לוי מדגיש וחוזר ומדגיש, שהואיל וזאת תוכנית שלנו, של הליכוד, אנחנו הגשנו אותה, היא מוכרחה להיות טובה. הוא שוכח שאדם גם יכול לאבד את עצמו, חלילה. לדעת.

ליצחק שמיר, ראש הממשלה, אין בעיה פסיכולוגית, אין בעיה אופטית. הוא יודע את האמת. הוא יודע שתוכנית האוטונומיה הזאת היא סם המוות לכל ישות יהודית ביש"ע, ואחר כך ממילא גם למדינת ישראל של "הקו הירוק". אבל הוא משלה את עצמו אשליה אחרת: שהוא יוכל להתחכם ולהתחמק ולצאת מזה בחרגילים. וגם אותו צריך להזהיר, שכל הלוליינות שבעולם לא תציל אותנו, למשל, מן ההתנתקות והקביעות הללו של קמפ־דייוויד: נסיגת הממשל הצבאי והמינהל האזרחי, נסיגה טוטלית: החלפתם הטוטלית במינהל פלשתיני — כל זה לשם הגשמת הזכויות הלגיטימיות של בני העם הפלשתיני; כך כתוב שם. ואין שם זכר לזכויות לגיטימיות לעם היהודי: אף לא זכות אחת. רק זכות לביטחון, לשמור על מדינת השפלה מתוך ההרים הללו.

מי שאיננו מאמין שיש גם נסיגת צה"ל בקמפ־דייוויד, וסגירת צה"ל באתרי ביטחון, הבה ואקרא לכם איך כתוב הנוסח: "תהיה נסיגה של כוחות מזוינים ישראליים ותהיה פריסה מחדש של הכוחות הישראליים, שיישאר באזורי ביטחון וסיפוטרו". ועל זה יש פירוש מוסמך של בעל קמפ־דייוויד, מנחם בגין, שאמר ל"לוס־אנג'לס הרלד אקסמיניר" מלים אלו: "ישראל הכינה מפות מפורטות, עם המאוזנים המדויקים שחיליה יוצבו בהם ביהודה ובשומרון וברצועת־עזה — — — יש לנו מפה. תהיה נסיגה כפי שהבחנו בהסכם קמפ־דייוויד, ואנו נפרט את המאוזנים הביטחוניים ונאמר בדיוק מה מספרם של החיילים שנוציא".

הביטחון יהיה בידי משטרה פלשתינית מחוזקת. כמה דמיון צריך כדי לראות את רעולי הפנים מחליפים את הגרזנים במכונות ירייה? אל השטח יהגרו, אולי מיליון חוזרים פלשתינים, כפי שקבוע בקמפ־דייוויד. כל מי שעזבו מאז 1967, בערך 400,000, הם וצאצאיהם, ימלאו את השטח, יסגרו כל אופציה יהודית.

איך תתחמקו מהדברים הללו? איך תתחמקו ממה

שהתחייבתם, שקרקעות המדינה תעבורנה לאוטונומיה, שתהיה לה זכות וטו על המים, גם המים של מדינת השפלה? התחייבתם שיישובים יהודיים נוספים יהיו טעונים הסכמה פלשתינית של האוטונומיה. יואל נא סגן השר היושב כאן, ואני מודה שהוא מאזין לי, לומר לי על כל נקודה, אחת לאחת, שזה לא כך. אשמח מאוד לשמוע, ועם ישראל ישמע, ונראה איך ההבטחות האלה תקיימנה.

אני רוצה לומר, שאכן כבר ניסה ראש הממשלה להתחמק מהדברים החמורים והקטלניים הללו, למשל לגבי הגבלת תנועת הצבא. אבל יש בידי ארצות־הברית מכתב, כבוד סגן השר, שנשלח: עליידי ראש הממשלה מייד עם כינון הממשלה הזאת, שקוראת לעצמה ממשלה לאומית, שבה תנועתי היתה חברה בקואליציה. עם כינון הממשלה שלח ראש הממשלה מכתב לנשיא ברזיל ואמר: אני מחויב לקמפ־דייוויד. והוא צירף נספח עם כל מה שהתחייבנו לו, עד שנת 1983. איך נצא מהמכתב הזה? איך נצא מן המכתב הזה, שנכתב כבר בממשלה הזאת?

הממשלה טוענת היום, בצדק, שהמשלחת הפלשתינית חופשית מקמפ־דייוויד. שהיא טוענת שהיא רוצה מדינה פלשתינית, ומדברים רק על תקופת מעבר אל המדינה הפלשתינית. אז איך אנחנו קשורים בידיים וברגליים, ומולנו יושבת משלחת שמתחילה מנקודת האפס? טענה טובה. האם אנחנו עוד חופשיים לטעון את הטענה הזאת? אנחנו טוענים שהם מדברים בוויינגטון ורוצחים בגלעד ובגינן, ואנחנו ירינו קשורות.

הנה קיבלתי עכשיו מהיועץ המשפטי לממשלה מסמך מחפיר. בתלונה שהגשתי נגד ראש אש"ף בירושלים, חוסייני, ונגד אותה אשה מרמאללה, על עבירה בניגוד לפקודה למניעת טרור — כותב לי היועץ המשפטי: החליט לסגור את התיק. סיבת הגניזה: מבחינת האינטרס של הציבור, ראוי להימנע מהבאת הנילוונים לדיון. זה האינטרס של הציבור בישראל, שלא להעמיד את חוסייני לדיון? מפני שהוא שיושב מולנו ושוניגטון? הוא, ראש האינתיפאדה, ראש ה"פתח" בארץ? זה האינטרס הציבורי? כי ישראל קשורה בידיים וברגליים, וכבר אין לה שליטה על מה שהשמאל קורא, ומשרד המשפטים, להבדיל, קורא, שלטון החוק. כבר אין שלטון חוק מול אש"ף. אנחנו כבר קשורים. ולמה מתקבלת תשובה כזאת? איננו ריבונים בירושלים נגד חוסייני.

אם זה כך, האם יועילו לנו נימוקים כלשהם של החוק הבין־לאומי, שאומר: "רבוס סיק סטנטיבוס", שכל הסכם בין־לאומי יש לו משמעות רק בנסיבות הקיימות? וכמה השתנו הנסיבות אחרי 15 שנים. איננו רואה שיש לנו החירות הזאת.

עוד לא הזכרתי את העובדה הנהרצת, ועליה כאמת הייתי רוצה לקבל תשובה, שאנחנו כן יושבים מול אש"ף. מיהו ראש המשלחת, חידר עבר אל־שאפי, אם לא מייסד אש"ף, אשר ייסד את אש"ף ביחד עם אחרים בשנת 1964, על הר־היהודים, במלון "אינטרקונטיננטל"? אז הלא לא אש"ף? ויתר חברי המשלחת, בהם רוצח שנשפט 20 שנות מאסר, כנענא, ושוחרר בעסקת יכיריל; בהם אחד שזרק רימון על רשאר־אל־שאוור. מפקדי השדה של האינתיפאדה יושבים מולנו, ומעליהם היועצים, כמו המרשעת ההיא מרמאללה, ופיצאל חוסייני ואחרים, אש"ף־ירושלים, ומעליהם נביל

שאנחנו נדחה לשלב השני את הדיון על הסטטוס הסופי, כלומר על הגבולות ועל הריבונות המוסכמים, בשני צדי הגבולות. אבל איש לא אמר — וראש הממשלה טרח להבהיר זאת — שההסכם הזה הוא הסכם מפורט על כל פרטיו; איש לא אמר. לאחרונה התבטא ראש הממשלה והסמיר, שזו מסגרת כללית, ויש בה כמה עקרונות, את חלקם כבר ביטאתי.

חבר הכנסת העצני, אתה ציטטת עיקרון נוסף, והוא עיקרון הביטחון, הנוגע לתיחום הסמכויות. יש לגבי האוטונומיה שתי שאלות יסודיות: א. תיחום הסמכויות, תיחום הפונקציות, אם תרצה, האחריות; ב. תיחום הגיאוגרפי — היכן מוחלת האוטונומיה. אלו שתי שאלות נפרדות. הווי אומר, תיחום הסמכויות, בלי להיכנס לפירוט הדברים, מעלה את השאלה של חלוקת הסמכויות בין הריבון לבין הגוף המקומי האוטונומי. הריבון, בדרך כלל, שומר על דברים כמו יחסי חוץ, כמו ביטחון חוץ, ביטחון פנים, מודיעין, מטבע וכו' וכו'. לצורך אנלוגיה לא מושלמת נאמר, שהרשות האוטונומית היא רשות מקומית מתחת לריבון; לדוגמה — רשות מוניציפלית. בכל אופן, תיחום הסמכויות ביניהם הוא נושא למשא-ומתן. מה נשאר בידי הריבון, מלבד הסממנים המובהקים של ריבונות? מה נמצא למטה, אצל הישות האוטונומית? אלה נושאים למשא-ומתן. זה תיחום הסמכויות.

יש גם תיחום גיאוגרפי, נושא שגם עליו צריך לדון, ואני לא אכנס לזה כאן, אבל אתייחס לשאלה שאהיה צריך, ואני חושב שהיא חשובה, והיא שאלת הביטחון. אתה ציטטת, בצדק, מתוך הסכמי קמפ-דייוויד, שם כתוב שצה"ל ייסוג לאזורי ביטחון שיפורטו. הם לא פורטו, לא היתה הסכמה. הסכמי קמפ-דייוויד נחתמו לפני יותר מעשר שנים. המצב הביטחוני שעמדנו בפניו אז השתנה בצורה ברורה. היום יש חזית מזרחית, יש צבאות עצומים, לצערי, הצבא העירקי לא מוגר, הוא מתחמש שוב. יש הצבא הסורי, שהוא גדול היום משני הצבאות, גם מהישראלי וגם מהעירקי. החזית המזרחית היא איום מהותי על מדינת ישראל, לכן הערך של הרכס הבולם, כלומר כל הקיר הזה בינינו לבין אותה חזית מזרחית, הערך שלו כוודאי עלה ולא פחת מאז חתימת ההסכמים.

לכן, ההגדרה של אזורי הביטחון שיפורטו קשורה כמובן לשאלה, איך אתה מגדיר היום את צורכי הביטחון של מדינת ישראל. אם ראשי המטות האמריקנים הגדירו כ-24 ביוני 1967 שחמש-ישיבות מהשטח הזה חיוניות לביטחונה של ישראל, לא אני אתווכח אתם היום שהמצב הביטחוני השתנה, כשצבאות ערב גדלו לאין שיעור מכפי שהיו אז. אבל אתן לך הקבלה, לשיטתי — ואני נותן אותה רק לצורך הדגמה, זו איננה מדיניות הממשלה, זה לצורך הבהרה — מה יכולה להיות באופן תיאורטי הגישה בדיון כזה, משום שאני לא יכול לשטט לך כאן הנחיות שניתנו לחברי הממשלה בנושאים הללו שאנחנו נוגעים בהם, יש עדיין לא ניתנו, כי עדיין לא הגענו לשלב של פירוט תיחום הסמכויות ולא לשאלה של אזורי ביטחון וכדומה.

אבל ניקח, למשל, את הרכסים העולים מבקעת-הירדן, גב ההר, ואני בכוונה מעלה את זה, כי אם תטוס מעל השטח הזה ותשתמש במפה, לא תמצא שם אוכלוסייה ערבית. ובכן, זה אזור ביטחון, ללא ספק אזור ביטחון שאנחנו רוצים לשלוט בו. יש שם חמישה צירים, ציר טנקים, ציר שריון, שנולים מהבקעה, ובוודאי זה אזור ביטחוני. לדעתי, גם הבקעה היא אזור ביטחון, על זה יש אפילו הסכמה. לדעתי, קו הרכס הוא אזור ביטחוני וכו' וכו'. אנחנו יכולים, כמובן, להגדיר או לראות איפה מתרכזות האוכלוסייה הערבית, ואנחנו נגלה שהיא

אל-שעת', היועץ האישי של ערפאת. כל המערכת הזאת אינה אש"ף? והם אומרים: אנחנו אש"ף. וקופצים לתונים להתייעץ. והתיקים שלהם על כך נסגרים. זה לא אש"ף? את מי אתם מרמזים?

יש פה כאמת עיוורון צבעים. מה זה? האם זה כחול-לבן, או שזה לבן-שחור-אדום-ירוק? למה אנחנו מחכים? האמן לי, אנחנו לא יושבים היום מול אש"ף? מה קרה לנו? התווכחנו על כתובת כפולה, אם יהיה ירושלמי, אם יש לו כתובת עסקית פה או כתובת שם. עד שאנחנו מתווכחים על זה אנחנו כבר עשינו את הוויתור המרכזי, הטוטלי, הכרנו בכך שאש"ף הוא הנציג הלגיטימי היחיד של העם הפלשתיני. שזה הקרדו, ה"אני מאמין" שלהם, כי מולם אנחנו יושבים, אתם אנחנו דנים על האוטונומיה. מה יש לנו להשיב על זה? איך יוצאים מהפלונטר הזה? ואם יצחק שמיר לא הצליח להימנע ממלכודת כל כך גלויה, כל כך ברורה, ואנחנו בפנים, לפותים בנחש הפלשתיני, כמו בלואקון, בעזרת כמה היושבים כאן, איך יוצאים מזה? הרי גם המשפט שלנו משועבר, ועכשיו גם העלייה הולכת להיות משועברת, ושמענו את זה, כי כל זה "למען" "תהליך השלום".

פה התחילו לדבר על אמריקה, אבל אמריקה הרי מפעילה את הלחץ עלינו, כי הפלשתינים אמרו: לא נכוא לשולחן המשא-ומתן אם לא תעשו את העניין הזה עם הערביות, אם לא תמנעו את העלייה ולא תמנעו את ההתיישבות. זאת אומרת, שמשכנו בבית-העכוט הזה של האוטונומיה ושל תהליך השלום כביכול — גם את החוק הישראלי, גם ההתיישבות בארץ-ישראל, הכול שם? גם הכסף, גם העלייה? בקמפ-דייוויד זרעו את כל הזרעים האלה של כל מה שקיבלת פה מהצד הזה ומהצד הזה.

אצטט את האשה הזאת מרמאללה, שאמרה עכשיו, אחרי דבריו הנוראים של בייקר: "דברי המזכיר מחזירים את תהליך השלום למסלולו התקין". ואני רוצה לומר לך, כבוד סגן השר: שים לב למה שהיא אומרת. היא צודקת. זה המסלול שהערכים והאמריקנים הועידו לתהליך השלום. המסלול התקין הזה הוא הכרה באש"ף, שאנחנו מכירים בו כפועל, המסלול הזה הוא האוטונומיה שנמסרת לידיהם, כי אם לא כן בשביל מה אתה יושב מולם? הרי הם הנושאים-ונותנים אתכם. כמה בשר שלא יהיה בקניק הזה ששמו אוטונומיה, זה יימסר להם. חסידות לאש"ף, גם ההתיישבות היהודית — זה המסלול התקין של חנאן עשראורי וזה המסלול שעליו אתם צועדים, אנא, תן לנו סיגל, לעם ישראל, סימן כלשהו. איך תשימו לזה קץ בטרם אסון. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. ישיב סגן השר בנימין נתניהו. בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת העצני ביטא את החשש המוכר, שכינון הסכם האוטונומיה יביא בסופו של דבר, אפילו לא באחריתו של דבר, להקמת מדינה פלשתינית בראשות אש"ף. הסכנה הזאת בוודאי קיימת, אם לא נערכים לקדם אותה, לסכל אותה. ודאי שהפרשנות הערבית, שאתה נותן לה כאן תהודה רבה, היא זו. כלומר, האוטונומיה בעצם יוצרת תשתית גיאוגרפית ודמוגרפית לכינון אותה מדינה, ופרודור המעבר הוא פרודור מעבר לתוך אותה ישות ריבונית. זו, כמובן, האינטרפרטציה שלהם, זו איננה האינטרפרטציה שלנו. והיא בוודאי איננה מתחייבת על-פי אותם הסכמים, הסכמי קמפ-דייוויד, שיצטטת.

ההסכמים הללו נותנים לנו מסגרת כללית, שאומרת בעצם

הרכס. 85% בערך מהאוכלוסייה מתרכזים בארבעה כיסים על קו הרכס.

ובכן, הפירוש שניתן עליידי הצד הערבי — ואתה כעצם חזרת עליו, אולי בעקיפין, אולי לא התכוונת לכך — הוא שהם תופסים את האוטונומיה, או יותר נכון את הסדר הביניים, כים של אוטונומיה ערבית עם כיסי ביטחון ישראליים; ואילו אני, זו גישתי הפרטית, אני רואה את זה כים של ביטחון והתיישבות ישראלית עם כיסי התיישבות ואוטונומיה ערביים. על זה יהיה המשאומתן. זה בדיוק הנושא.

אליקים העצני (התחיה):

צריכים להיות לעם היהודי — — —

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת העצני, אני רואה שאנחנו לא מתקדמים היום בסדר-היום. יש לנו יום ארוך. אני מבקש מכם. בבקשה, כבוד סגן השר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

לכן, בקיצור נמרץ, הוויכוח הזה פתוח, אדוני היושב-ראש, לגישות שונות. אני, למשל, ביטאתי פה גישה אחת, פרטית שלי.

אליקים העצני (התחיה):

עלי היא לא מקובלת.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

מכיוון שעדיין לא ניתנו הנחיות למשלחות, חבר הכנסת העצני, לרון באופן מפורט בתחום הסמכויות בין המעמד הריכוזי או הגורם הריכוזי לבין הגורם האוטונומי, ולא ניתנו הנחיות לרון בשאלות הביטחון והתחום הגיאוגרפי של האוטונומיה, הרי הדבר יכול להיות פתוח לפירושים שונים. באותה מידה שהאוטונומיה, לשיטת הערכים, יכולה להוביל, כפרודור, למדינה פלשתינית, באותה מידה, באינטרפרטציה אחרת, בהתעקשות אחרת, יכולה להביא לתוצאה הפוכה לחלוטין; כלומר, לריבונות ישראלית ולאוטונומיה ערבית בטוחה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

הי"ר ש' דיין:

תודה רבה. חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו מבקשת להסיר את ההצעה. בבקשה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יותר ויותר מתברר, שמדיניות הליכוד ובעלי בריתו מובילה לערעור היחסים בין ישראל לארצות-הברית.

אין ספק שישראל צריכה לקבוע את עמדתה באופן עצמאי, אבל גם בבדיקת העמדה העצמאית צריך להביא בחשבון מהו האינטרס העליון של מדינת ישראל, והוא: 1. להגדיל את האוכלוסייה היהודית עליידי עידוד העלייה, ובראש ובראשונה מבירת-הממלכה; 2. חתירה לשלום עם שכנינו, בדיעה שללא הסדר של הבעיה הפלשתינית אין סיכוי להגיע להסכם שלום עם שכנינו.

לכן צדק חבר הכנסת יצחק רבין כאשר הביא לממשלה, במאי 1989, את הצעת התוכנית לשלום של מפלגת העבודה, והציע להגיע להסדר עם הפלשתינים בשני שלבים: כשלב הראשון הקמת אוטונומיה לכמה שנים לפי הסכמי

מתרכזות ביהודה ובשומרון, בחלק מזערי של השטח. האוכלוסייה הערבית נמצאת רובה ככולה בחלק קטנטן של השטח, רוב השטח הזה ריק. אני שומע תמיד שמדברים על הצפיפות הרבה ביהודה ובשומרון — חבר הכנסת העצני — או בעזה. ריכוז האוכלוסין בעזה הוא רבע מזה של גוש-דן; ריכוז האוכלוסין ביהודה ובשומרון הוא עשירית מזה של עזה, כלומר אחד חלקי ארבעים לעומת גוש-דן. רמת-גן, אזור פתח-תקווה וכו' — פיראבעים יותר צפוף מיהודה ובשומרון. פירוש הדבר, יהודה ושומרון כיסוד — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

זו השוואה לא לגיטימית. כשאתה מדבר על עיר, אתה לוקח עיר — — —

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:  
לא, לא.

אליקים העצני (התחיה):

עזה היא עיר. אזור עזה הוא אזור עירוני. גוש עזה מול גוש עירוני. עזה אינה ארץ.

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת העצני, אני מבקש.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

חבר הכנסת רובינשטיין, אינני עוסק בדמגוגיה. קח את גבולות "הקו הירוק" — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

חשוב שתדע את זה. קח את גבולות קו חדרה-ברקאי, כלומר הים עד ברקאי, תעביר אותו עד למטה, בואכה בית-שמש וכו'. קח את זה, גזור את זה לים מ"הקו הירוק", קח את צפיפות האוכלוסין שם, תשווה את זה לעזה — תקבל את התוצאה שאמרתי. קח את זה ותשווה את זה ליהודה ובשומרון — תקבל את התוצאה שאמרתי.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

גוש-דן יש לו עורף כלכלי תעשייתי, עזה היא שטח — — —

אליקים העצני (התחיה):

אנחנו העורף הכלכלי. עזה לא תלויה — — — אנחנו תלויים — — —

הי"ר ש' דיין:

חבר הכנסת העצני, חבר הכנסת רובינשטיין.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אני מוביל למסקנה מסוימת, אדוני היושב-ראש.

הי"ר ש' דיין:

רבתי, חבר הכנסת רובינשטיין, אבקשך. חבר הכנסת העצני, חבר הכנסת העצני, סגן השר משיב לך ואתה מפריע לו. חבר הכנסת רן כהן, ידידי חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ב' נתניהו:

אדרבה, אדרבה. אני טוען, ואני לא חושב שמישהו כאן יתווכח אתי, אני גם לא חושב שגם אתה תתווכח אתי, חבר הכנסת העצני, שבעצם הצפיפות באזור יהודה ובשומרון היא קטנה ביותר לעומת אזורים אחרים. זה אזור דליל, שבו כיסי האוכלוסייה מרוכזים במקומות ברורים מאוד, בדרך כלל על קו

היו"ר ש' דיין:  
חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמזולינו, זה כבר שתי דקות במקום דקה.

שושנה ארכלי-אלמזולינו (העבודה):  
— — ומקומם את העולם הנאור נגד מדינת ישראל.

על כן אני מציעה, אדוני היושב-ראש, להסיר את הצעתו של חבר הכנסת העצני מסדר-היום.

היו"ר ש' דיין:  
תודה. חבר הכנסת העצני, אתה מסכים להעביר לוועדה.

רכותי, אנחנו ניגשים להצבעה, האם הנושא יועבר לוועדה או יוסר מסדר-היום. זו הצבעה מס' 15.

#### ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את  
הנושא לוועדה — 13

בעד ההצעה שלא לכלול  
את הנושא בסדר-היום — 3

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ  
והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:  
13 בעד, שלושה נגד, ללא נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת אליקים העצני תועבר לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת תורה.

### יז. הצעת חוק הוצאה לפועל (תיקון — ערבות בהלוואת משכנתה), התשנ"א — 1991\*

#### (הצעת קבוצת חברי הכנסת)

לעתים קרובות האיש שפנה אליו חתם בעצמו בשביל ידידו המסכן, ולכן בלתי אפשרי לסרב לבקשתו.

כעבור כמה שנים נקלענו למשבר רציני. האבטלה פוגעת במאות אלפי מפרנסים. גם אלה שלא איבדו את מקור פרנסתם מוצאים את עצמם נדרשים לשלם החזרי משכנתה בסכומים גבוהים מאוד, הרבה מעבר ליחס שבין ההחזר לבין ההכנסה בתחילת הדרך.

חברי הכנסת, אותם מאות ואלפי אנשים, המתקשים לעמוד בתשלומי המשכנתה התופחים והולכים, מפרגים לעתים בתשלום. ובשלב זה נכנס הבנק לפעולה ופונה מייד לערבים. לאחר מכן מתחילים לפעול בהליכי גבייה נמרצים. אני לא מחדש לכם אם אני מצוין, שהבנקים נוהגים לתפוס את החוליה החלשה ביותר. הם לא מתאמצים לתפוס את החייב ואינם פועלים נגד הערבים העצמאים. הם פועלים נגד הערב השכיר, כי הדבר הקל ביותר הוא, כמובן, לעקל משכורת. זו הסיבה לכך שהבנקים אינם מקבלים יותר משני ערבים עצמאים. הם דורשים שלושה שכירים לפחות.

כל הרברים האלה, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למרות החומרה שבהם, לא היו מניעים אותו לזעוק את זעקתם של הערבים הללו.

קמפדייוויד, והקמת פדריציה של השטח האוטונומי עם ממלכת ירדן, כהסדר של קבע. אם תושבי האוטונומיה ירצו פדריציה עם ישראל, נקבל זאת בברכה, כאשר נקודת המוצא היא התנגדות למדינה פלשתינית והבטחת גבולות בני הגנה למדינת ישראל.

היו"ר ש' דיין:  
חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמזולינו, אני מבקש.

שושנה ארכלי-אלמזולינו (העבודה):  
אני מסיימת.

היו"ר ש' דיין:  
לא, לא. זה כבר מעבר לזמן.

שושנה ארכלי-אלמזולינו (העבודה):  
כל הדוחה את המשא-ומתן לאוטונומיה מתנגד לכל ניסיון להגיע לשלום. גם כל מי שמסכים לאוטונומיה ומכריז "אף שעל" מטופד כל תהליך להביא את השלום.

היו"ר ש' דיין:  
ולכן — —

שושנה ארכלי-אלמזולינו (העבודה):  
יש להצטער על שראש הממשלה — —

היו"ר ש' דיין:  
חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמזולינו — — —

שושנה ארכלי-אלמזולינו (העבודה):  
— — מקבל מחיאות כפיים במרכז הליכוד, מטופד ומחסל את הידידות עם ארצות-הברית — —

היו"ר ש' דיין:

רכותי, בפסק זמן קצר אנחנו ניגשים עכשיו להצעת חוק תתשס"א, הצעת חוק הוצאה לפועל (תיקון) — ערבות בהלוואת משכנתה, התשנ"א — 1991, של חברי הכנסת צירלי ביטון ואלהיו בן-מנחם. בבקשה.

מכיוון שאין תשובה, יש הסכמה. חבר הכנסת שריר, על תמיחתך — בירדתי ויש הסכמה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החוק שאנו מציעים, אדוני היושב-ראש, בא לתקן עוול גדול מאוד, עוול שמתרחש יום וישיעה שעה בישראל, עוול שיכול ליפול ביום בהיר אחד על כל אזרח ועל כל תושב בישראל. דרך אגב, אדוני היושב-ראש, זה דבר שלא מטריד את חבר הכנסת יוסי שריר.

יושב לו אדם מן היישוב בביתו, או במקום העבודה שלו, או בעסק שלו, ולפתע מגיע שוטר ועוצר אותו. האיש איננו עבריין, איננו חשוד, ולא ביצע שום פשע. אזרח סתם, משלם מסים, לא מכה את ילדיו ואת אשתו, לא מתפרע ולא פוגע בביטחון המדינה. מה קרה? קרה לו מה שקורה לכל ישראלי כמעט. קרוב משפחה שלו, או החבר הטוב ביותר פנה אליו וביקש ממנו לחתום בעבורו בבנק להלוואה למשכנתה.

הוא, שאין שום מדינה בעולם שבה מושלמים עצורים בגין חובות לבתי הסוהר, כמו כל עבריין או פושע.

חברי הכנסת, כדיני ישראל יש איסורים שונים המוטלים על הנושא, בכל הנוגע להלוואה ולגביית חוב. ידוע, למשל, האיסור על רכיבת או נשך, שאותו עוקפים כיום באמצעות ההסדר המכונה "היתר עסקה". אני לא נכנס לזה, כי אני לא מבין בזה הרבה. אבל די בכך שהיום המושג "היתר עסקה" משמש כביטוי ידוע לשמצה לכל תרגיל שמטרתו לעקוף את האיסור בדרכים שליליות ופסולות.

אדוני היושב-ראש, אני לא שולל את הצורך בגביית החובות, אני לא מציע לבטל את הליכי הגבייה נגד הערבים. מכל ההליכים הננקטים כיום נגד הערבים, אני מציע לבטל את הליך המעצר בלבד. הליכים אחרים ניתן להמשיך ולהפעיל — כגון: עיקולים, עיקול משכורת, עיקול רכב וסנקציות נגד חשבוניות הבנקים של הערבים. כמו כן, אנו לא מציעים לבטל את כל המנגנון של מאסר חייבים. אנו מציעים לבטל את ההליך הזה נגד ערבים למשכנתאות בלבד. זהו מגזר עשוק ומדוכא, שאין לו אפשרות לעמוד בהליך כזה. אל נשכח כי מדובר באנשים שנאלצו להיקלע לתוך התסבוכת הזאת, ממש על כורחם. אם הם לא יחתמו לאיש, איש לא יחתום גם להם. מי יכול בארץ לקנות דירה בלי משכנתה? אם אדם נזקק לחמישה ערבים, פירוש הדבר שהוא מתחייב לחתום לחמישה אנשים לפחות, והסיכוי שאחד מהם יסתכן הוא גדול.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, היתה סיבה מסוימת שאתה ביקשת להקדים את הדיון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, לקבל את הצעת החוק הזאת.

היו"ר ש' דיין:

היות שאין מי שישב על הצעת החוק, אנחנו ניגשים להצבעה. זו הצעת חוק בקריאה טרומית. נא להצביע, הצבעה מס' 16.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 8

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההוצאה

לפועל (תיקון) — ערכות בהלוואות

משכנתה, התשנ"א — 1991, לדיון מוקדם

בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

10 בעד — אני רואה ששניים לא נספרו — אין מתנגדים, אין נמנעים. ובכן, הצעת החוק של חברי הכנסת צ'רלי ביטון ואלי כן-מנחם תועבר, אני מבין, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה ראשונה.

השלב הבא הוא מעצר. הבנקים מוציאים פקודת מעצר לערבים ואינם משלמים אפילו עם עיקול המשכורת, כי הרי אין כל קשר בין עיקול המשכורת להליכי מעצר. אפשר לנקוט אותם במקביל או נוסף על העיקולים.

חברי הכנסת, כאן אני מבקש להסיט לרגע את הדיון מהבנקים אל המשטרה. בנושא הזה יש שערורייה בפני עצמה, והיא היערכות המשטרה לנושא מעצר חייבים. המשטרה איננה ערוכה לטפל בכל החייבים הנעצרים בגלל פקודות מעצר של הוצאה לפועל. אין למשטרה אמצעים או מתקנים כדי להחזיק את העצורים האלה בנפרד ובתנאים סבירים. מחזיקים אותם במתקני המעצר והכליאה הקיימים, ביחד עם פושעים, חשודים, אנסים, רוצחים וסוחרי סמים, עם כל הלחץ והתנאים המשפילים והצפיפות הנוראה, שגם כלפי העצורים והאסירים הפליליים הם חופה.

כמו כן, אין למשטרה פרוצדורה מהירה ומתאימה לשחרור החייבים שנעצרו, גם כאשר מגיעה הישועה ויש מי שמצליח לגייס את הסכום הנדרש לתשלום פקודת המעצר. במתקני המעצר נשאר בבית-המעצר זמן רב לאחר ביצוע התשלום, או שאין אפשרות לשלם, כי בנק הדואר סגור ואדם נאלץ לבלות את הלילה במעצר כיוון שהשוטרים אינם רשאים לקבל כסף מהחייבים. מדוע אין מחזיקים בתחנות משטרה פקיד דואר, או אפילו שוטר שתפקידו לגבות את התשלום, כדי להקל את התהליך?

לפעמים המשטרה עורכת מבצעים גדולים, כדי להספיק להשלים מעצרים רבים בבת אחת. יוצאים לילה אחד בכוחות גדולים של המשטרה, פושטים על בתי התושבים ואוספים כמה עשרות או כמה מאות חייבים ממיטותיהם. במבצעים כאלה, חברי הכנסת, משתתפים שוטרים רבים שאינם שייכים ליחידת ההוצאה לפועל של המשטרה, בלשים, חוקרים, שוטרי סיוע, וגם זו, אדוני היושב-ראש, שערורייה בפני עצמה. עם כל הלחץ על המשטרה, הפשע, הסמים, המשימות הביטחוניות, בעיות התנועה, תאונות הדרכים, ההפגנות וכל שאר האירועים, המשטרה נאלצת להקדיש כוחות — למען מי? למען הבנקים, כדי לעצור חייבים של ההוצאה לפועל.

במאמר מוסגר עלי לציין עוד, כי לאחרונה מסתמנת תופעה שיש בה גם שחיתות, או לפחות אפליה פסולה אבל נראית לגיטימית לחלוטין בעיני המשטרה. כוונתי לכך שמאות ואולי אלפי שוטרים, המסובכים בעצמם בחובות ויש נגדם פקודות מעצר, אינם נעצרים, במקרה הגרוע, כשמדובר בשוטר מסכן שניתן לוותר עליו, אפילו מפטרים אותו בגלל קיומן של פקודות מעצר נגדו, בגין חוב.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם, שיש היום במדינת ישראל מיליון פקודות מאסר בתוקף, מיליון פקודות. אני חושב שלפחות מחצית מאותן פקודות, אם לא רובן הגדול, הן פקודות נגד ערבים בגין חובות משכנתה.

לפיכך, חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת באה לפתור באופן חלקי ביותר את הבעיה. אנו לא יוצאים נגד כל המנגנון של מעצר בגלל חוב אורח. למעשה, המעצר בגלל חוב אורח הוא הליך מגונה ונתעב, שאיננו קיים בשום מדינה נאורה, אולי במדינה אחת או שתיים בעולם קיים דבר כזה. אבל מה שבטוח

## יח. שאלות בעל-פה

חמת האמריקנים, ועל הליכוד אוסרים — האם יש כוונה להיענות לזה?

היו"ר ש' דיין:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, אני לא סבור שיש בבית הזה ויכוח על הכוונה שלנו להגן על תושבי מדינת ישראל, על תושבי הגליל, ולעתים גם להגיב בעוצמה רבה מאוד.

שאלתי היא, מתוך הנחה שזה צו מוסכם על הכול, האם ממשלת ישראל — שלפי דעתי, אכן בסופו של דבר כך נהגה — האם היא מוכנה להביא בחשבון גם בעתיד הידברות למיניהן, כדי לחסוך את הצורך במכה חזקה מאוד? כלומר, האם נחזור לסוג כלשהו של הידברות עקיפה, או להסכמה בלי הידברות, עם ה"חויב-אללה", כמובן תמיד תוך אזהרה שאם הם יפרו אותה, הם יזכו לתגובה נמרצת שלנו?

היו"ר ש' דיין:

שאלה נוספת לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, אינני בטוח ששאלתו של חבר הכנסת אליקים העצני באה מתוך כוונה לקבל תשובה שלילית. שכן אילו זאת היתה הכוונה, בוודאי היה שואל אותך באופן אישי, היה מקבל את התשובה השלילית והיה נמנע הצורך להגיש בקשה לשאלתא בעל-פה.

האם אין אדוני סגן השר סבור ששאלות מסוג זה מחלישות את המדיניות העקבית של ממשלת ישראל, ממשלת הליכוד? האם אין אדוני סגן השר סבור שצריך לומר לחבר הכנסת העצני, כי בכל הקשור לסיוורים של חברי ליכוד ביהודה ובשומרון מוטב היה שישאל, בשאלתא או בשאלה פרטית, את יושב-ראש אגף הארגון של הליכוד ולא את שר הביטחון? תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בתשובה על השאלות הנוספות שנשאלתי כאן אני רוצה לומר: ראשית, לא ידוע לי על לחצים להפסקת הסיוורים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. ואם אכן יהיו לחצים כאלה, אני יכול להרגיע אותך, חבר הכנסת אליקים העצני, אין כל כוונה להיכנע להם. אני לא רואה כל פסול בעצם הסיוורים, ולא יעלה על הדעת שמדינה כלשהי תתערב בשיקולים של מדינה ריבונית. אנחנו לא מדינת-בנות, ואני לא מעריך שמאן דהוא ייכנע ללחץ כלשהו. מה גם שלדברים אין כל בסיס.

בנושאים מסוג זה לא כדאי להרהר ולערער את האמון שלנו בעצמנו. כל העלאת נושא מסוג זה רק מחלישה, להערכתי, את עצם עמידתנו. לנו יש קווים אדומים שלא נעבור אותם. בנושאים שהם חשופים וקיימים למדינת ישראל — אין כל סכנה שניכנע בהם.

כפי שאתה יודע, הנושא של יהודה ושומרון הוא נושא מרכזי, הליכוד רואה בו יעד מרכזי לפעילות. ההתייחסות ביהודה ובשומרון היא נושא חשוב במדיניות של הליכוד. עצם

היו"ר ש' דיין:  
חברי הכנסת, יש לנו כאן שאלתא מס' 607 של חבר הכנסת אליקים העצני, בבקשה.

607. לחץ אמריקני

אליקים העצני (התחיה):

ממשלת ארצות-הברית פנתה באחרונה אל ישראל בדרישות אלה: א. להוציא את הצבא מייד מכפרי ה"חויב-אללה"; ב. לאפשר לפורעי אינתיפאדה אשר אסרנו עליהם לצאת דרך הגשרים, להתלוות כ"אנשי ביטחון" למשלחת הקרובה פלשתינית למשאומתן בוושינגטון; ג. לשחרר ממעצר מינהלי שני פעילי אינתיפאדה אשר הוכללו במשלחת הנ"ל; ד. להפסיק סיורי עולים כיש"ע עלידי הליכוד.

ברצוני לשאול:

1. האם הוצאת הצבא מכפרי ה"חויב-אללה", הגם שנשארו בהם לוחמים רבים, נעשתה מתוך היענות ללחץ הנ"ל?

2. האם נענתה ישראל לדרישות ב' ו/או ג' הנ"ל?

היו"ר ש' דיין:

תודה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתשובה על שאלתא בעל-פה מס' 607 של חבר הכנסת אליקים העצני, הנני מתכבד להשיב:

צה"ל פעל בימים רביעי, חמישי ושישי בשבוע שעבר מצפון לאזור הביטחון, במטרה לפגוע במחבלים שירו טילים ממרחב זה לעבר יישובינו בצפון הארץ. הם גם ירו לעבר אזור הביטחון.

פעולה זו תוכננה לזמן קצוב ובוצעה בהתאם לתכנון. אין כל שחר לטענה כי סיום הפעולה נבע מלחץ אמריקני. פעולה זו יחד עם צעדים נוספים שנקטנו הביאו להפסקת ירי ה"קטיושות" לעבר יישובינו.

תושבי יש"ע החברים במשלחת לשיחות בוושינגטון הגיעו לגשר-אדם יחד עם עשרות מלווים, בדרכם לארצות-הברית דרך ירדן. מבין מלווים אלה נמנעה יציאתם של ארבעה, משיקולי ביטחון.

לא שוחרר עצור מינהלי כלשהו כדי לאפשר השתתפותו במשלחת לשיחות בוושינגטון.

תשובתי על שתי שאלותיך היא אפוא שלילית.

היו"ר ש' דיין:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת העצני, בבקשה.

אליקים העצני (התחיה):

אני מודה מאוד על התשובה. לפעמים יש תשובות, שטוב שהן שליליות — שמבקשים תוצאה שלילית.

אני רק מבקש לדעת, האם יש איזו כוונה להיכנע ללחץ, שבאמת כבר עובר כל גבול, שנועד להשפיע על מפלגה פוליטית מסוימת להימנע מלקחת אנשים לטיול ביהודה ובשומרון, כאשר במשך חודשים רבים מפלגת ר"צ עורכת לתושבים, עולים מרוסיה, טיולים כאלה, ולא העלתה עליה את

להטריד את יישובי הצפון היא הוכחה ניצחת לכך שמבינים שפה מסוימת שנקטנו. אני רוצה רק לקוות ולהתפלל, שה"קטיושות" לא ישובו ליישובי הצפון, ושתושבי הצפון יוכלו לשבת איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. אין לנו כל עניין להסלים את המצב. אין לנו כל עניין לפתוח חזית עם ארגון כלשהו או מדינה שכנה כלשהי. חפצי שלום אנחנו, חפצי שקט. כל מי שיושיט ידו לשלום — ידנו תהיה מושטת. כל מי שינסו לפגוע במדינת ישראל, כל מי שינסו לפגוע ביישובינו, כל מי שינסו לפגוע בתושבי ישראל, יקבלו מנה אחת אפיים; זאת עליהם לדעת.

העובדה שבשנתיים האחרונות הוכפל מספר התושבים ביהודה ובשומרון וקצב הבנייה באזורים אלה הוא מאוד מאוד דרמטי — זו התשובה על השאלה שלכם ביחס למדיניות שלנו בכל הקשור להתיישבות, שבה אנחנו רואים צורך התיישבותי וצורך ביטחוני חשוב למדינת ישראל.

אליקים העצני (התחיה):  
תודה רבה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אשר לשאלה הנוספת של חבר הכנסת שבח וייס, נדמה לי שהארגון "חיוכאללה" הבין את הרמז. העובדה שהוא הפסיק

## יט. שאלות ותשובות

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. סגן שר הביטחון ישיב על שאלות.

4743. ליקויים בניהול התעשייה האווירית

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר הביטחון ביום ט"ז בשבט התשנ"ב (21 בינואר 1992):

על-פי דוח מבקרת המדינה מחודש דצמבר האחרון, על "הסבת מטוסים" כתעשייה האווירית, נמצאו ליקויים רבים והפסדים כבדים בפרויקט הסבת מטוסי ה"ג'מבו".

בין השאר קובע הדוח, כי חבר בדירקטוריון התעשייה האווירית ייצג כלפיה חברה אמריקנית ששיווקה את הפרויקט — ללא תהליך בחירה תקין — וכי החברה המשווקת גבתה עמלה גבוהה.

עוד נאמר בדוח, כי הנהלת התעשייה האווירית לא הביאה לבחינת הדירקטוריון ולאישורו את ההיבט העסקי של הכניסה לתחום חדש וגדול זה, וכן כי מקצת הדיווחים הטכניים והכלכליים של ההנהלה לדירקטוריון, לאחר מכן, לא היו מלאים.

ברצוני לשאול:

1. מי הוא חבר הדירקטוריון ומי היא החברה שבהם מדובר בדוח, וכיצד נבחרו על-ידי התעשייה האווירית?
2. מה הם סכומי העמלות שקיבלו החברה המשווקת הנ"ל ו/או הדירקטור הנ"ל, וכיצד חושבו העמלות הנ"ל?
3. האם הדירקטור ו/או החברה המשווקת הנ"ל ממשיכים להיות מעורבים בעסקות עם התעשייה האווירית?
4. האם ננקטו או יינקטו צעדים משפטיים ו/או יוסקו מסקנות אישיות מצד כבוד השר כלפי המעורבים בפרשה?

## כ. הצעה לסדר-היום

### מלחמת ישראל בטרור

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצעה לסדר-היום מס' 6731 בנושא: מלחמת ישראל בטרור — של חבר הכנסת מיכאל בר-זהר. בבקשה.

מיכאל בר-זהר (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר אנחנו מדברים בנושא ביטחון, בניגוד אולי למחזה שהתרחש כאן קודם לכן,

שלא היה לכבודנו, של התנצחות פוליטית-מפלגתית מכוונת, אנחנו מצווים על משנה זהירות ועל משנה אחריות. כשאני בא לגעת בנושא הביטחון, הטרור ופעולת ישראל נגד הטרור, אני מנסה לברור את מלותי בזהירות רבה. בנושא כזה כולנו מאוחדים. אני לא חושב שיש ויכוח פוליטי בינינו על הצורך להילחם בטרור. אנחנו נפגעים היום על-ידי טרור-פנים וטרור דרך הגבולות. כל עוד לא יהיה שלום, יימשך הטרור, ואולי גם

מיכאל בריזהר (העבודה):

השעון בינתיים מחכה קצת. אנחנו דנים בנושא חשוב לכנסת. אני שאלתי שאלה: האם באמת שקלתם מה יכול לקרות אם מחר הם יתכננו מבצע התאבדות? חשבתי שאולי נצטרך להיכנס שוב לתוך לבנון ולכבוש 40 קילומטרים ולהגיע לביירות, ואחר כך נצטרך להסביר למה אנחנו נשארים שם. האם שקלתם את ההשפעה של חיסול השיח' בצורה שהדבר נעשה בה, על המוני מאמינים בעולם, דווקא מאמינים קיצוניים. על אירן ועל מדינות קיצוניות אחרות? אני מדבר על נושאים שאנחנו בדרך כלל נוגעים בהם באמת בחרדת קודש. אני מקווה מאוד, כולנו דיברנו על כך בשבוע שעבר, שהנווט רון ארד חי. אותם חושבים שמבצע כזה לא עלול לסכן אותו, אם הוא באירן?

האם יש דרך אחרת? ודאי תשאל, האם יש דרך אחרת. כן, אדוני סגן השר, יש דרך אחרת. בכל קרב שאנחנו נלחמים בו הדבר הקובע הוא לפגוע באויב תוך גרימת מספר אבדות מינימלי מצדנו. יש גם שיטות ודרכים אחרות. בזמנה חיסלה יד נעלמה את כל ראשי ארגון "ספטמבר השחור", אותו ארגון טרור שהפיל בקרבנו קורבנות כל כך רבים. אולי שמע משהו במשרד הביטחון את שמו של עאדל זווייתר, שהיה ראש תחנה של "ספטמבר השחור" ברומא ואחראי לפעולות טרור, שנהרג ברומא בדרך מזוהר? אולי שמעתם על ד"ר מחמוד עמארי, שחיבל במטוס של "סוויסאייר", שהתפוצץ באוויר, והתפוצץ בכיתו בעצמו יום אחר? אולי שמעתם על חוסיין עבד אל-ח'יר, חוסיין של "ספטמבר השחור", שנהרג בדרך מזוהר בקפריסין? אולי שמעתם על באויל אל-קובייסי, שתכנן את רצח גולדה מאיר פעמיים, ונהרג בפריס כשטייל בכיכר-מדליין באמצע הלילה? אולי שמעתם על חסאן עלי סלאמה, ראש המבצעים של "ספטמבר השחור", המרצח שקטל את הספורטאים הישראלים באולימפיאדה של מינכן, שנהרג כשהתפוצצה מכוניתו בביירות? אולי שמעתם על מוחמד בודיה, שתכנן מבצעים של "ספטמבר השחור" בפריס, וגם הוא נהרג בדרך מזוהר מאוד כאשר מכוניתו התפוצצה? אולי שמעתם על מותו של אברג'יהאד, שמתו עדיין לא פוענת, או על מותו של אברעיאד, שעד היום לא פוענת? האם אין דרכים אחרות?

אני רוצה לומר דבר אחד בזהירות רבה, אדוני סגן השר. יש עוד מנהיגי טרור רבים שהלכו לעולמם בדרכים אחרות, טבעיות ולא-טבעיות, ועד היום אין העולם יודע שהיד הנעלמה של ישראל היא שסיפקה להם אותו כרטיס חד-סטרי לעולם שכולו טוב, לתקוותי כולו רע, בעבורם.

אני לא מבין, כשכיל מה היו צריכים ללכת בדרך הזאת לחיסולו של מוסאווי. בדרך שבה הוא חוסל, כולם ידעו שזו ישראל, אבל הם לא יכלו להוכיח. אנחנו הוכחנו את זה, אנחנו אמרנו להם את זה והדגשנו והצגנו את כל הסיפור בפניהם.

חלילה לי מלחשוד, בשום פנים ואופן לא אעשה זאת, אני לא אחשוד בשום פנים ואופן כשר ארנס, שהוא פעל לפי שיקולים פנימיים או לפי שיקולים לא-ביטחוניים, חלילה, אבל אולי תסבירו לי, מדוע אמר השר ארנס בתחילה: לא ידוע לי בכלל איך נהרג השיח' מוסאווי. התגובה הראשונה היתה: הוא לא יודע בכלל, הוא לא מבין מה קרה. אחר כך, כעבור לא הרבה זמן הוא אמר: אין תגובה. אחרי זמן הוא אמר: אנחנו ביצענו את זה. אחרי שהוא אמר את זה כבר נפתח הפרץ. קודם כול הודיעו שעשינו את זה במסוקי "אפאציי". אחר כך אמרו, שהיה מזל"ט — מטוס זעיר ללא טייס — בשמים, שגילה את השיירה. ואחרי שחשפו את המזל"ט כבר אמרו באיזה טיל ירינו בו.

אחר כך. תמיד יהיו גורמים קיצוניים, שבכל מקרה ירצו לפגוע בנו. העיקרון במלחמה בטרור הוא, שיש להילחם בו עד חורמה. הוויכוח הוא לא על הצורך להילחם בטרור אלא איך נלחמים בו.

בטרור נלחמים על-ידי צערי הגנה ועל-ידי צערי התקפה. בצערי ההגנה טעניו רבות בתקופה האחרונה, בשנים האחרונות. הגענו למצב של הונחה בשמירה על בסיסינו, של חוסר משמעת שאיננו נקמר מצד"ל. אני לא רוצה לחזור על כל הדוגמאות שכבר דיברנו בהן, על לילה-הגלשוניים, על הרצח ברמות-מנשה, על אירועים כמוצבים לאורך גבול, שבכולם היה קו משותף אחד: חוסר משמעת, הונחה, זניחת פקודות, זלזול כפקודות ובהוראות הקבע של צה"ל.

אני יכול לומר לכם, ולך, אדוני סגן שר הביטחון, בכל האחריות, שאני מוכן עכשיו לנסוע אתך לכמה בסיסים של צה"ל, שלא אחשוף אותם, לביקור פתע, ולהוכיח לך שהשמירה עליהם איננה שמירה. כולנו יודעים זאת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

כ"ל העיר" השבוע היה סיפור של כתב שנכנס והסתובב שש שעות בבסיס, ואיש לא שאל אותו מה הוא עושה שם.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני מסכים אתך, חבר הכנסת ריבלין, לא צריך להיווצר מצב שנושאי המדינה יבואו ויחריעו על כך בשידור רדיו. היום, אחרי כל מה שקרה, המצב הזה נמשך בהרבה מאוד בסיסים שלנו, ואנחנו לא שמים לכך לב. זה לא אותו צבא שבו פקודה היתה פקודה, ואנשים קיימו אותה בכל הרצינות ובהדרת קודש.

הנושא השני הוא נושא ההתקפה. כולנו שמענו רבות על חיסולו של השיח' מוסאווי. אני רוצה לומר בתחילת דברי, אין לי ספק שצריך היה וחינוי היה שאיש זה יעבור מן העולם, כי הוא היה רוצח שדם על ידיו. אבל, האם שקלתם עד הסוף מה עושים, כיצד עושים, מתי עושים? האם שקלתם עד הסוף את הסכנה, שבעקבות הרצח יומטרו "קטישות" קטלניות על הגליל במשך ימים מספר, ייהרסו בתים ומכנים, תיהרג ילדה קטנה, ושני חיילי צה"ל ייפלו במבצע לחיסול ה"קטישות"? זה עלה לנו בשלושה הרוגים ובנזק רב. האם שקלתם שאותם מרצחי "חיוב-אללה" עלולים לנקום, באחד ממעשי ההתאבדות שבהם הם מומחים, וזה יעלה לנו בדם רב? ואולי נצטרך שוב — — —

אדוני סגן שר הביטחון, אני אמתין שתגמור את ההתייעצות המבצעת עם אלוף הפיקוד, ואחר-כך אוכל להמשיך.

היו"ר ש' דיין:

עם חבר הכנסת יוסי שריד.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

חבר הכנסת שריד שאל אותי, האם אשיב על כל השאלות ביחד.

מיכאל בריזהר (העבודה):

גם זה חלק מחוסר המשמעת, אדוני סגן שר הביטחון. אתה משוחח עם אלוף פיקודים בזמן שאני מדבר אליך?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אם חבר הכנסת שריד שואל אותי שאלה, אתה חושב שהיה זה מן הנימוס שלא להשיב לו?

ביחס למפקדים בכירים. הפעם לא תפסו את הש"ג. גם הופקו לקחים בתחום השמירה והאבטחה של מחנות צה"ל.

כפי שאתה יודע, הסוגיה הזאת אינה סוגיה קלה, במיוחד כשמדובר בעולים חדשים, שהם אינם מאומנים בנשק, על כל מה שמתלווה לכך. מכל מקום, הלקחים הופקו. אני מקווה שתופעות כאלה לא יישנו. מכל מקום, בקטע הזה צה"ל עושה כל שנדרש מתוך תקווה, שבאמת המאמצים האלה יצליחו, ואני משוכנע שלא ייחסכו מאמצים בתחום הזה של המשמעת, כי בעיני צה"ל זהו נדבך מרכזי מאוד, חשוב מאוד.

אשר לסוגיית חיסולו של עבאס מוסאווי, ראשית, אני מבין שאתה סופר מוכשר, שידוע גם בכתיבת ספרי מתח מרתקים מאוד — — —

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני מציע לא לעשות לי פרסומת.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

מפריע לך שאני עושה לך פרסומת? אני אומר שיש לך ספרי מתח מרתקים.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אנחנו לא עוסקים במתח.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

במסגרת הסיפורים האלה הגעת גם לכל הסוגיות והנושאים שהצגת כאן, על יד נעלמה או יד לא נעלמה. אני לא חושב שזה — — —

מיכאל בריזהר (העבודה):

אתה יודע על הנושאים הללו?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני מעריך שאני יודע על מה מדובר.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אילו ידעת, היית מדבר לגופו של עניין. אני לא מדבר אליך כאל ראש עיריית עפולה לשעבר, ואני מציע שלא לערבב את שני הנושאים האלה. אני מדבר על מלחמה בטרור, וזה לא ירכוז על מה שאני עושה בזמני הפנוי.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

קודם כול, אני אומר את זה לזכותך. למה אתה כל כך עצבני? מה קרה? למה אתה מתו? אל תהיה מתוח כל כך.

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן שר הביטחון, הוא העלה בפניך בקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

זה עדיין במסגרת הלגיטימיות. לא חירפתי איש ולא העלכתי איש. ציינתי דבר שהוא בשבחך ולזכותך, ונדמה לי שחלק מהנושאים שאתה הזכרת, אולי עסקת בהם כי הם נוגעים לאותו נושא שבו אתה מוכשר מאוד, וזה נושא ספרי מתח. אבל, עם זאת, אני חושב שזה לא אחראי מצדך, דווקא על רקע מה שאמרת כאן, לבוא ולדבר על נושאים כאלה מעל בימת הכנסת. מצד אחד אתה בא וטוען, איך זה באים ומספרים מה שמספרים על עבאס מוסאווי ומודים כמה שמודים, ומצד שני אתה בא וחושף קבל עם ועדה את מה שאתה חושף — — —

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני לא חושף. כל הדברים האלה מופיעים בעיתונים. מה אתה מדבר? יש בידי העיתון שמספר את כל מה שסיפרתי פה, כל מלה. לא היתה מלה אחת שאמרת מעל הבמה שלא מופיעה

אולי אפשר לבקש מכם, במטותא, משר הביטחון, ממשרד הביטחון, מהרמטכ"ל, מהאלופים, לשים מחסום לשטף ההדלפות וההשתחצות הזאת? בשביל מה צריך את זה? מה ההתפארות הזאת? ואם מחר נצטרך לעשות מבצע נוסף כזה? צריכים את הכול לספר ולשטוח?

בכלל, אני קורא בעיתון, שלא התייעצו עם ראש הממשלה. כך לא בונים חומה. האם לא מוטב היה לשתוק ולדאוג שאותו מעשה יתבצע בדרך אחרת, יותר חכמה, שלא היתה מביאה בהכרח לאובדן חיים יקרים בצפון, ולא היתה מביאה לסכנה של מבצע חיסול שיבוא בעקבותיה בעתיד?

מי שוקל, חושב ומתכנן מדיניות ביטחון? אני שואל את השאלות האלה, שבדרך כלל לא שואלים אותן, אבל באיזה מקום זה מתחיל להציק, כי מה שקרה בשבוע שעבר לא חייב היה לקרות.

אני רוצה לסכם ולומר, אדוני סגן השר, לדעתי, במלחמה בטרור, כמו כנסייה על כבישי האפץ — לא מספיק להיות צודק, כמו שאומרת הססמה, צריך גם להיות חכם.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל בריזהר. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך הדיון. אדוני סגן השר, אתה היית רוצה להשיב על כל הצעה בנפרד או יחד?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

בנפרד.

יוסי שרדי (התנועה לזכויות האזרח ושלום):  
זה אותו נושא.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת יוסי שרדי, אני מבין את הטענה שלך. עם זאת, מבחינה תקנונית זו סמכותו של השר, במקרה זה סגן השר, ואני מתאר לך, שיש לו איזה שיקול כאן בעניין. אני לא יכול לסרב להיעתר להצעה שלו. אם כן, בבקשה, אדוני סגן שר הביטחון, אתה תתייחס עכשיו להצעה לסדרהיום של חבר הכנסת מיכאל בריזהר — מלחמת ישראל בטרור.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש להשיב על ההצעה לסדרהיום של חבר הכנסת בריזהר בנפרד, משתי סיבות. ראשית, חבר הכנסת בריזהר ניסה כאן לעסוק בשני נושאים ולקשור אותם יחדיו: נושא שהוא קרא לו המשמעת בצבא, השמירה על מחנות צה"ל, ונושא חיסולו של עבאס מוסאווי בלבנון. אני לא מבין מה הקשר בין שני הדברים האלה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני ציינתי, שלטרור צריך להיערך בשתי דרכים: האחת בדרך של הגנה והשנייה בדרך של התקפה נגד המחבלים, בסיסיהם ומנהיגיהם.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני שמעתי את דבריך בקשב רב. אינני רואה קשר בין שני הנושאים. ראשית, ביחס לכל מה שהתרחש לפני שבוע בגלעד, זה דבר חמור מאוד, זה אפילו מבחינה נרמה לי שצה"ל נקט את כל האמצעים המתבקשים כדי שתופעות כאלה לא יישנו. כפי שידוע לך, חבר הכנסת בריזהר, הרמטכ"ל מינה ועדה בראשותו של האלוף נחמיה תמרי. הוועדה הזאת לא חסכה במסקנות, גם אישיות, והיו שם מסקנות אישיות חמורות מאוד

ההצעות הבאות. למה שחבר הכנסת בריזהר יהיה מקופח?

אדוני היושב-ראש, יש עוד ארבע הצעות בנושא דומה, לכן היתה גם הצעה של חבר הכנסת שריד לאחד את התשובה. אבל זה לא הסתייע. אני מציע שלא לקפח את חבר הכנסת בריזהר, ושגורל הצעתו יהיה זהה לגורל הצפוי של ההצעות הבאות, ולהעביר אותה לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' רייס:

אתה ודאי לא תחשוב שאני רוצה לקפח את חבר הכנסת בריזהר, אבל יש תקנון ורק התקנון יקבע. אתה יכול להציע רק להעביר לוועדה. חבר הכנסת בריזהר הציע לדון במליאה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
הוא הציע להעביר את זה לוועדה.

היו"ר ש' רייס:

לא, הוא הציע רק לאחד את ההצעות.

רחבעם זאבי (מולדת):

הצעתי להעביר את הצעתו לוועדה.

היו"ר ש' רייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה, הצבעה מס' 17. יש הצעה להסיר את ההצעה; יש הצעה להעביר לוועדה. מי שמצביע בעד, מצביע בעד ועדה. אחר כך יהיו כל היתר. חבר הכנסת בריזהר, אתה מסכים להעביר את ההצעה לוועדה?

מיכאל בריזהר (העבודה):

כן.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 8

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' רייס:

שמונה תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אתם רואים שבסופו של דבר אפילו מי שהציע להסיר לא הצביע בעד הסרה. ההצעה של חבר הכנסת בריזהר הועברה לטיפול של ועדת החוץ והביטחון.

## כא. הצעה לסדר-היום

### ה"קטיושות" בצפון

היו"ר ש' רייס:

אנחנו עוברים להצעה הבאה בסדר-היום, מס' 6704, בנושא: הקטיושות בצפון. אני מזמין את חבר הכנסת יוסי שריד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, עכשיו שקט בגליל, ברוך השם. אבל האזור משני צדי הגבול נשאר אזור גרש ומסוכן ומועד לפרענות מאין כמוהו. מדובר במערכת כלמים ואיוונים מורכבת, מסוכנת מאוד, עדינה מאוד, וכל פעולה בלתי שקולה עלולה, חס וחלילה, להוציא את המערכת הזאת משיוי המשקל שלה.

בעיתון. מה ההאשמות הללו? אמרתי לך, אינך מוכן לשידור. הצנזורה שלך אישרה את הדברים.

היו"ר ש' רייס:

חבר הכנסת בריזהר.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

חבר הכנסת בריזהר, אני לא יודע מה — — —

מיכאל בריזהר (העבודה):

אתה באמת לא יודע.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני לא יודע עד כמה אתה יודע מה שאתה סח. אני לא יודע אם אתה מצוי בעוכרות או לא, אבל עדיין יש הבדל בין העובדה שמישהו כתב משהו בעיתון לבין זה שחבר כנסת בכיר כמוך עומד מעל הבמה הזאת ואומר את מה שהוא אומר. אני מציע לכם ככלל להיות אתראים למה שאתם מדברים.

מיכאל בריזהר (העבודה):

— — —

היו"ר ש' רייס:

אדוני סגן שר הביטחון, יש טענה שזה פורסם בעיתון, היתה תגובה שלך, אני מציע שעכשיו נמשיך. אם תרצה, אאפשר לך למסור הודעה אישית בסוף הישיבה. הרי אני לא יכול להמשיך את הסימפוזיון כל הזמן.

מיכאל בריזהר (העבודה):

הוא לא יודע על מה הוא מדבר.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני מבקש ממך, אל תחלק ציונים. אילו חילקתי לך ציונים, הייתי מחלק לך ציון "נכשל" על מה שאמרתי. אם זו הרמה שאתה רוצה להוביל את הדיון, אני מבקש להסיר את הצעתך מסדר-היום. איזה סגנון זה, תחבייש.

היו"ר ש' רייס:

אנחנו עוברים להצעה אחרת.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה.

היו"ר ש' רייס:

אתה רוצה לנמק?

רחבעם זאבי (מולדת):

לא. בלי לנמק. אני אומר זאת כי זה יהיה גורלן של

זה בדיוק, אדוני היושב-ראש, מה שקרה לפני כשבוע ימים, כאשר בפעם הראשונה לאחר 10 שנים נפלו שוב "קטיושות" על כל יישובי הצפון, מקצה מזרח ועד קצה מערב. והכול התחיל בהתנקשות היוזמה בעבאס מוסאוי, בחייו של עבאס מוסאוי, שהביאה גם למותם של אשתו ושל ילדו הקטן בן החמש.

ארגון ה"חיזב-אללה", שמסאוי עמד בראשו, הוא ארגון קיצוני, קנאי, רצחני, שאיננו מכיר בישראל, שרוצה בחורבנה, והוא מחייב את ישראל להילחם בו עד חורמה. אבל הארגון הזה, מטעמים שהייתי מגדיר אותם כטעמים מחושבים היטב, נמנע כל השנים מלהתקוף את יישובי הצפון והסתפק בפעולות

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

16 מיליון. בדיוק 16 מיליון השקלים העלובים האלה היו חסרים למיליארדים, מיליארדים, שמושקעים בהתנחלויות, בלי שום הכרה ובלי שום חשבון. ואחר כך עוד באים לשם, ליישובי הצפון, לאחר "קטיושות" ולאחר האסון, וזורים הבטחות על הפצעים. אל תבטיחו להם, תנו להם. כי זאת לא זכותם לקבל, זאת חובתכם לתת.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר מלים ספורות לא רק על ביטחון של בחירות, כמו כלכלת בחירות, אלא גם על מדיניות חוץ של בחירות. הליכוד סופק עכשיו כפיים ומתלונן מרה על התערבות כביכול של הממשל האמריקני במערכת הבחירות שלנו. ואני שואל את אנשי הליכוד: הלא תבוש? מי רצה לערב את האמריקנים בהכרעה הישראלית, אם לא הליכוד? הליכוד, בעזרת האמריקנים, רצה להוכיח לדעת הקהל בישראל, שאפשר גם לקבל ערבויות, גם לקלוט עלייה וגם לבנות התנחלויות — הכול בעת ובעונה אחת — וכך לנצח בבחירות. הליכוד הוא שרצה להוכיח, שאפשר גם אפשר להשיג ארץ-ישראל שלמה, ובעת ובעונה אחת להשיג שלום, ובתמיכה אילמת של ארצות-הברית — לנצח בבחירות. כאשר המציאות טופחת עכשיו על פני הליכוד, וכאשר ארצות-הברית איננה רוצה לשתף עכשיו פעולה עם הליכוד, וכאשר האמריקנים מסרבים להגיש ליצחק שמיר את הניצחון בבחירות על מגש של כסף, הייתי אומר על מגש של הרבה כסף, על מגש של מיליארדים, אז ורק אז האמריקנים כאילו מתערבים בפוליטיקה הפנימית שלנו.

הממשל הנוכחי בווישנינגטון הוא הממשל הכי ידידותי לישראל. הוא מזכיר לי, במובן זה, את הממשל של קרט. כשם שקרט עשה כאן שלום עם מצרים, כך בוש מבקש לעשות כאן שלום עם שאר מדינות ערב ועם הפלשתינים. הממשלים האחרים בארצות-הברית אומנם נתנו לנו כסף, לפעמים הרבה כסף, אבל הם לא נתנו לנו דבר יותר חשוב מכסף, הם לא נתנו לנו תשומת לב והם לא נתנו לנו ראהגה אמיתית. הממשלים האחרים הניחו לנו להמשיך ולהתבוסס בדמנו כאן באזור הקשה והמסוכן הזה. אבל אתם גם הצגתם את ממשלו של קרט, שעשה כאן שלום, כממשל עוין, וכך אתם עושים גם לממשלו של בוש. אבל ממשלו של בוש הוא הממשל הידידותי ביותר למדינת ישראל.

לכן, הממשל הזה ראוי לעידוד. הוא ראוי לעידוד דווקא משום שהוא איננו רוצה שהאזור הזה ייקלע למלחמה חדשה, ושנאחזו ניקלע, יחד עם כל האזור, לאותה מלחמה, שתהיה, על-פי כל הסימנים, מלחמה איומה ונוראה. לכן הממשל הזה ראוי שנאמר לו: לך כבוד זה, לך בדאגתך זאת, ותושיע את ישראל ותושיע את כל האזור הזה.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי שרד.

## כב. הצעה לסדר-היום

### המצב בגבול הצפון ובדרום-לבנון

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, עוד אנחנו מרכינים ראש מבושה ובאבל על ליל הקלשון במאהל הטירונים בהרי-מנשה, בא צה"ל והוכיח לנו את פניו האחרות,

תוקפניות כלפי רצועת הביטחון בדרום-לבנון. ההתנקשות במוסאווי הפרה למשך כמה ימים את כללי המשחק, והיתה עלולה לדרדר את המצב לשפל חמור ומסוכן.

מי שנכווה ברוחחין של לבנון, כמונו, חייב להיזהר כצונניק. אני רוצה לומר, שבלבנון אין כמעט צוננים, כי הכול לוחט והכול רוחח, ומי ששולח יד לא זהירה נצרב ונכווה. ההתנקשות במוסאווי היתה פעולה בלתי שקולה, אדוני

סגן השר. זו היתה פעולה נהדרת. למוסאווי מגיע למות, אבל השאלה היא, למה זה מגיע לקריית-שמונה? למוסאווי מגיע למות, אבל השאלה היא, למה זה מגיע לגרנות ולמטולה ולשאר היישובים, ולמה מגיע לאזרחים ישראלים למות רק משום שעבאס מוסאווי הוא בן-מוות.

אני לא רוצה להיכנס היום לכל המניעים שדחפו את הדרג המדיני, ובעיקר את יצחק שמיר ומשה ארנס, לאשר את הפעולה הנמהרת הזאת. הייתי יכול להעלות לגביהם כל מיני חשדות, והאמינו לי, רבותי חברי הכנסת, שבמקרה זה אינני חושד בכשרים. דבר אחד אני ככל זאת חייב לומר, במלוא האחריות ובמלוא הבהירות: אנחנו נמצאים עכשיו בתקופה מסוכנת מאוד, תקופה של התמודדויות פנימיות בתוך המפלגות, תקופה של שביעיות. אנשים שונים רוצים להעלות את קרנם ולשפר את מעמדם. כמוכן, זאת זכותם, אבל אין לאיש זכות להשתמש בצה"ל לשם קידום אישי, ואין לאיש זכות לסכן אותנו רק מפני שפלוגי רוצה לטפס גבוה יותר בסולם מאלמוני. זו בעיה של המטפסים, זאת אך ורק בעיה שלהם, ואל יסכנו אותנו ואל יסכנו אותנו. ולמטפסים האלה הייתי רוצה לומר: טיפסת מרובה לא תפסת. וגם פרשת מוסאווי מוכיחה.

לקראת בחירות אין לנו ברירה לפעמים אלא להסתגל, לקבל או להשלים, על כורחנו, עם מה שנקרא כלכלת בחירות. אבל, אדוני סגן השר, לעולם לא נשלים עם ביטחון של בחירות. מכלכלת בחירות אפשר להפסיד הרבה מאוד כסף, אבל מביטחון של בחירות אפשר גם להפסיד את החיים. אל תישאו את שם הביטחון לשווא, כדי שחינו כאן לא יהיו חיי שווא.

במקום פעולות ראווה עקרות, ששכון תמיד יוצא בהפסדן, אני מציע לממשלה הזאת דרך אחרת, יותר מועילה, לטיפול ביישובי הצפון ולחיוזוקם. אל תשליכו את היישובים האלה לעת רגיעה ואל תשלמו להם מס שפתיים רק לעת מתחוחות.

אביא דוגמה אחת. דוגמה מזדקרת לעין ומסברת את האוזן: 18 מיליון שקל הוקצבו לבניית מקלטים וחדרי ביטחון לאורך הגבול. ואפילו 18 המיליון העלובים האלה נמחקו, ולא רק נמחקו — נאכלו ונגזלו. כל כך למה? משום שבדיוק 18 מיליון השקל האלה היו חסרים לאריאל שרון. בדיוק 18 מיליון השקל העלובים האלה — — —

מיכה גולדמן (העבודה):

16 מיליון.

אבל גם צה"ל השיב כאש תותחים, בפעולה מונעת מהאוויר ובפשטה קרקעית. כפרים לבנוניים ננטשו והפכו יישובי רפאים, בתים נהרסו והדרכים מלאו כשיירות של פליטים, עד שהם ביקשו כי נפסיק, ואת השיעור למדו הכול: יהיה אצלם שקט אם יהיה שקט בצד הזה של הגבול. אין שקט חד-צדדי. הדוקטרינה של רצועת ביטחון מצפון לגבול הצפון הוכיחה את עצמה שוב.

אפילו הסורים בלעו את תגובת צה"ל ויצאו לשיחות בווינגטון, כשאחריהם מדדה בצליעה ובמורת רוח המשלחת הלבנונית.

לקחי מבצע צה"ל והאירועים שבאו בעקבותיו הם:

צריך להילחם בטור, בראשיו ובזרועותיו בכל עת ובכל מקום. המדיניות של המלחמה בטור צריכה להיות תקיפה ובלתי מתפשרת.

כדאי להתאמץ ולהשקיע בפיתוח המודיעין שלנו כנגד הטרור הערבי, וזה לא חייב להיות על חשבון מודיעין של אתרחם על מלחמה.

צריך להכאיב לשיעים בדרום-לבנון כל כך עד שלא ירצו לראות את "חייב-אללה" בקרבם או בקרבתם. רק אם יכאב להם מאוד הם יתעשתו ויקיאו את ה"חייב-אללה".

צריך לשוב ולארגן את יישובי הצפון לספיגה ולהתגוננות מפני הטרור הערבי וטיליו.

צריך להעתיק את הדוקטרינה והשיטה, שהראינו בתקיפת מוסאוי, גם כנגד ראשי האינתיפאדה ביש"ע, לגרוע את ידיהם או לגרשם אל מעבר לגבולות ארץ-ישראל. מדוע אנו מגלים תקיפות כנגד מנהיג טרור מעבר לגבול, שקשה לגלותו ולפגוע בו, ובאותה עת נותנים חסות ומגן למנהיגי טרור החיים בקרבנו וכתובתם ידועה?

אל שורת החללים הארוכה במאבק על הארץ הזאת, אל מסדר הנופלים שלנו, נוספו השבוע סרן ערן אלקאוי, סמל רם ענבר, הילדה בת החמש אביה אליזאדה, העולה גניה פרידמן, איש האבטחה ליאור סרקלר, השם ייקום דמם.

פתחתי באזכור התקפת הרצח במאהל הטרורנים בגלעד, ואני מבקש להזכיר גם בסיום דברי ולתבוע כי רוצחיהם של שלושת החיילים יועמדו למשפט בפני בית-דין צבאי, וכי התובעים הצבאיים ידרשו פסק-דין של מוות כנגד הרוצחים שנתפסו, גם אם הם אזרחי ישראל. אנחנו חייבים לנהוג כך כדי להרתיע את הרוצחים-בכוח האחרים ולממן המועמדים להיפגע מידי הטרור הערבי. תודה.

היו"ר ש' וייס:

מה זה "שנתפסו"? יש פה איזו תדהמה כאולם.

רחבעם זאבי (מולדת):

אמרתי ואני אחזור על אותן מלים כפי שניסחתי אותן: אני מבקש לתבוע כי רוצחי שלושת החיילים יועמדו למשפט בפני בית-דין צבאי, וכי התובעים הצבאיים ידרשו פסק-דין של מוות כנגד הרוצחים שנתפסו, גם אם הם אזרחי ישראל. ולא אוסיף.

היו"ר ש' וייס:

לא, אתה כבר לא צריך להוסיף אחרי מה שאמרתי.

אני מכין שסגן שר הביטחון יבהיר לנו את העניין הזה, אם ירצה כמובן.

האמיתיות, לפי מיטב המסורת שלו, כאשר הוא תקף וחסיל את השיח עבאס מוסאוי ושומרי ראשו.

צה"ל הוכיח לנו, שאפשר להילחם בטור הערבי ולהכות בו מכה כואבת ותכליתית. לפעולה כזאת צריך מודיעין טוב, לוחמים ואמצעי לחימה מתאימים למשימה והפעלתם בהתראה קצרה, וכן דיוק בביצוע. לצה"ל יש כל אלה והוא יכול לעשות הכול בתנאי שהממשלה תצווה אותו לפעול כך.

ההפעם היא אכן אישרה את הפעולה, ויש לברך אותה על כך. כאשר אישרה הממשלה את הפעולה היה עליה לשקול שיקולים מדיניים, את תגובת המערב ומועצת הביטחון, מצבם ועתידם של שבויה וחטופי צה"ל, התגובה שתבוא מצדו של היריב נגד יישובי הצפון, הסיכונים בכישלון אפשרי לעומת הסיכונים בהצלחה, ועוד. הממשלה שקלה והחליטה באומץ ובתבונה. לא נעים לי לסנגר על הממשלה, אבל זו האמת.

ברכות גם לצה"ל, למודיעין, שהביא מידע אמין טוב, לחיל האוויר, שטייסיו פעלו בדייקנות ובאומץ, לרמטכ"ל ולמטהו, שהמליצו על המבצע בפני הדרג המדיני.

לא חלפו אלא שעות ספורות מאז שובם של מסוקי חיל האוויר שלנו מאזור הכפר תפחתא, שמצפון-מערב לנבטיה, וכבר שמענו קולות של ביקורת מבית ודברי צביעות מתחסדים מפיהם של ידיים, כביכול, מעבר לים.

שמענו דברי הכל, כאילו המבצע הזה בא לשרת צרכים פוליטיים של הממשלה, ואפילו אמרו שראש הממשלה רצה לגרום בכך להפסקת השיחות, המתקראות בטעות ובשקר "ההליך השלום". הצדקנים הללו טענו, כי לא היה לאחרונה פיגוע רציני מצד ה"חייב-אללה", וכי דווקא פעולה זו תעורר את הארגון הזה לפיגועים מסיביים בישראל. הם שכחו כי יש לנו חשבון ארוך עם ה"חייב-אללה", חשבון כבד של דם ויגון. הם פועלים כשבא להם, בלי חשבון וכלי התגרות מצדנו. מדוע נגיב אנחנו רק במועדים ובנתיים שנוחים להם? מדוע לא נעשה שימוש מושכל ואפקטיבי במודיעין שיש בידנו?

מוסאוי היה, עד ליומו האחרון, ראש וראשון לרוצחים ולפרועים, עם רקורד של טרור כנגדנו וכנגד אחרים בלבנון. ידו היתה גם בחטיפה, בעינוי וברצח של שבוים. הוא ידע היכן נמצאות גוויותיהם של חיילי צה"ל יוסף פינק ורחמים אלשיך, השם ייקום דמם, ואף-על-פי ששחררו עצורים רבים של "חייב-אללה" הוא לא גילה את הסוד. הוא עצמו אמר שימשיך בטרור כנגד ישראל ונגד כוחותיה בדרום-לבנון בכל עת, וכי כל הדרכים כשרות בעיניו. הוא אמר שימשיך לחטוף עוד חיילים ישראלים, שימשיך בטור בעוצמה. אז שימשיך — — — תהא נשמתו הטמאה צרורה בצרור המתים המתועבים.

משרד החוץ האמריקני הציע מייד לכל הצדדים — אני מצטט — "לנהוג באיפוק מרבי". ההודעה הזאת מצטרפת לכרכים הגדושים בדברי צביעות ועוניות לישראל. האם שכחו שם בווינגטון מי רצח את הקולונל היגנס, מסוכנות הביון המרכזית האמריקנית?

אחר-כך באה תגובת ה"חייב-אללה" בהפגזת טילי "קטישה" על יישובי הצפון. האש שבה להלך אימים על הגליל. אנשי המושבים והקיבוצים ותושבי קריית-שמונה שבו אל המקלטים, אל חוטי החשמל הקרועים, הזינוורות הפרוצים, הגגות הפעורים, השיכוישים בעבודה, הסבל של בעלי-החיים, וגם אל השכול. אבל תושבי הצפון הוכיחו פעם נוספת כושר עמידה ונכונות לסכול. את רוחם לא ישברו טילי "קטישות".

## כג. הצעה לסדר-היום

### הידרדרות במצב בצפון-הארץ

כה"א הידיעה, הוא הדבר שישנה כמותית ואיכותית את מדינת ישראל. יש לו השפעה בכל התחומים.

יהושע מצא (הליכוד):

האם אתה גם חושב שצריך להבטיח את חייהם, לעשות שחיהם יהיו בטוחים, ולא רק לקלוט אותם?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):  
בוודאי.

יהושע מצא (הליכוד):

כדי שאשה תלך בשוק פתח-תקווה לא תחטוף סכין?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):  
בוודאי, צריך להבטיח את חייהם. אתה לא שמעת את תחילת דברי, חבר הכנסת מצא. אתה לא שמעת את תחילת דברי.

היו"ר ש' וייס:

הרי הוא פתח כזה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):  
יש לך יתרון, אתה אובייקטיבי, אתה לא שומע אותי, לא שומע את מה שאמרת, לא נותן לי לגמור משפט, ואתה מדבר.

יהושע מצא (הליכוד):

שאלתי אותך שאלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

לא על חשבון זמני. לא ייתכן.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה, חבר הכנסת רן כהן, חייהם מדאיגים אותך פחות. אותו שאלתי שאלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, אל תמשיך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה לא ייתכן. הוא אמר לי דבר אישי, שחיהם מדאיגים אותי פחות. הוא וכל חבריו כיחד לא דאגו לביטחון ילדי ישראל כמוני. אז שלא יתחזף.

יהושע מצא (הליכוד):

עזוב, עזוב.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תתבייש.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, יש לי אליך בקשה, ברוח טובה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כל חייד לא תתרום כמוני.

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין להצעה לסדר-היום מס' 6721 בנושא: הידרדרות במצב בצפון-הארץ.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדי פעם בפעם, כאשר מזדמן לנו לעלות לדוכן זה ולעסוק בנושאים ביטחוניים, אנו חייבים להביע את הזדעזעונו ואת אבלנו ואת השתתפותנו כאבל על הקורבנות של הטרור הערבי. נוספו על הקורבנות אלה עולה חדשה מרוסיה, גינה פרידמן, זיכרונה לברכה, שלא הספיקה לטעום את טעם חיי החופש בישראל, ונרצחה באכזריות ובפראות בלב העיר כפר-סבא; ונהרגה הילדה מגרנות, אביה אליזאדה; ורק שלוש נהרג המאבטח ליאור סרקלר בג'נין, וכל זאת נוסף על הרוגי הפיגוע במחנה הטיטורנים בגלעד, רב-טוראי גיא פרידמן, טוראי יעקב דובינסקי וטוראי יורי פרדה. אנו משתתפים כאכלם של קרוביהם, מכריהם וידידיהם ומקוריהם שייתם הרצח בארצנו.

לפני שאגיע לנושא שעליו אני מבקש לדבר אני חייב לומר, שמעשי הרצח האלה נגד ישראלים, נגד אזרחים, נגד נשים, נגד ילדים, מלווים את היישוב העברי ואת מדינת ישראל משחר הקמתה, ממאורעות תרפ"ט דרך מאורעות 1936 ו-1939 ודרך המסתננים וה"פראיון", והם חלק מנתיב הדמים והאבל של המפעל הציוני, ואלה מעשי רצח, שמקוממים אותנו גם בשל אכזריותם, אכזריות שאין לה גבול, וגם בשל סכלותם, שהרי אין הם משרתים מטרה כלשהי, פלשתנית או ערבית; להיפך — היישוב העברי ומדינת ישראל התחזקו והתגברו על האכזריות, על מעשי הדמים האלה, וכל מעשי הרצח כולם לא יכלו לעצור את שטף התפתחותו של המפעל הציוני בארצנו, את חיוקיה של מדינת ישראל, את גידולה גם במספר תושביה וגם בכוחה.

כאשר אנחנו מפנים את המבט ממעשי הרצח האלה, האכזריים, חסרי הטעם וחסרי התכלית, אל עבר המתיחות בגבול הצפון, אנו יודעים שני דברים: קודם כול, שרבי-המחבלים ורבי-המרצחים, עבאס מוסאווי, הוא בן-מוות, הוא איש שדם רב על ידיו. אני לא יודע אם יש באולם הזה מישהו שמצטער על מותו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רוצה לומר לחברי הכנסת שריברו כאן, כי לא שמעתי אדם אחד המביע צער כלשהו, המזיל דמעה כלשהי על מותו של רבי-מרצחים זה.

השאלה כולה מופנית אלינו, על מה שטוב לנו, על מה שטוב לישראל. נוסף על השאלות שהפנו כאן חברי הכנסת בריזרר ויוסי שריד, שאלות שמחייבות תשובה, האם הובאה בחשבון אפשרות התגובה על יישובי הצפון?

אני רוצה גם להביא למניין השיקולים שיקול אחד, שבעיני הוא שיקול עיקרי וראשי. כל מי שענינו בראשו יודע, שעניין העלייה ארצה הוא העניין החשוב ביותר, חשוב יותר מעוד התנחלויות, חשוב יותר מעוד פעולות אלה ואחרות. חיוקיה של מדינת ישראל במיליון עולים נוספים הוא הדבר הביטחוני.

שהודיעו? והאם לא צריך היה לפחות להביע צער על מותם?  
הרי אל תגידו לי שלא מגיע להם יחס כזה. נכון, אנשי  
ה"חיזב-אללה" לא מגיע להם שום יחס אנושי. זאת לא  
השאלה. השאלה היא, מה מגיע לנו, איך מדינתנו נוהגת, איך  
ממשלתנו נוהגת, אילו שיקולים היא שוקלת.

איך מחליצים את ישראל ממעגל הדמים האכזרי והרצחני  
הזה? איך מגיעים לכך שלא נצטרך לעלות כל פעם על הדוכן  
הזה, לבכות את מתינו ולנחם את אבלינו? אין לי פטנט לכך.  
אין לי תרופת פלא.

אני יודע שרק דבר אחד יכול אולי לחלץ אותנו ממעגל  
הדמים השונה והאכזר הזה, והוא לנסות ולחזק את תהליך  
השלום ואת שיחות השלום. איך מחזקים שיחות כאלה? קודם  
כול, רבותי, גם לפי שורת ההיגיון של אנשי הליכוד עצמם,  
אומרים: שיחות בלי תנאים מוקדמים. אני אומר: בלי תנאים  
מוקדמים, פירושו שיש כן תנאי מוקדם אחד. תנאי מוקדם זה  
הוא, שבאותו פסק-זמן של שיחות שלום אין יוצרים עובדות  
מוגמרות, גם לא נגרנו.

כשאני חושב על כך שממשלת ישראל דחתה על הסף  
הצעה תמורת הפסקת ההתנחלויות והקפאתן, גם לקבל סיוע  
נדיב לקליטת העלייה וגם לקבל את הפסקת החרם הערבי, על  
כל המשמעות הקיצונית שלו, ולא דנה אפילו בזה, אני  
מוכרח להגיע למסקנה, שיש כאן איזה פטישיזם, יש כאן משהו  
לא רציונלי, שהגענו למצב שעוד התנחלות ברצועת-עזה,  
בשכם, בחברון, חשוכה יותר מכל דבר אחר, ולא משנה מה  
הדבר הזה; לא משנה אם הוא מחזק את ישראל כלכלית,  
ביטחונית, לא משנה אם הוא מגדיל את האוכלוסייה שלנו, את  
הפוטנציאל שלנו, לא משנה אם הוא פוגע ביעד הציוני שלנו  
לקלוט עוד מיליון יהודים בברית-המועצות לשעבר, לא משנה  
כל דבר. העיקר הוא זה שאנחנו, זקופי-קומה, נקים עוד  
התנחלויות.

רבותי, הנושא הגיע לשלב שפשוט מאוד אי-אפשר לדון  
בו בכלי הניתוח המדיני. אני כשלעצמי אין לי תשובה על  
הפטישיזם הזה. אני חייב לקבל עצה ממקורות אחרים. אני גם  
יודע, שיש חברי ליכוד שאומרים זאת, אבל כלולו יודעים מה  
ההבדל בין מה שאומרים לנו במסדרון לבין מה שאומרים כאן  
מעל לדוכן, מכיוון שמה שאומרים כאן מעל הדוכן נשמע  
במרכז הליכוד, ועל פיו יישק כל דבר. לכן, אין לי אלא להביע  
את צערי העמוק על כך שבשעה כזאת, שעת הכרעה קיומית  
לעחיד מדינת ישראל, אנחנו עלולים להחמיץ שעת כושר בשל  
שיקולים, שאני כשלעצמי לא יכול להסביר אותם כמונחים  
מדיניים. תודה רבה.

## כד. הצעה לסדר-היום

### היערכות יישובי קו העימות

היו"ר ש' וייס:

סליחה, רק רגע — — —

יוסף גולדברג (הליכוד):

חבר הכנסת רובינשטיין, הייתי רוצה להשיב לך על  
הדברים שהתייחסת אליהם — — —

היו"ר ש' וייס:

רגע, אני אאפשר לך לעשות זאת בנחת. חברי הכנסת, אני  
יכול להבין מה קורה שם בפינה ההיא: ובכל זאת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבין לרוחך. הגבת. נתתי לך  
להגיב. חבר הכנסת מצא, זה קורה לנו מדי פעם, ואחר-כך לא  
נעים. אתה לפעמים נכנס באמצע נאום ושואל על דברים  
שנאמרו קודם.

יהושע מצא (הליכוד):

זו הערה מיותרת.

היו"ר ש' וייס:

היא לא מיותרת. אתה נכנס בסערה ומעורר סערה. אני  
מבקש ממך.

יהושע מצא (הליכוד):

שאלתי אותו שאלה. שאלתי אותו בנימוס.

היו"ר ש' וייס:

את שלך כבר עשית. כבר זרקת את השאלה. כדאי תמיד  
לשמוע את הנאום מההתחלה ואז לשאול. זה דבר אלמנטרי.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

חבר הכנסת מצא, תשובתי אליך היא, שצריך לעשות כל  
מאמץ כדי להגן על חיי כל אדם בישראל. אני הצעתי גם כמה  
אמצעים בעניין הזה, חלקם לא היו מקובלים על חברי, בעניין  
מניעת סיכונם של חיי אדם בישראל.

יהושע מצא (הליכוד):

לי נרמה, שיהודה ושומרון הם חלק מביטחון החיים  
שלהם.

היו"ר ש' וייס:

גמרנו. הרי אי-אפשר כך. בבקשה, חבר הכנסת  
רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני חושב, שכל דבר שפוגע בסיכויי עלייתם וקליטתם של  
העולים, שלדאבותנו הרכ מתמעטים והולכים בימים אלה  
בשיעור שצריך להדיר שינה מעינינו, כל דבר כזה, קודם כול  
צריך להביאו בחשבון. אני גם לא אומר שזה צריך להיות שיקול  
מכריע. אני שואל את השאלה, נוסף על שאלות קשות שנשאלו  
כאן, האם העניין הזה הובא בחשבון?

האם העניין הזה — התגובה במטר של "קטיושות" על  
יישובי צפון-הגליל — הובא בחשבון? ואם הוא הובא  
בחישוב, אני גם לא יכול להבין מדוע היה צריך לצאת  
בהצהרות פרוכטיביבות. האם ידעו שבמכוניתו של מוסאוו, שהיה  
בן-מוות, ומגיע לו שבע פעמים מיתה, נמצאים גם אשתו  
וילדיו? אם ידעו זאת, האם היה צריך להודיע את ההודעות

היו"ר ש' וייס:

באותו נושא, אני מזמין את חבר הכנסת יוסי גולדברג  
להצעה לסדר-היום מס' 6732: היערכות יישובי קו העימות.  
חבר הכנסת גולדברג בוודאי יביא לנו עדות מן השטח.  
בבקשה.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד סגן שר הביטחון, חברי הכנסת,  
בראשית דברי רצוני להביע בשם — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):  
אנחנו רוצים לדעת — — —

היו"ר ש' וייס:

אני מנהל עכשיו חילופי פתקים, זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות עכשיו, עם כל גורם אפשרי ואחראי, כדי לצאת ממצוקת האי-ודאות הזאת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אם מותר לי להעיר הערה, אני חושב שלשב"כ יש טעמים רציניים מאוד מדוע הוא איננו מפרסם את זה לפי שעה — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שריד, אני מנסה לברר עכשיו — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
אין טעם לברר. זה דבר שלא מחייב בירור.

היו"ר ש' וייס:

אני מבין. יש לי בקשה אליך, שלפני תגובה — אל תגיב. אני מאוד מבקש ממך. אני אפשר לך, אולי, כבר שמענו את תגובתך.

יוסף גולדברג (הליכוד):  
אדוני היושב-ראש, האם זה על סדר-היום?

היו"ר ש' וייס:

לא, קרה פה משהו, אולי לא היית באותו רגע באולם. אנחנו מנסים לברר.

יוסף גולדברג (הליכוד):

הייתי כל הזמן, שמעתי את אשר נאמר פה.

היו"ר ש' וייס:

טוב. כווא נמשיך. אני מנסה כל הזמן לברר את העניין.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
מעשה חסר תקדים וחסר אחריות.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש לאפשר עכשיו את המשך הדיון. מייד נברר את זה.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בראשית דברי רצוני להביע בשמי ובשם תושבי הצפון איחולי החלמה לפצועי צה"ל והשתתפות באכלן של משפחות החיילים, סרן ערן אלכאווי וסמל רם ענבר, שנפלו בקרב בפעילותם כנגד ה"חיזב-אללה" בלבנון; השתתפות באכלה של משפחתה של אביה אליזאדה, שיצאה לקבל את פני אביה בערב שבת, ובמטח פתאומי של טילי "קטיושה" שפגע ליד ביתה נהרגה מפגיעת טיל שנורה מלבנון.

חשוב להבין, שהתרחשויות הטרור — חברי הכנסת שריד ורובינשטיין — עליידי הארגון "חיזב-אללה", הן נחלתנו בשלושת החודשים האחרונים בתחום שנקרא רצועת הביטחון. כמעט מדי יום ביומו. ואל יחשוב מישור שפתאום פגעו, הגיבו, ואז יצא השד מן הבקבוק. השד מסתובב חופשי — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):  
לא אמרנו את זה; אמרנו את ההיפך מזה.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אני יודע שלא, אבל כבר שמעתי זאת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):  
לא מאתנו.

היו"ר ש' וייס:

אבל לא מהם, לא כאן, לא הערב.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני בטוח שאתה תרצה לעזור לי בכך שתוסיף על זמני לאחר שיגמרו להפריע לי.

היו"ר ש' וייס:

את זה כבר עשינו.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אני מודיע לך שעוד לא התחלתי.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו לא נתמקח בעניין כל כך עדין.

יוסף גולדברג (הליכוד):

השד מסתובב חופשי, ולפני חודש הוא פגע בשישה חיילי צה"ל, והונחו מטענים קרוב לביתנו. וכל זה — עליידי מי? הרי נחתם הסכם-טאף, ההסכם המפורסם, והתרגעו ודיברנו על כך במשך כל השנתיים האחרונות מעל בימת הכנסת. וסדר חדש קם בלבנון. והרי נלקח נשק מחוגים מסוימים בלבנון, וניתן נשק לחוגים מסוימים, בהכוונה סורית, בשליטה סורית, עם עזרה של אותה ממשלת לבנון, או ממשלת-הבוכות.

וראו זה פלא: "יורים" "קטיושות". מחליטים על כך בדמשק, במקום שיושבים ברגעים אלה גדולי המרצחים, אותם פלשתינים שיש כאלה שאומרים שהם שינו את עורם. והם יושבים גם ברגע זה בעין-חילוה ובראשידיה. הם היו שותפים לירי. גם הם ירו את טילי ה"קטיושות". כדאי שתדעו: מי שהוא "חיזב-אללה" בלבנון, בבוקר הוא לפעמים "אמל"; ומי שהוא לפעמים "אמל" — בערב הוא לפעמים פלשתיני. אבל יש שפה שכולם מבינים. הפעולות שנקט צה"ל הן הפעולות שכולם מבינים.

נכון שמשלמים מחיר דמים. אבל מי? הרי אנחנו יושבים שם. ומה היה לפני כן? האם היה שקט? הרי שטחים תמורת שלום — לפחות שם כבר נתנו. ואת הגדר-הטובה, שאני הייתי שותף לפתיחתה ב-1976 — פתחו. ושאפה לשלום ושיחת שלום קיימות. אבל הסורים, ברוב תחכומם, רוצים גם להפעיל את הלחץ הצבאי. ומה קל יותר מאשר לקרוא לשד הזה — ה"חיזב-אללה"? כווא נאמר את האמת.

כל אשר רציתי, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, זה להעלות את הנושא של היערכות יישובי קו העימות, ולא לעסוק בסוגיה הזאת. אני בא מאותם מקומות. כיום שיש בערב הייתי בגרנות, נפגשתי עם תושבי גרנות. ואני שומע את האנשים האלה אומרים: זה ביתנו, פה נשכ, כאן נבנה את עתידנו, מכאן לא נוזז, לא יפחידנו, במקומות אלה נבטיח את עתיד ילדינו. אלו משפחות מרוכות ילדים, אשר כל רצונן הוא להבטיח את עתידן. הם חייבים להתמודד עם בעיות כלכליות, קיומיות. וכל מה שהם טוענים הוא: האם אפשר להבטיח את עתידנו הכלכלי, לאפשר לנו שוויון הזדמנויות, בלא להעדיף אותנו בשום דבר?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת גולדברג, אני רוצה לשאול אותך, האם אתה היית מבקש השוואת תנאים של יישובי הצפון לתנאים של יישובי הבקעה?

יוסף גולדברג (הליכוד):

הייתי רוצה לקבל את התנאים שמקבלים המפעלים של ההסתדרות, כי המפעלים שלנו קורסים. והייתי רוצה לקבל —

היו"ר ש' וייס:

אתה רואה מה שאתה מזמין, חבר הכנסת שריד?

יוסף גולדברג (הליכוד):

הרי מקבלים מיליונים לקופות-החולים. אבל כשצריך להסיע הולה בצפון, זה עולה 750 שקלים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
הוא מתחרט על השאלה.

היו"ר ש' וייס:

השאלה נמחקה.

יוסף גולדברג (הליכוד):

כשמומינים — מקבלים; לכן, לא מזמינים. נמשיך, כי היושבי-ראש מאפשר הכול, אבל רק לי הוא כבר מאותת.

היו"ר ש' וייס:

על ההערה הזאת אני רוצה להשיב. אני מאותת לכל נואם שתי דקות לפני סיום נאומו. זה מופיע מימין. יש לך ניסיון מספיק. זה כדי שהוא יוכל לרכז את סיום נאומו. ואל תעיר לי. קיבלת תוספת זמן ותקבל עוד. כל הזמן אתה מתגרה בי, ואתה חושב שאני אבליג? תמשיך ואל תעיר לי. יש לך עוד שתי דקות. זה הכול.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, בשתי הדקות שלי אני אומר את מה שאני רוצה לומר. מדוע אתה מפריע לי?

היו"ר ש' וייס:

אני לא מפריע לך. זה לא על חשבונך, ואל תתמקח.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, גם אם תפסיק את דברי — אומר לך. אתמול העברתי לקיסר שבע דקות. היום אתה לוקח לי לדברים אחרים. אבל זה מקובל. אדוני היושבי-ראש, אני רוצה להשמיע את דברי, ואתה מאפשר דיון אשר אתה שומע אותו כמוני.

היו"ר ש' וייס:

אל תפתח כאן שום יריבות מלאכותית. אתמול היה לך כל הזמן, אתה פשוט לא ניצלת אותו.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, אני לא רוצה לקבל ממך לא דברי תוכחה ולא דברי הסבר.

היו"ר ש' וייס:

אל תתערב עכשיו בדברי.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש — — —

היו"ר ש' וייס:

תסלח לי, אל תתערב בדברי, זה לא יוסיף לך מאומה. אני אוריד אותך אם זה יהיה כך, ולא עשיתי את זה אף פעם. אני מסביר לך מה שקרה — — —

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, אתה רוצה להוריד אותי? תוריד אותי.

היו"ר ש' וייס:

לא, לא.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אין מי שיפחיד אותי, גם לא אתה, אדוני היושבי-ראש. אני אשא את דברי.

היו"ר ש' וייס:

מה אתה עושה כאן? אני לא מבין.

יוסף גולדברג (הליכוד):

מה אתה עושה? אני מדבר, נושא את דברי, ואתה מפריע לי.

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אני מבקש שתהיה רגע שקט.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (העבודה):

אל תצעק על היושבי-ראש.

יוסף גולדברג (הליכוד):

בבקשה, תקשיב גם רגע אלי.

היו"ר ש' וייס:

אני אקשיב לך כשאתה תשמע אותי. שקט רגע.

יוסף גולדברג (הליכוד):

בבקשה.

היו"ר ש' וייס:

הרי אנחנו מבינים בדיוק מה הכוונה. לא אוריד אותך, לא אתן לך את התענוג הזה. אתמול היו לך 15 דקות — — —

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (העבודה):

על היושבי-ראש לא צועקים.

היו"ר ש' וייס:

לא להפריע לי. אתמול היו לך 15 דקות, אתה מרצונך — — —

יוסף גולדברג (הליכוד):

אני יודע מה היה אתמול, אדוני. מה אתה רוצה להודיע לי לגבי נאומי עכשיו?

היו"ר ש' וייס:

לא כלום.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אני לא רוצה לשמוע לגבי אתמול שום דבר.

היו"ר ש' וייס:

תסלח לי, אתה תאפשר לי לדבר. אתה רוצה ליצור שערורייה מלאכותית — לא אתן לך.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אבל מה הקשר בין מה שהיה שלשום, לאתמול, למחר?

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש שתהיה שקט עכשיו רגע. זה הכול.

יוסף גולדברג (הליכוד):

בבקשה.

היו"ר ש' וייס:

אתה העלית את זה, אני חייב לענות לך. אתמול היו לך 15 דקות, אתה מרצונך נאמת שבע. בהומור אמרתי שהענקת לו. מכיוון שלא הובן אתמול, אני מקווה שההומור יובן עכשיו.

הביטחון, לומר שאין ספק שבכית הזה יש הודעות עמוקה מכל הלב עם תושבי הצפון; שלא יהיה ספק.

עכשיו, אדוני סגן שר הביטחון, יש לי בקשה קטנה אליך, אתה לא חייב להיעתר לה: מכיוון שהוטלה כאן איזו ידיעה, ויש מתח רב, ובצדק, אני אורה לך מאוד אם תואיל בטובך להבהיר את העניין ככל שאפשר בתחילת דברך. אני אשתדל, כמובן, שלא לאפשר כאן דיון בנושא הזה מטעמים כרוכים.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, יש מסיכת עיתונאים עם המפכ"ל.

היו"ר ש' וייס:

סלח לי, קודם כול, אתה כבר הגבת, ואין לי שום עניין להרחיב עניין שאין צורך להרחיב אותו. נראה מייד. בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הואיל וכולם נמצאים במתח, צר לי להודיע, לדאבון הלב, שרוצחי החיילים בגלעד עדיין לא נתפסו, וצה"ל יעשה הכול כדי ללכוד את הרוצחים האלה. יש לי יסוד להאמין, שבמוקדם או במאוחר ישימו זרועות הביטחון את ידן על רוצחים אלה, ואני מטעמים מובנים לא מוכן להוסיף פרטים על אלה שמסרתי כאן. חשבתי לרגע, שאולי בשעות האחרונות חלה איזו התפתחות, שיש ידיעות שאולי לא הגיעו לידיעתי, יצאתי ובדקתי עם מי שמוסמך לדעת את הפרטים בסוגיה הזאת, ומה שאמרתי נדמה לי שהוא המידע האחרון המצוי בידינו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, הארגון "חיזבאללה" הפך בשנה האחרונה ארגון המחבלים העיקרי הפועל נגד צה"ל וצד"ל מדרוס-לבנון. פעילות הארגון כללה הנחת מוקשים ומטעני צד מתוחכמים, המופעלים בהפעלה אלקטרונית, תקיפת מוצבים וכן ניסיונות חדירה או סיוע לניסיונות חדירה של מחבלים פלשתינים לשטח ישראל.

עבאס מוסאווי, שמונה ב-1991 למזכ"ל הארגון, היה דמות מבצעית מרכזית: היה אחראי במשך שנות פעילותו בארגון למותם של אזרחים וחייילים אמריקנים וישראלים ובני לאומים אחרים. מותו של עבאס מוסאווי עשוי לפגוע, בטווח הארוך, ביכולתו המבצעית של הארגון, והוא חלק ממכלול הפעילות ההגנתית וההתקפית שנוקט צה"ל כנגד ארגוני טרור.

לעבר אזור הביטחון ויישובי הצפון שוגרו בשבוע האחרון מספר רב של מטל"רים. בתגובה נקט צה"ל סדרה משולבת של פעילויות שונות, ובהן ירי ארטילרי לעבר מקורות השיגור וריכוזים חשודים של אנשי ה"חיזבאללה", תקיפה נקודתית מאוויר של בתים שבהם התגוררו פעילי "חיזבאללה" ופעולה קרקעית מגובלת באזור הכפר יעטר.

צה"ל ימשיך לעשות כל הנדרש על מנת להבטיח את שלום יישובי הצפון ואת רצועת הביטחון כנדבך בהגנה על יישובים אלה.

אני מבקש מכאן לשלוח את העידוד המתבקש לתושבי הצפון. ביקרתי ביישובי הצפון לאחרונה פעמים אחדות. באתי לחזק אותם, נמצאתי מחוץ: באתי לעודד אותם, נמצאתי מעודד. ראיתי תושבים עם נחישות, עם כוח רצון, עם עמידה איתנה, ונראה לי שראוי לשלוח מכאן ברכת "יישר כוח" לכל תושבי הצפון באשר הם.

שנית, ניכתי לך את כל זמן ההפרעות. שלישית, יש לך שתי דקות, תאמר מה שאתה רוצה, לא אחערך, ואל תתגרה בי, מבינים את כוונתך. זהו, תמשיך.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ש' וייס:

תמשיך עכשיו.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ש' וייס:

תמשיך עכשיו.

יוסף גולדברג (הליכוד):

— — — אני רוצה לענות לך, שגם אני התייחסתי בהומור

לדברים.

היו"ר ש' וייס:

הבנו.

יוסף גולדברג (הליכוד):

עכשיו אני ממשיך.

מיכאל בר-זהר (העבודה):

ואנחנו התפוצצנו מצחוק.

היו"ר ש' וייס:

נושא רציני — — —

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כמי שמורגל להתמודד ולחיות במקום מיוחד מאוד עם רבים מתושבי הצפון, כל אשר אני רוצה ומצפה, חברי הכנסת — גם בכית הזה היו שותפים לקיצוצים לגבי יישובי קו העימות — הוא שכל החברים הנוכחים כאן והחברים הנוספים ייתנו יד להתייצב כאיש אחד, על מנת לתמוך ולסייע לפרנסתם של תושבי הצפון, להבטחת עתידם, ולאפשר להם, בגבול הצפון, להתמודד עם מצבי המתח המשתנים.

עם זאת, אני רוצה להזמין את חברי הכנסת ואת כל עם ישראל לבוא ולהזדהות עם יישובי הצפון, שאזור א' יגיע לאזור א"א, ואנשים יפגינו נוכחות. אין יפה מהגליל היום: מפלי מים זורמים, נופי טבע שאף בחורף-לארץ אין כמותם. המראה מרהיב כיופיו. אם עם ישראל, שרואה אותי ברגעים אלה, אכן יפגין את הזדהותו — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

רגע, אל תפריע לו, חובתי לשמור עליו. אל תפריע לו.

יוסף גולדברג (הליכוד):

— — — עם תושבי הצפון, אכן זו תהיה התרומה של הבית כולו ושל העם לתושבים לאורך גבול הצפון. תודה רבה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, אל תפריע לו, חובתי להגן עליו.

אני רוצה, חברי הכנסת, לקראת תשובתו של סגן שר

והערה אחרונה: שמעתי כאן נימה קצת מוגזמת בנושא כלכלת ביטחון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):  
ביטחון בחירות.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

סליחה, ביטחון בחירות, על משקל כלכלת בחירות. כל מי שמכיר מקרוב את שר הביטחון ומכיר את השיקולים הממלכתיים שלו, את האחריות שהוא מגלה בכל פעולה, בכל צעד שהוא נוקט, נראה לי שהחושד בו חושד בכשרים. אף שאנחנו נמצאים היום יום אחד לפני הבחירות הפנימיות שלנו, חבר הכנסת שריד, ואתה מבין שכולם מתוחים, כולם פועלים היום להבטיח את בחירתם מחר, אתה יודע מה עשה שר הביטחון במשך כל היום הזה? הוא ביקר אצל משפחות שכולות. הוא לא נתן לזה שום פרסום, לא באמצעי התקשורת ולא בדרכים אחרות. אולי אני אומר כאן לראשונה את העובדה הזאת.

מי שרוצה להבטיח את מקומו ולהתברג בראש הרשימה, נדמה לי שלא היה עושה את המעשה הזה.

אני חושב שכולנו יודעים להעריך את שיקול דעתו ואת אחריותו של שר הביטחון. אני דוחה על הסף את ההאשמה הזאת.

אני סבור שהפעולה היתה נדרשת, היא היתה כורח המציאות, והתוצאות מדברות בעד עצמן.

אני מציע להעביר את ההצעות לוועדת החרץ והביטחון.

היו"ר ש' וייס:

את כולן, אדוני?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

את כולן; את כולן, בהחלט. שם יימסרו פרטים נוספים, ואם מישו מחברי הכנסת ירצה לברר פרטים נוספים על פעילות כזאת או אחרת, על השיקולים שהיו, שם הוא יוכל בוודאי לשמוע את הפרטים. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לסגן שר הביטחון. חברי הכנסת, יש כאן הצעות אחרות, כדי למנוע אי-הבנה אני מבקש מכם מאוד, ואני מקווה שאכן כך יהיה. היו אלי פניות מספר לאפשר הודעה בקשר לעניין הקודם. אני יודע שאפשר לעשות זאת גם באמצעות הצעה להסיר מסדר-היום. אני פונה אליכם — אם אפשר, כאן במליאה, לא לעסוק עוד בעניין הקודם, מטעמים שאני אפילו לא רוצה לפרש. אחר כך כל אחד יהיה חופשי לעשות מה שירצה לעשות.

חבר הכנסת בריזהר מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יוסי שריד. אחריו — חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו מבקשת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. בבקשה, חבר הכנסת מיכאל בריזהר; דקה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אדוני היושב-ראש, שמחתי מאוד לשמוע, שכאשר סגן שר הביטחון שמע ידיעה כלשהי, הוא אף רץ לבדוק אותה, וטוב עשה. טוב היה עושה אילו נקט אותה זריזות גם כאשר שמע אותי קורא מעל דוכן הכנסת שמות מספר לגבי אירועים אחרים —

היו"ר ש' וייס:

אני ביקשתי משהו.

מיכאל בריזהר (העבודה):

לא בעניין האחר, אני — — —

היו"ר ש' וייס:

אפילו לא בעיקפין. מדוע לעשות את זה?

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני לא מדבר על דבר אחר, אדוני היושב-ראש. קיבלתי את בקשתך. אני מדבר על ענייני שלי.

היו"ר ש' וייס:

אני יכולתי לאסור דיון על זה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אינני מדבר על הנושא האחר. מדוע אתה מתערב בדברי? מה זה צריך להיות?

היו"ר ש' וייס:

סליחה, אני מבקש ממך גם שלא לענות. סליחה. ברוח טובה. לי היתה אפשרות לאסור כל דיון בנושא זה. רמזתי לכם. תנהג כפי שאתה מבין.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אתה קצת מגזים היום.

היו"ר ש' וייס:

אני לא אכנס אתך לפולמוס, אתה יודע מדוע.

מיכאל בריזהר (העבודה):

דיברת על נושא מסוים, כיבדנו זאת. מה אתה רוצה?

היו"ר ש' וייס:

גמרנו. תעשה מה שאתה מבין.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אנא ממך. לא כולם צריכים לריב היום.

היו"ר ש' וייס:

הבנו. זהו. בבקשה.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אני חוזר עכשיו לנושא הקודם. אני אומר שסגן שר הביטחון, לפני שהוא ענה לי לאחר ששמע אותי קורא שמות מעל הדוכן, מן הדין היה שגם כן יבדוק את הדבר. אילו עשה כך היה מגלה, שלא כמו שהוא אמר מצד אחד, שדמיוני, או תחום המתח שבו אני עוסק, הביא לכך שקראתי רשימה של מחבלים שנפגעו על-ידי ישראל, וגם לא היה עובר אחר-כך פתאום לקיצוניות השנייה ומבקר אותי בחריפות רבה על שחשפתי מעל הבמה דברים כל כך כמוסים.

אני רוצה רק להזכיר לסגן שר הביטחון, שהוא כבר יודע — ומשום כך הוא ממלא עכשיו את פיו מים — שאומנם כל השמות שהזכרתי מעל הבמה וכל האירועים שהזכרתי מעל הבמה פורסמו בהרחבה בחצי תריסר ספרים, בישראל ובחוץ-לארץ, פורסמו בהרחבה בעיתונות הישראלית, הם ידועים לכול, ואפילו פרסמו פרק אחד מתוך אחד הספרים הללו לכבודו של הרמטכ"ל אהוד ברק, כאשר התמנה לתפקידו, כדי לתאר את פעולתו החשאית באחד המבצעים הללו.

אני מציע, אדוני סגן השר, שכאשר אתה בא לדבר כזה, בעיקר לנושאים כאלה, אנא ממך, הכן קצת שיעורי בית, ואל תצא נגדנו בהאשמות שווא. תודה.

הסיבה לכך שהם לא פרסמו דבר עד לרגע זה. לכן אני חושב שחיבלת בחקירה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מומחה בחקירות לא פחות ממך, ואולי יותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת זאבי, על הודעות כאלה אין ויכוח.

רחבעם זאבי (מולדת):

אין ויכוח, אבל צריך להעמיד אותו במקומו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבין שסגן שר הביטחון הציע להעביר את הנושא לוועדה. חבר הכנסת שריד, אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדת החוץ והביטחון?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת זאבי?

רחבעם זאבי (מולדת):

מסכים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רובינשטיין איננו. אני מניח שהוא היה מסכים.

מיכאל בריזר (העבודה):

לפני שהוא יצא הוא אמר שיסכים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

מה עם חבר הכנסת גולדברג?

יוסף גולדברג (הליכוד):

מסכים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אם כן, יש הצעה אחת — להעביר את ארבע ההצעות האלה לוועדת החוץ והביטחון, כהצעת סגן שר הביטחון. נא להצביע, הצבעה מס' 18.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושאים לוועדה — 11

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חבר

הכנסת י' שריד, ר' זאבי, א' רובינשטיין וי'

גולדברג לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 11, ללא התנגדות וללא הימנעות הועברו ארבע ההצעות, של חברי הכנסת שריד, זאבי, רובינשטיין וגולדברג, לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. לחברת הכנסת ארבל-אלמזלינו יש הצעה להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין. בבקשה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני רוצה להביע השתתפותי בצערן של המשפחות השכולות שיקריהן נרצחו בידי טרוריסטים בצורה אכזרית ביותר.

ה"חיוב-אללה", שהוא ארגון טרוריסטי רווי שנאה ליהודים ולישראל, בו צריך להילחם בחומרה רבה. אני מקווה שיעלה בידי כוחות הביטחון לתפוס אותם רוצחים ולהעניש אותם בכל חומרת הדין.

אני רוצה גם להעלות על נס את עמידתם האיתנה והגאה של יישובי הצפון מול ירי ה"קטיושות", אשר המשיכו לנהל את חיי היום-יום שלהם גם כאשר היו צריכים לדרת למקלטים ולהסתגר בחדרי ביטחון.

יש להצטער על שדווקא בחודשים האלה מצאה הממשלה לפגוע בהיערכות האוכלוסייה, במצבים כאלה, וכיטלה את השתתפותה בהוצאה הכרוכה בכניית חדרי ביטחון.

אני מביעה הודות עם יישובי הצפון ודורשת מהממשלה להגיש את מלוא הסיוע והעזרה כדי להבטיח מקורות תעסוקה. זה הדבר שחסר להם — תעסוקה. הם רוצים להישאר ולא לנטוש את יישוביהם, וזה מטיל חובה כבדה על הממשלה להבטיח את ביטחונם ואת פרנסתם של תושבי יישובי הצפון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. יש הצעה של חבר הכנסת יוסי שריד להסיר את הצעתו של חבר הכנסת גולדברג. בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם אין מישהו שמציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאבי, אני מעדיף לעשות את זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בבקשה. זה פתוח.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאבי מסדר-היום. אין לי שמץ של מושג אם הידיעה שמסר כאן מעל הבימה חבר הכנסת זאבי נכונה או שאיננה נכונה. כולנו כמובן רוצים שהרוצחים ייתפסו בכל ההקדם האפשרי וימוצה אתם כל חומר הדין. אני רק יודע, וזו הנחת היסוד שלי, שמה שיועד חבר הכנסת זאבי — מן הסתם יודע גם השב"כ ומן הסתם יודעת גם המשטרה. הם לא מצאו לנכון, עד לרגע זה, לתת פומבי לידיעה הזאת, נכונה או לא נכונה, וכאמור — אינני יודע. אני מעריך גם שיש להם סיבות טובות לכך שהם לא נתנו לזה פומבי עד לרגע זה.

אשר על כן, אין לראות בדבריו של חבר הכנסת זאבי אלא גילוי מובהק ובוטה באופן מיוחד, ואולי חסר תקדים בכנסת, של חוסר אחריות וחבלה חמורה בחקירה, כאשר היא עדיין בעיצומה. קרוב לוודאי שגם המשטרה וגם השב"כ בוודאי מחפשים דברים נוספים. הם היו רוצים למצוא משהו נוסף, וזו

## כה. הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון — התיישנות תביעה של חולה נפש),

התשנ"ב — 1991\*

(הצעת חבר הכנסת א' לין)

ישולמו ממועד מוקדם יותר, ובלבד שלא יקדם למועד השחרור.

העולה מהאמור לעיל הוא, כי על-פי סעיף 18(ו) יכול חולה נפש להגיש תביעתו עד תום שנה מיום שהתמנה לו אפוטרופוס, ובכל מקרה רשאי קצין תגמולים להקדים תשלום התגמולים של חולה נפש למועד יום השחרור.

לשון סעיף 18(ו) הנ"ל תואמת בדיוק את לשון סעיף 32(2), המוצע על-ידי חבר הכנסת אוריאל לין בהצעת החוק שבנדון.

מכיוון שהפתרון המוצע על-ידי חבר הכנסת אוריאל לין בהצעת החוק כבר מצא את ביטוי בסעיף 18(ו) לחוק הנכים, אין מקום לתיקון המוצע.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אין מקום לתיקון המוצע, פירושו של דבר שאתה מבקש להסיר את זה.

אוריאל לין (הליכוד):  
יש בידי מכתב הודעה על החלטת ממשלה שתומכת בחוק שלי, אם אני מוותר על סעיף מסוים. אני לא מבין מה קורה כאן.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אדוני סגן הש.

סגן שר הביטחון ע' עלי:  
אמרתי שאני מתנגד.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
חבר הכנסת לין, למה לנפני במסמך. תבוא, יש לך חמש דקות זמן.

אוריאל לין (הליכוד):  
אני לא רוצה. יש לי פה מכתב. הממשלה החליטה בעד התיקון.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
חבר הכנסת לין, לפי התקנון יש לך זכות להשיב.

אוריאל לין (הליכוד):  
בסדר, אני אתן תשובה קצרה.

אני מחזיק בידי קביעה של החלטת ממשלה, האומרת כדלהלן, ופנו אלי עם ההחלטה הזאת בכתובים: "מחליטים, בהתייחס להצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון — התיישנות תביעה של חולי נפש) של חבר הכנסת א' לין, לתמוך בהצעת החוק האמורה אם חבר הכנסת אוריאל לין מוותר על סעיף 2(ב) בה". אני הודעתי שאני מוותר, ובהתאם לכך הגשתי את ההצעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
תודה חבר הכנסת לין. אנחנו נצביע.

סגן שר הביטחון ע' עלי:  
אני מבקש להמתין חמש דקות בהתאם לתקנון הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני קורא לחבר הכנסת אוריאל לין להביא הצעת חוק תתקצ"ד — הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון — התיישנות תביעה של חולה נפש), התשנ"ב — 1991. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להביא את הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון — התיישנות תביעה של חולה נפש), התשנ"ב — 1991.

על-פי סעיף 32 לחוק הנוכחי, מתיישנת זכותו של נכה צה"ל להגיש תביעה כנגד צה"ל, אם חולפת תקופה העולה על שלוש שנים מיום שחרורו מהשירות הצבאי. גם במקרה שהנכה נפגע בזמן שירותו בצה"ל ולא הגיש את התביעה מחמת נכותו — גם אז מתיישנת התביעה לאחר התקופה שבה הוא זכאי להגיש.

בית-המשפט העליון, בדונו בסעיף 11 לחוק ההתיישנות, קבע שתקופה שבה אדם הוא חולה נפש וטרם מונה לו אפוטרופוס לא תיכלל במניין תקופת ההתיישנות.

אם כן, מוצע להחיל את העיקרון הזה, שהוא עיקרון צודק גם כאשר לזכויות של נכים שנכוחם היא בתחום מחלת הנפש והאירוע נגרם בזמן השירות הצבאי. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אתה מבקש שזה יועבר לוועדה?

אוריאל לין (הליכוד):

אני מבקש שזה יועבר לוועדת העבודה והרווחה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתו של חבר הכנסת אוריאל לין לתיקון סעיף 32 לחוק הנכים (תגמולים ושיקום) [נוסח משולב], התשי"ט — 1959, כבר מוצאת את ביטוייה בחוק הנכים, כמפורט להלן:

בסעיף 18(א) לחוק הנכים נקבע, כי תגמולים המשולמים לנכה ישולמו מיום שחרורו של הנכה משירותו הצבאי, שבזמנו אירע המקרה שגרם לנכותו, אם הגיש תביעה לתשלום אלה בתוך שנה אחת מיום שחרורו; בכל מקרה אחר מיום הגשת התביעה, וזולת אם קבעה לכך הוועדה הרפואית מועד אחר.

בסעיף 18(ו) לחוק הנכים נקבע, כי נכה שמחמת מחלת נפש או ליקוי בשכלו לא הגיש תביעה לתגמולים אלה כעבור הזמן הקבוע בסעיף קטן (א), ולאחר שנמנה לו אפוטרופוס, ישולמו התגמולים החל מיום שחרורו של הנכה משירותו הצבאי, אם הגיש האפוטרופוס את התביעה בתוך שנה מיום שנמנה.

בכל מקרה ישולמו התגמולים מיום שהגיש האפוטרופוס את התביעה, אולם רשאי קצין תגמולים להורות, שהתגמולים

חוברת כ"א, ישיבה ש"צ

— הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון) — התיישנות תביעה של חולה (נפש); הצעת חוק לתיקון פקודת הנוזיקין (תיקון) — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של בן משפחה) —

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש שתי אפשרויות. אנחנו נצלצל להצבעה בתוך כמה דקות. מצד שני, אתה יכול גם להסכים, אדוני סגן השר, שההצבעה תידחה לשבוע הבא.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אמרתי שאני מסכים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת לין, אם אתה עומד על כך, נקיים את ההצבעה היום.

אוריאל לין (הליכוד):

כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת לין, אומר לי עכשיו מזכיר הכנסת, שיושב־ראש הכנסת הודיע בתחילת הישיבה היום, שאם שר יבקש דחיית ההצבעה לשבוע הבא, כך ייעשה. חזקה עלי מצוותו.

אוריאל לין (הליכוד):

אני לא יודע מי הודיע, מה הודיע. יש כאן מקרה, ופה מפירים החלטת שאני מציג אותה בפניך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת לין, אילו אני הייתי נוהג כך בוועדה שלך, היית נוזף בי, ובצדק.

האם אפשר לשאול את יושב־ראש הכנסת, האם ההוראה שלו גורפת לגבי כל הדברים האלה?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

היות שזאת החלטת ממשלה — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

מדובר בהצעה טרומית.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אין לי כאן עניין להפריע או לגזול משהו. אף שהדברים נמסרו לי, לא בדיתי את הדברים מלבי, זה החומר שקיבלתי — היות שמדובר בהצעה טרומית, ואני רואה את החלטת הממשלה, אני מסכים לאשר זאת כהצעה טרומית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בסדר. אדוני סגן שר הביטחון, הגעת לפתרון הנכון.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק של חבר הכנסת לין לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה — נא להצביע. זו הצבעה מס' 19.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 9

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הנכים

(תגמולים ושיקום) (תיקון) — התיישנות

תביעה של חולה (נפש), התשנ"ב — 1991.

לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה

נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של תשעה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעתו של חבר הכנסת אוריאל לין לוועדת העבודה והרווחה.

## כו. הצעת חוק לתיקון פקודת הנוזיקין (תיקון) — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של

בן משפחה), התשנ"ב — 1991\*

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר מ' וירשובסקי:

לכל ימי חייהם. זו עוולה שצריך לתקן אותה, ואני מבקש לאשר זאת בקריאה טרומית היום. זו הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת יוסי שריד ושלי.

אותו דבר חל גם באשר למקרה של אובדן בן זוג. גם במקרה כזה אומרים שלא מגיע פיצוי עבור הכאב והסבל, רק פיצוי כלכלי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת העצני, אתה רוצה לשאול שאלה, אני אאפשר לך.

אליקים העצני (התחיה):

לי יש פסיקה שהרחיבה את זה ונותנת פיצוי במקרים כאלה.

אוריאל לין (הליכוד):

הפיצוי שניתן היום הוא פיצוי סמלי, מוגבל, כמו 10,000 שקל, שזה פשוט לעג, והייתי אומר כמעט התעללות בהורים. האמן לי, יש אצלנו כמה פניות.

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים: הצעת חוק תחתקנ"ט, הצעת חוק לתיקון פקודת הנוזיקין (תיקון) — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של בן משפחה), התשנ"ב — 1991. הצעת חוק של חברי הכנסת אוריאל לין ויוסי שריד. חבר הכנסת לין, בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אחת העוולות החמורות הקיימות היום על־פי המשפט הישראלי היא, שאם אדם גורם ברשלנות למותו של אחר, ואם מדובר, אני אביא דוגמה, על גורם ברשלנות למותו של ילד, האב או האם זכאים לפיצויים רק עבור הנוק הכלכלי. אין הם זכאים לפיצוי על הכאב האיום ועל הסבל האיום שהוא מנת חלקם של ההורים.

על־פי פקודת הנוזיקין היום, מקרה שבו הורים מאבדים את ילדם בתאונת דרכים, הפיצוי היחיד שהם זכאים לו הוא פיצוי כלכלי. ומשום שלא נגרם נזק כלכלי להורים, אין הם מקבלים פיצוי על הפסד ילדם ועל הכאב והצער האיומים שנפלו עליהם.

— הצעת חוק לתיקון פקודת הנוזיקין (תיקון) — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של בן משפחה; הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון והוראות שעה) —

נמנעים  
— אין  
ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת הנוזיקין (תיקון) — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של בן משפחה, התשנ"ב — 1991, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
ברוב של שבעה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעתם של חברי הכנסת אוריאל לין ויוסי שריר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני מבין שאין תשובה של הממשלה או התייחסות של הממשלה. אנחנו ניגש מייד להצבעה, ומדובר בהעברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה. נא להצביע. זו הצבעה מס' 20.

#### ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת  
החוק לדיון מוקדם בוועדה — 7  
נגד — אין

כז. הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון והוראות שעה), התשנ"א — 1990\*  
(הצעת חבר הכנסת ג' גל)

4. הורדת הסעיפים העוסקים במסלול של ערבות מדינה מהצעת החוק המקורית. בהצעת החוק המקורית שולבו סעיפים שנועדו להחיל את מסלול ערבות המדינה הניתן בחוק לעידוד השקעות הון בתעשייה על תאגידים וחקלאים יחידים על-פי החוק לעידוד השקעות הון בחקלאות. בעקבות התנגדות משרד האוצר, בעיקר לנוכח ההסדרים הכספיים המיוחדים שאותם אנו דורשים להחיל על המגזר ההתיישבותי החקלאי, הסכמנו להוריד סעיפים אלו.

תחולת החוק — סעיף 8 להצעת החוק המקורית, סעיף 6 להצעת החוק המוסכמת — החוק יחול מ-1 בינואר 1992, במקום 1 בינואר 1991 בהצעת החוק המקורית. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני מבין שיש הסכמה של סגן שר האוצר, בשם הממשלה, להצעה זו, לרבות אותם תיקונים שאתה קראת עכשיו והם נכנסו לפרוטוקול.

אני מבין שההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים להכנה לקריאה ראשונה. אנחנו עוברים להצבעה. זו הצבעה מס' 21.

#### ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת  
החוק לדיון מוקדם בוועדה — 4  
נגד — אין  
נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון והוראות שעה) התשנ"א — 1990, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
אני קורא לחבר הכנסת גדליה גל להביא את הצעת חוק תת"ט, הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון והוראות שעה), התשנ"ב — 1992 — אני מתקן את השנה. ההנמקה היא מן המקום.

גדליה גל (העבודה):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הפעם הזאת, לשם שינוי, אני מביא הצעת חוק המוסכמת על הממשלה, עם תיקונים שקיבלתי על עצמי להביא בפניכם.

1. מסלול הטבות חלופי של ויתור על מענק פטור מלא ממס — יוחל על חברות בלבד, סעיף 4. החלתה על אגודות שיתופיות הורדה מהצעת החוק המוסכמת בדרך של מיעוט מהגדרת "חברה" בסעיף 35א(א), המוצע בהצעת החוק שלי.

הורד גם הסעיף המחיל את המסלול החלופי על יחידים — סעיף 35ב, המופיע בסעיף 4 בהצעת החוק המוצע.

לפי דרישת משרד האוצר, הוסף סעיף שנועד לענות על מטרות המסלול החלופי (השארות הרווחים בחברה לשם פיתוחה), ולפיו משיכות כספים בכל דרך שהיא מהחברה ייראו כדיבידנדו ויחויבו במס.

תיקון מקביל הוכנס לחוק לעידוד השקעות הון בתעשייה, בסעיף 5 להצעת החוק המוסכמת.

2. סעיף 2 להצעת החוק המקורית והצעת החוק המוסכמת קובע שיעור מס מופחת של 30% על הכנסה חייבת של חקלאים יחידים ממפעל חקלאי מאושר, במקום הזיכוי ממס שניתן עד כה, בשיעור 17%, שניתן על הכנסה במדרגות מס מ-35% ומעלה, ועדכונם ל-30% נשכח בתיקון מס' 72 לפקודת מס הכנסה.

3. בסעיף 3 להצעת החוק המקורית והמוסכמת הושוותה תקופת ההטבות במס, שנקבעה בחוק לעידוד השקעות הון בתעשייה, לתקופת ההטבות במס לחברות שחל עליהן החוק לעידוד השקעות הון בחקלאות.

## כח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

1992: הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992 — שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית; וכן הצעת חוק הערכות (תיקון מס' 2), התשנ"ב — 1992 — שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:  
הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:  
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק ניירות ערך (דחיית הוראות), התשנ"ב —

## כט. הצעת חוק הסדרת עסקי אשראי, התשמ"ט — 1989\*

### (הצעת קבוצת חברי הכנסת)

רודפים בפקודות מעצר אחרי ערכים שישלמו ערכות להלוואה שהבנק נתן לחייב. כדי להימנע מלהיאסר ולהגיע לבית-המשפט אסורים באזיקים, אנשים צריכים ללכת לעסקי האשראי האפור לקבל הלוואות כדי להינצל. ואז הם נופלים מן הפח של המעצר בגין החוב המקורי אל הפחת של המעצר בגין החוב החדש, שהוא מעבר ליכולתו של אדם רגיל.

מן הדין לפעול בתחום הזה כדי להסדיר את עסקי האשראי. נדמה לי שכאן אנחנו משיגים שני דברים: א. הסדרה וחיוב ברשיון של מי שיכול לעסוק במתן אשראי; ב. קביעה לפי סעיף 4 של הריבית והחיובים הנלווים שעסק אשראי יכול לגבות. אפשר לקבוע תקרה, כדי שבמקרה של פיגור לא יחויב אדם במאות אחוזים בשנה.

אלו שתי המטרות של הצעת החוק הזאת. בד בבד עם הטיפול למען האזרחים, כמו החוק שהעליתי אתמול בקריאה ראשונה, והיום הצביעו עליו — חוק המלוות, כמו חוק הערכות, שהונח עכשיו לקריאה שנייה ושלישית. כמו חוק הסדרת עסקי אשראי, אני חושב שנוכל לעזור לציבור הרחב, כדי למנוע את הסיטואציות של מצוקה כמעט בלתי אפשרית של אנשים, שדרך כלל אינם מבינים באותיות קטנות, אינם מבינים במערכות מימון, אינם מבינים בפנינסים.

אתם תראו בכל יום מודעה גדולה בעמוד האחורי של עיתון "ידיעות אחרונות" — "הלוואות". גם אחרי הכתבה ב"כלבוטק", יצא כאילו פורסם על-ידי אותם גופים שהם שמחים מאוד על הכתבה, אף שבכתבה היו סיפורים מסמרי-שיער על התוצאה של עסקי אשראי אפור שאין להם הסדר, שאין תקרה לחיובים שלהם.

אולי נוכל להתקדם לקריאה ראשונה כדי שיחול חוק הרציפות. אם לא נספיק לטפל בכל ההיבטים, לפחות נגיע לקריאה ראשונה בכנסת הזאת, כדי לתת הגנה לאזרחים הקטנים, לציבור הרחב, מפני מה שהאמריקנים קוראים "כרישי הלוואות", שעושים את האזרחים ומנצלים דווקא את מצבי החולשה שבהם הם מצויים כשהם זקוקים ל-1,000 או ל-2,000 שקל, שאחר כך צומחים עד פי עשרה, ולפעמים יותר. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת שטרית, שהביא את הצעת החוק בשם שני עמיתיו — חברי הכנסת בורג ובן-מנחם. תשובת השר וההצבעה יהיו בשבוע הבא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת שטרית יביא את הצעת חוק שנ"ב, הצעת חוק הסדרת עסקי אשראי, התשמ"ט — 1989, הצעת חוק של חברי הכנסת אברהם בורג, אלי בן-מנחם ושמעון שטרית. הצעת החוק היא משנת התשמ"ט — כל כך הרבה שנים מונחת הצעת החוק?

שמעון שטרית (העבודה):  
כן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכיוון שאני מסיים היום הרבה שעות של עבודה על הצעת חוק הערכות, שגם היא, כמו החוק הזה להסדרת עסקי אשראי, קשורה בהגנת הציבור הרחב, אני רוצה להודות כבר עכשיו לצוות של עובדי הכנסת, שעשו מאמץ, במיוחד ליועצת המשפטית, שבאה במיוחד לכנסת, ישוב שעות ארוכות ועמלו כדי שנוכל להניח את הצעת החוק הזאת. גם מזכיר הכנסת גילה גמישות ונחרצות לאפשר את הנחת החוק הזה, ואני מודה להם בהזדמנות זאת. בגלל העבודה הרבה שעשינו לא הייתי באולם המליאה, ואני מתנצל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החוק הזה בא לתת תשובה על תופעה חברתית קשה מאוד, שהגיעה לידיעתי כבר ב-1989; החוק הזה מונח מיולי 1989 בפני הכנסת. תופעה זו היא מתן הלוואות על-ידי גופים בשוק האפור תחת שמות כמו "ענת", "מוקד" ואחרים. מנצלים את העובדה שאפשר להטיל ריבית כמעט בלתי מוגבלת על איחור בפירעון; מי שמאחר בפירעון נדרש לשלם 0.5% ליום, 15% לחודש, מאות אחוזים בשנה, ולכן מי שלווה הלוואה קטנה של 2,000 שקל עלול להגיע לחוב של 200,000 — 300,000 שקלים. הדבר נובע מכך שאין שום מגבלות, אין שום מערכות שקובעות מי יכול לעסוק בעסקי אשראי.

יש שתי דרכים להשפיע על התחום הזה. האחת — להגביל את הריבית, לקבוע תקרת ריבית. גם אם יש איחור בפירעון, תהיה תקרה לריבית. הדרך השנייה — לקבוע שאנשים שעוסקים בעסקי אשראי טעונים רישוי.

היתה כתבה ב"כלבוטק" לפני שבועיים, שהביאה את מציאותם הקשה של מקבלי הלוואות, ותיארה את הטכניקה, שלפיה בעלים אחד, תחת עשרות שמות, יכול לארגן מערכת שנותנת הלוואות, מה שנקרא הלוואות אפורות.

הצורך בהלוואות כאלה נובע ממצבים שונים. הכנסים

## ל. הצעת חוק רשות השידור (תיקון — הנחה לגמלאים), התשנ"ב — 1991\* (הצעת חברת הכנסת ש' ארכלי-אלמוזלינו)

יש לזכור, שיותר מ-80% מהגמלאים מקבלים גמלה של פחות מ-1,000 שקל לחודש; חלק גדול — גמלתם לא מגיעה ל-580 שקל. הכנסתם ירדה פלאים לעומת התקופה שבה הם עבדו, אך ההוצאות שלהם כמעט לא השתנו. הם משיכים לשלם אותו שכר דירה, הוצאות אחזקת הבית לא השתנו, הארנונה לא פחתה, החשמל לא הוזל, המים התייקרו. נוסף על זה הם משלמים עבור ביטוח בריאות לקופות-החולים. בזכות ביטוח זה הם זכאים לכל השירותים של מערכת הבריאות בלי לשלם עבור שירותים מיוחדים שהם מקבלים, אשר היו עשויים לעלות להם סכומי עתק נוכח גילם ומצב בריאותם.

אוכלוסייה זו, שתרכזה כה רבות למדינה, חלקה הגדול נמצא מתחת לקו העוני. כל שקל שאפשר לחסוך בהוצאות שלהם, יש לו משקל נכבד.

טוב תעשה הכנסת אם תאשר את החוק פה-אחד ותיתן הרגשה טובה לגמלאים, לוותיקים ולעולים החדשים השייכים לקטגוריה זאת, הרגשה שבית-המחוקקים מגלה יחס חיובי למצוקתם, ובשלהי הכנסת השתים-עשרה נתקן במשהו את מצבם.

אני רוצה לקוות, שהכנסת השלוש-עשרה תיתן את דעתה על כך ותדון בכך בכבוד ראש ומחון אהדה לבעייתם של האזרחים הוותיקים והעולים הזקנים, ועלי-ידי כך נקיים את האמרה "והדרת פני זקן".

בהצעת החוק אני מציעה כסך-הכול לתת הנחה של 50% לגמלאים בעד אחזקת מקלט טלוויזיה או מקלט רדיו, למי שמקבל קצבה מהביטוח הלאומי. אני לא באה לתת בצורה טוטלית, לכל אחד ואחד. אני מבקשת להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת החינוך והתרבות להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אין חשובת שר, אבל אנחנו נקיים הצבעה. אנחנו עוברים להצביע על הצעת החוק. נא להצביע, הצבעה מס' 22.

### ה צ ב ע

|                                                                                                                       |       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| כעד ההצעה להעביר את הצעת                                                                                              |       |
| החוק לדיון מוקדם בוועדה                                                                                               | — 5   |
| נגד                                                                                                                   | — אין |
| נמנעים                                                                                                                | — אין |
| ההצעה להעביר את הצעת חוק רשות השידור (תיקון — הנחה לגמלאים), התשנ"ב — 1991, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה. |       |

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של חמישה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעת החוק של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוזלינו לוועדת החינוך והתרבות להכנתה לקריאה ראשונה.

חברי הכנסת, אנחנו סיימנו את סדר-היום. אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תהיה בכ"ז אדר א' התשנ"ב, 2 במרס 1992. ישיבה זו נעולה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבין שחברי הכנסת חנן פורת ואברהם בורג אינם נמצאים כדי להביא הצעת חוק שלהם. בטל קורבנס, לפחות לשבוע הזה.

אנחנו ניגשים לנושא האחרון. הצעת חוק תחת"א — הצעת חוק רשות השידור (תיקון — הנחה לגמלאים), התשנ"ב — 1991, של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוזלינו. לא תהיה תשובה, אבל תהיה הצבעה. בבקשה.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (העבודה):

אדוני הישכ"ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להגיש הצעת חוק רשות השידור (תיקון — הנחה לגמלאים). על לוח המודעות בערים רבות מתנוססת כרוזה גדולה כימים אלה, כאזרחיות מרהיבות עיניים, שלפיה מוזמנים האזרחים הוותיקים לקבל את תעודת האזרח הוותיק. הנפקת תעודת האזרח הוותיק נעשתה כהתאם לחוק שחוקקה הכנסת לפני כשנתיים, כיוזמת חברת הכנסת נאוה אדר.

ראש הממשלה דחה מדי פעם את הנפקת התעודות, וכנראה החליט על כך בזכות הקדמת הבחירות לכנסת השלוש-עשרה. תעודת האזרח הוותיק היא כיטוי להוקרה, להערכה של המדינה לאזרחים הוותיקים ולתרומתם להקמת מדינת ישראל, להגנתה ולבניינה.

הצעת החוק המוגשת עלי-ידי מטרתה גם לתת ביטוי קונקרטי לתעודה ולמלא אותה בתוכן, עלי-ידי נתינת הנחה של 50% בתשלום האגרה לאמצעי התקשורת הממלכתיים, לרדיו ולטלוויזיה.

כבוד הישכ"ראש, מתן כבוד לוותיקים, לגמלאים, הוא אחד הקריטריונים של רגישות, של צדק חברתי של המדינה כלפי אזרחיה. ואין זה מקרה שברוב המדינות הדמוקרטיות נהנים האזרחים הוותיקים מזכויות רבות בתחומים רבים. במדינות סקנדינביה, למשל, זכאים ותיקי האוכלוסייה להנחה משמעותית במחירי כרטיסי הרכבת, בתחבורה הציבורית, הנחה של שליש במחירי כרטיסי הטיסה של חברת התעופה הלאומית. נוסף על כך הם זכאים להנחה משמעותית ברכישת כרטיסים להצגות תיאטרון ולמופעי בידור שונים. הוא הדין בשווייץ, שם נהנים מזכות זו גם תיירים שגילם מעל 65 המסירים באותה ארץ. כך נהוג ברוב מדינות מערב-אירופה, וכך גם היה נהוג בחלק ממדינות מזרח-אירופה.

מפליא אותי שדווקא בישראל האזרחים הוותיקים, שיש לזקוף לזכותם את הפרחת השממה, מאבק בשלטון הזר, השתתפות במלחמת השחרור, וחלק מהם במלחמות שנכפו עלינו — הממשלה והציבור הרחב לא גילו יוזמה לתת ביטוי להוקרתם.

אוכלוסייה זו של האזרחים הוותיקים, חלקם גמלאים המקבלים פנסיה על חשבון עבודתם במסדות ממלכתיים ואצל מעסיקים ציבוריים וממלכתיים, וחלקם הגדול כל הכנסתם היא מקצבאות הזיקנה של הביטוח הלאומי. מיותר להסביר שגמלאים, ועל אחת כמה וכמה זקנים, המתקיימים אך ורק מקצבאות הביטוח הלאומי, מצבם חמור עד כדי חוסר יכולת להתקיים קיום מינימלי.

הישיבה ננעלה בשעה 17:40.

\*נספחות.

## נספחות

## ישיבות שפ"ח — ש"צ

א. הצעת חוק הוצאה לפועל (תיקון — ערבות בהלוואת משכנתה), התשנ"א — 1991  
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

לחוב של הלוואת משכנתה, כאמור בסעיף 8  
(ב), אלא לאחר שנקט אמצעים סבירים  
לגביית החוב מן השעבוד שהבטיח את  
החוב;

(ג) אין להתנות על הוראות סעיף זה לרעתו של  
הערב."

## 3. הוראות מעבר

(א) חוק זה יחול גם על הליכים שנקטו לפני תחילתו.  
(ב) פקודות מאסר התלויות ועומדות, שניתנו לפי החוק  
העיקרי נגד ערב להלוואת משכנתה — בטלות.  
היה אדם במאסר מכוחה של פקודת מאסר כאמור,  
ישוחרר מייד.

(ג) זוכה ששילם אגרה לפי חוק גביית חובות,  
התש"ן—1990, וצו המאסר שניתן לפי בקשתו  
בוטל בחוק זה לפני שבוצע, זכאי להחזרת  
התשלום ששילם; שוחרר החייב ממאסר לפי חוק  
זה, בלא ששילם על חשבון החוב, לא תוחזר  
האגרה ותיזקף לחובת החייב בתק הוצאה  
לפועל.

## דברי הסבר

ועבריינים. כל זה לעתים כאשר החייב עצמו אינו נפגע ואינו  
משלם, וגם רכושו נותר בלי שמנסים לממש אותו. הדעת אינה  
סובלת מצב כזה, ומאחר שהבנקים אינם מרסנים את אלה  
הפועלים בשמם, ואינם נמנעים מהפעולות הקיצוניות ביותר,  
אין מנוס מתיקון החוק.

יצוין, כי מניעת מאסרם של ערבים בגלל חוב שנובע  
ממשכנתה אינה מונעת הפעלת הליכי גבייה אחרים נגדם.

בסעיף 2 להצעת החוק מוצע לתקן את חוק הערבות, כדי  
שלא ניתן יהא להתנות על סעיף 8, המחייב פנייה של החייב  
העיקרי תחילה, וכן הוספת סעיף המחייב ניסיון למימוש  
השעבוד לפני פנייה לערב.

ב. הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון — התיישנות תביעה של חולה נפש), התשנ"ב — 1991  
(הצעת חבר הכנסת א' לין)

(1א) תביעה כאמור בסעיף 30(א) או (ב), שלא הוגשה  
במועד כאמור בסעיף קטן (א), מחמת מחלת נפש  
או ליקוי שכלי של נכה, מתיישנת בתום שנה מיום  
שנתמנה לו אפוטרופוס.

## 1. תיקון סעיף 32

אחרי סעיף 32 (א) לחוק הנכים (תגמולים ושיקום),  
התשי"ט—1959, יבוא:

<sup>1</sup> ס"ח התשי"ט, עמ' 276.

2. הוראת מעבר וחדידת זכות תביעה

(א) תביעה לתגמולים שהיתה תלויה ועומדת ביום תחילתו של חוק זה, ידונו ויחליטו בה על-פי הוראות חוק זה.

(ב) תביעה לתגמולים שנדחתה מפאת טענת התיישנות לפני תחילתו של חוק זה, תידון מחדש על-פי הוראות חוק זה, אם ביקש זאת אפוטרופסו של נכה בתוך שישה חודשים מתחילתו של חוק זה.

דברי הסבר

במניין הזמן שבו היה התובע חולה נפש ולא נתמנה לו אפוטרופוס.

מוצע להחיל עיקרון זה גם כאשר לזכויות של נכים אשר נכותם היא בתחום מחלת הנפש, והאירוע אשר גרם לנכותו התרחש בזמן השירות הצבאי. לא יהיה זה צודק והוגן אם מחמת סיבות טכניות של התיישנות תישלל זכותו של חייל שנפגע בצה"ל בתקופת השירות, כאשר ברור כי דווקא מחמת נכותו הוא נמנע מלהגיש את התביעה.

על-פי סעיף 32 לחוק הנכים, מתיישנת זכותו של נכה צה"ל להגיש תביעה בתום שלוש שנים מיום שחרורו מהשירות הצבאי. יש מקרים שבהם חייל לקה בנפשו עקב פגיעה או אירוע אשר התרחש בזמן השירות, והוא אינו מגיש תביעת נכות נגד צה"ל, מאחר שעצם מחלתו מונעת ממנו לעשות זאת.

בית-המשפט העליון, בדונו בסעיף 11 לחוק ההתיישנות הכללי, כבר קבע, כי בחישוב תקופת ההתיישנות לא יבוא

ג. הצעת חוק לתיקון פקודת הנזיקין (תיקון) — פיצוי על כאב וסבל שנגרם עקב מותו של

בן משפחה), התשנ"ב — 1991  
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. הוספת סעיף 80א

אחרי סעיף 80 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], יבוא:  
"80א. פיצוי על כאב וסבל עקב מותו של בן-משפחה אדם יהיה זכאי לפיצוי כספי נאות בהתחשב בכלל

נסיבות המקרה, על הכאב, הסבל והצער שנגרמו לו עקב מותו של בן-משפחתו; לעניין זה "בן משפחה" — בן-זוג, בן, בת, אב או אם.

דברי הסבר

הישראלי. הורים יכולים לשכל את ילדיהם כאשר הפיצוי היחיד שיכול להינתן להם הוא רק עבור נזק כלכלי; זאת על אף הצער, הכאב והסבל הנוראים הנגרמים להם לכל ימי חייהם. אותה בעיה קיימת באיבוד בן-זוג, אב או אם.

הצעת החוק קובעת, כי בהתחשב בנסיבות המקרה, אדם יהיה זכאי לפיצוי כספי נאות על הכאב, הסבל והצער שנגרמו לו עקב מותו של בן-משפחה בדרגת קרבה ראשונה.

על-פי החוק הישראלי, אין לאדם עילת תביעה בנוזיקין על הצער, הסבל, והכאב הנגרמים לו עקב מותו של בן-משפחה. גם אם מקרה המוות הינו תוצאת מעשה רשלנות של אדם אחר. בהתאם לחוק האזרחי, מי שגרם למותו של אדם ברשלנות נושא באחריות כלפי יורשיו או בני משפחתו של הקורבן. אולם אחריות זו אין משמעותה חובה לפיצוי עבור צער, כאב וסבל. זוהי אחת מהעוולות הקשות ביותר הקיימות היום בחוק

ד. הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (תיקון והוראות שעה), התשנ"א — 1990

(הצעת חבר הכנסת ג' גל)

מבוא

ולפיכך נקבעו שיעורי הטבות אחידים לכל החקלאים:

(ג) מערך תכנוני — העידוד נעשה בכפופות לעקרונות וליעדים התכנוניים של משרד החקלאות, המעוגנים בתקציב המשרד.

לאור הניסיון המצטבר בהפעלת החוק, מוצע תיקון אשר ישווה את ההטבות במס לתעשייה בשלושה נושאים (סעיפים 1 עד 4 לחוק המוצע).

בחוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 39), התשנ"א — 1990, גובשו מסלולי השקעות נוספים וחדשים, במטרה להגדיל את שיעור המועסקים במשק, לעודד יוזמות חדשות וליצור מנוף להשקעות רחבות היקף, אשר יחוללו

החוק לעידוד השקעות הון בחקלאות (להלן — החוק), אשר נכנס לתוקף ביום 1 באפריל 1981, נועד לבטל את האפליה בתמריצי ההשקעות שניתנו עד אותו מועד לחקלאות לעומת התעשייה. בחוק נקבעו הוראות המבטאות את המאפיינים העיקריים של המגזר החקלאי:

(א) צורת ההתארגנות — רובו המכריע של הייצור החקלאי מרוכז בידי יחידים במסגרת המשק המשפחתי והקיבוצי;

(ב) חלוקה לאזורים — אין משמעות בחקלאות לקביעת שיעורים שונים של הטבות לפי קריטריונים של מרחק ממרכז-הארץ ואזורי פיתוח.

כשל אותו מפעל, ובלבד שביקשה זאת בכתב במועד הגשת הבקשה לאישור המפעל; בסעיף זה ובסעיף 335 —

“מענק” — מענק מכספי תקציב המדינה בשל היות המפעל מפעל מאושר;

“חברה” — למעט חברה שחל עליה סעיף 64 לפקודה ולמעט קיבוץ כמשמעותו בסעיף 54 לפקודה;

“מפעל” — מפעל חקלאי שאושר כמפעל חקלאי מאושר ביום ר' בניסן התש"ן (1 באפריל 1990) או לאחריו, או שאושר לפני המועד האמור, ובלבד שעד אותו מועד לא קיבלה החברה (ולעניין סעיף 335 — היחיד) מענק בשלו.

(ב) חברה בעלת מפעל שבחרה במסלול הטבות חלופי תהיה זכאית לפטור ממס בשל הכנסתה החייבת שהושגה מאותו מפעל במשך 7 שנים מתחילת תקופת ההטבות.

(ג) על אף האמור בסעיף קטן (ב), החברה המחלקת דיבידנד מתוך הכנסה של מפעל שהושגה בתקופה שבה היתה החברה פטורה ממס לפי סעיף קטן (ב), תהא חייבת, בשנת המס שבה חולק הדיבידנד, במס חברות על סכום הדיבידנד המחולק בשיעור מס החברות שהיתה חייבת בו על הכנסה בשנה שבה הופקה ההכנסה אילולא בחרה במסלול ההטבות החלופי; המס האמור ישולם לפקיד השומה יחד עם מס הכנסה שיש לנכותו במקור ממקבל הדיבידנד, ויחולו לגביו כל ההוראות המתייחסות לניכוי במקור; לעניין זה, “סכום הדיבידנד המחולק” — לרבות סכום מס החברות החל כשל חלוקתו.

(ד) בסעיף זה, “תקופת ההטבות” — כאמור בסעיף 34(1).

(ה) הוראות סעיף זה לא יחולו אם נתקיים אחד מאלה:

(1) החברה שכרה לשימוש המפעל ציוד שבשלו קיבל אדם אחר מענק;

(2) החברה שכרה לשימוש המפעל מבנה שבשלו קיבל אדם אחר מענק, ולחברה זכות לרכוש את המבנה;

(3) החברה שכרה לשימוש המפעל מבנה שבשלו קיבל אדם אחר מענק, ולדעת פקיד השומה קיימים יחסים מיוחדים בין החברה לבין המשכיר.

(ו) אגודה שיתופית שבחרה במסלול הטבות חלופי והחילה עליה את הוראות סעיף 62 לפקודה, לא יעלה הסכום הפטור שלה ממס באותה שנת מס על סכום ההשקעות שלה באותה שנת מס בכנסים קבועים בני פחת לפי סעיף 21 לפקודה, למעט רכב פרטי, ועל הכנסה החייבת מהמפעל תהא זכאית להטבות במס על-פי סעיף 33.

צמיחה ויביאו לתעסוקה שמשק המדינה יצא נשכר ממנה. התוכנית מרחיבה ומגוונת את אפשרויות העידוד שהמדינה נותנת במסגרת החוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959.

החידוש המרכזי בתוכנית הוא השתתפות המדינה בסיכונים שהמשקיע נוטל על עצמו. מוצע להחיל ולהתאים את מסלולי ההשקעה החדשים והנוספים לענפי החקלאות, כאמצעות העקרונות והאמצעים שנקבעו בחוק לעידוד השקעות הון בחקלאות, ובהתאם למדיניות שלפיה יש לעודד השקעות חדשות במעבר למוצרים עתירי הכנסה ומוטי יצוא, שלהם פוטנציאל מיידי להגברת התעסוקה (סעיפים 6 עד 8 לחוק המוצע).

#### 1. הוספת סעיף 228

בחוק לעידוד השקעות הון בחקלאות, התשמ"א — 1980<sup>1</sup> (להלן — החוק העיקרי), אחרי סעיף 28 יבוא:

“228. ויתור על מענק תמורת הטבות חלופיות

מענק השקעה לא ישולם למי שבחר במסלול הטבות חלופי, על-פי סעיף 35 או 335.”

#### 2. תיקון סעיף 33

בסעיף 33 לחוק העיקרי —

(1) במקום סעיף קטן (ד) יבוא:

“(ד) יחיד שהוא בעל מפעל חקלאי מאושר, שאינו מנהל מערכת חשבונות נפרדת ומלאה לאותו מפעל לפי שיטת החשבונאות הכפולה, יהא חייב על הכנסתו החייבת שהושגה מאותו מפעל, בהתאם לכללים שיקבע שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, במס הכנסה בשיעור שלא יעלה על 30%, ויהא פטור מכל מס אחר עליה.”

(2) בסעיף קטן (ה), אחרי “קיבוץ” יבוא “ושותפות שחבריה קיבוצים או יחידים —”.

#### 3. תיקון סעיף 34

בסעיף 34 לחוק העיקרי —

(1) בפסקה (1), במקום “חמש השנים” יבוא “שבע השנים”, במקום “שתיים-עשרה שנים” יבוא “ארבע-עשרה שנים”, ובמקום “שתיים-עשרה השנים” יבוא “ארבע-עשרה השנים”;

(2) בפסקה (2), במקום “חמש-השנים”, פעמיים, יבוא “שבע השנים”, ובמקום “עשר השנים” יבוא “שתיים-עשרה השנים”.

#### 4. הוספת סעיפים 335 ו-335א

אחרי סעיף 35 לחוק העיקרי יבוא:

“335א. מסלול הטבות חלופי לחברה

(א) חברה הזכאית לקבל מענק בשל מפעל שבבעלותה, תהא זכאית להטבות המפורטות בסעיף קטן (ב) (להלן בסעיף זה — מסלול הטבות חלופי) במקום כל ההטבות במס אשר היא זכאית להן לפי סעיף 33 ובמקום כל המענקים שהיא זכאית להם, והכול

<sup>1</sup> ס"ח התשמ"א, עמ' 56; התשמ"ז, עמ' 92; התש"ן, עמ' 37.

(5) בסעיפים 26 ו-29, במקום "פרק זה" בא "סימן זה";

(6) אחרי סעיף 29 בא:

"סימן ג': ערבות המדינה

29. הגדרות

בסימן זה —

"הון עצמי מזערי" — מזומנים ששולמו בעד מניות שהוקצו כנגד הון שהושקע במסגרת התוכנית המאושרת, לרבות פרמיות, או השתתפות חברים בהון אגודתם השיתופית, שהושקע במסגרת התוכנית המאושרת בסכום השווה לשליש לפחות מסכום התוכנית המאושרת, וכלבד שלא פחת מסכום בשקלים השווה ל-8,000 דולרים של ארצות-הברית של אמריקה; לעניין זה, "מניות" — למעט מניות הניתנות לפדיון; המינהלה רשאית לאשר, במקום השקעה במזומנים, העברת מקרקעין או נכסים מוחשיים אחרים לבעלות המפעל על מנת שישמשו אותו בהתאם לתוכנית המאושרת; לעניין זה, ייקבע שווי המקרקעין בידי מנהל מס רכוש וקרן פיצויים ושווי של נכס מוחשי אחר ייקבע בידי פקיד השומה;

"סכום התוכנית המאושרת" — כל מרכיבי ההשקעה, לרבות הרכוש הקבוע;

"ערבות המדינה" — ערבות לפי חוק ערבויות מטעם המדינה, התשי"ח-1958<sup>2</sup>, שתנאיה ועריבותה נקבעו ואושרו לפי החוק האמור דרך כלל או לסוגים, להלוואה שנתן תאגיד בנקאי או גוף אחר שאושר לעניין זה בידי השרים; השרים יקבעו את שיעור הפרמיה שחשולם בעד ערבות המדינה;

"חברה" — כמשמעותה בפקודה, למעט קיבוץ;

"בעל מניות" — לרבות חבר באגודה שיתופית; "יחיד" — לרבות קיבוץ.

29. זכות לערבות המדינה

(א) חברה שהיא בעלת מפעל חקלאי מאושר ואשר בעלי מניותיה השקיעו בה הון עצמי מזערי, זכאית לערבות המדינה על מלוא ההלוואה, וכלבד שסכום ההלוואה לא יעלה על שני-שלישים מסכום התוכנית המאושרת.

(ב) יחיד שהוא בעל מפעל חקלאי מאושר זכאי לערבות המדינה על מלוא ההלוואה, וכלבד שסכום ההלוואה לא יעלה על שני-שלישים מסכום התוכנית המאושרת.

(ג) ניתנה ערבות המדינה לפי סעיף זה, יהיה בעל המפעל המאושר זכאי להטבות לפי סעיף 33, ולא יהיה זכאי, בקשר לאותה תוכנית מאושרת, למענק לפי סעיפים 24 ו-29(ג) או להלוואה או למענק אחר מכספי תקציב המדינה.

35. מסלול הטבות חלופי ליחיד

(א) יחיד הזכאי לקבל מענק בשל מפעל שבבעלותו, יהא זכאי להטבות המפורטות בסעיף קטן (ב) (להלן בסעיף זה — מסלול הטבות חלופי) במקום כל ההטבות במס אשר הוא זכאי להן לפי סעיף 33 ובמקום כל המענקים שהוא זכאי להם בשל אותו מפעל, וכלבד שביקש זאת בכתב במועד הבקשה לאישור המפעל.

(ב) יחיד בעל מפעל שבחר במסלול הטבות חלופי יהא זכאי לפטור ממס במשך 7 שנים מתחילת תקופת ההטבות על-פי סעיף 34(1), וכלבד שהסכום הפטור ממס לא יעלה על סכום ההשקעות שלו באותה שנת מס בנכסים קבועים בני פחת לפי סעיף 21 לפקודה, למעט רכב פרטי, ועל הכנסתו החייבת מהמפעל יהא זכאי להטבות ממס על-פי סעיף 33.

(ג) לעניין סעיף זה, דין קיבוץ ושותפות שחבריה קיבוצים או יחידים — כדין יחיד.

5. הוספת סעיף 36

אחרי סעיף 36 לחוק העיקרי יבוא:

"36. יציבות ההטבות

מי שניתן לו אישור, יהיה זכאי להטבות שהיו קבועות בחוק זה כתוקפו ביום מתן האישור, בהתאם לתנאים ולמגבלות שהיו קבועים כאמור."

6. ערבות המדינה

בתקופה שמיום תחילתו של חוק זה עד יום ז' בטבת התשנ"ג (31 בדצמבר 1992) יראו בחוק העיקרי כאילו —

(1) בסעיף (2), אחרי "הפטורים" בא "הערבויות";

(2) בסעיף 10, בסופו בא:

"(ג) המליצה המינהלה בפני רשות מוסמכת כאמור בסעיף קטן (א)(7) בעניין בקשה הקשורה לאישור הקמה או הרחבה של מפעל, שנתקיימו בה דרישות החזיקה הנוגעת לעניין, תשיב הרשות המוסמכת בתוך 12 ימי עבודה מיום שקיבלה את הבקשה; המליצה המינהלה כאמור בעניין אחר, תשיב הרשות המוסמכת בתוך 24 ימי עבודה מיום שקיבלה את הבקשה; לא נתנה הרשות המוסמכת תשובה תוך תקופה כאמור, יראו כאילו ניתנה לבקשה בתום התקופה תשובה חיובית."

(3) במקום הכותרת לפרק ה' נאמר:

"פרק ה': מענק וערבות המדינה";

ואחריה בא:

"סימן א': הגדרות";

(4) אחרי סעיף 23 נאמר:

"סימן ב': מענק השקעה";

<sup>2</sup> ס"ח התשי"ח, עמ' 139.

ריבית פיגורים או הפרשי הצמדה וריבית כמשמעותם בסעיף 41(ג).

## 129. אייקום הוראות החוק או תנאי האישור

ניתנה הלוואה בערבות המדינה וקבעה המינהלה שבעל המפעל לא מילא אחר הוראות חוק זה או לא ביצע את התוכנית המאושרת, או לא קיים את כל תנאי האישור, או הושגה ההלוואה בערבות המדינה על יסוד הודעות כוזבות או מטעות ביודעין, הרי בלי לגרוע מכל סמכות או תרופה אחרת, ייחשב הדבר להפרת הסכם ההלוואה שניתנה בערבות המדינה.

## 129. תחולת הוראות

(א) המינהלה רשאית לקבוע כללים לביצוע הוראות סימן זה, לרבות סדרי הגשת הבקשה למתן ערבות המדינה, הפרטים שייכללו בה, המסמכים שיצורפו אליה, והמועדים שבהם תינתן ערבות המדינה לשיעורין או בבת אחת.

(ב) אין באמור בסעיף קטן (א) כדי לגרוע מן הסמכויות לפי חוק ערבויות מטעם המדינה, התשי"ח — 1958, ובלבד שהתנאים והערובות ייקבעו לפי החוק האמור דרך כלל או לסוגים:

(7) בסעיף 35(א), אחרי "הבקשה לאישור המפעל" בא "ביקשה כאמור, לא תהיה רשאית לשנות את בחירתה מיום אישור התוכנית";

(8) בסעיף 35(א), בסופו בא "ביקשה כאמור, לא יהיה רשאי לשנות את בחירתו מיום אישור התוכנית";

(9) אחרי סעיף 46 בא:

"46. הזכות לערבות המדינה

הזכות לערבות המדינה כאמור בסימן ג' לפרק ה' נתונה לבעל מפעל מאושר, כל עוד לא עברו שלוש שנים מיום שניתן כתב אישור לגבי התוכנית המאושרת."

## 7. הוראות מעבר

מי שקיבל אישור החל ביום כ' בטבת התש"ן (1 בינואר 1990) וטרם החל בביצוע התוכנית, יהיה זכאי לקבל, לפי בחירתו, במקום ההטבות לרבות המענק, כפי שהיו לפני פרסומו של חוק זה — את אלה שנקבעו בחוק זה; הודעה על הבחירה כאמור תינתן בכתב למנהל בתוך שלושה חודשים מיום פרסומו של חוק זה.

## 8. תחילה

תחילתם של סעיפים 1 עד 5 ביום ט"ו בטבת התשנ"א (1 בינואר 1991).

(ד) המבקש ערבות המדינה יודיע על כך בכתב למינהלה בעת הגשת הבקשה לאישור התוכנית; הודיע כאמור, לא יהיה רשאי לשנות את הודעתו מיום אישור התוכנית.

## 129. מסלול משולב

(א) חברה שהיא בעלת מפעל חקלאי מאושר ואשר בעלי מניותיה השקיעו בה הון עצמי מזערי, רשאית לבחור במסלול משולב, שבו תהיה זכאית —

(1) למענק השקעה בשיעור 10%;

(2) לערבות המדינה על מלוא סכום ההלוואה, ובלבד שסכומה לא יעלה על סכום המתקבל מהפחתת סכומי מענק ההשקעה וכל מענק אחר מכספי תקציב המדינה וסכום ההון העצמי מסכום התוכנית המאושרת.

(ב) יחיד שהוא בעל מפעל חקלאי מאושר רשאי לבחור במסלול משולב שבו יהיה זכאי למענק השקעה ולערבות כאמור בסעיף קטן (א).

(ג) מי שחבר במסלול המשולב לא יהיה זכאי להטבות לפי סעיף 51.

(ד) המבקש לבחור במסלול המשולב יודיע על כך בכתב למינהלה בעת הגשת הבקשה לאישור התוכנית; הודיע כאמור, לא יהיה רשאי לשנות את בחירתו מיום אישור התוכנית.

## 129. הקטנת הון

(א) בתקופת ההטבות כמשמעותה בסעיף 34(1), לא יוקטן ריאלית סכום ההון בחברה שלפיו חושבה ההלוואה בערבות המדינה, שלא כתוצאה מהפסדים; לעניין זה, "הקטנת הון" — לרבות כל סכום שנתן בעל מפעל מההון האמור לבעל שליטה או זקף אותו לחובתו, הכול בין במישרין ובין בעקיפין, לרבות סכומים שחולקו כדיבידנד, אך למעט דיבידנד שחולקת הותרה בהתאם לתקנות שקבעו השרים ולמעט סכומים אחרים שאת סוגיהם קבעו השרים בתקנות, ורשאים הם לקבוע תקנות לסכומים כאמור.

(ב) בלי לגרוע מכל סמכות או תרופה אחרת בשל אייקום הוראות סעיף קטן (א), תיחשב הקטנת הון כאמור להפרת הסכם ההלוואה שניתנה בערבות המדינה.

(ג) חולק דיבידנד לבעל שליטה בניגוד להוראות סעיף קטן (א), יהיה בעל השליטה חייב בהחזרתו לבעל המפעל תוך 7 ימים מדרישת המינהלה, בתוספת

## דברי הסבר

ב. מסלול הטבות חלופי יחול גם על יחידים וקיבוצים, אולם ההכנסה הפטורה בכל שנת מס, הנובעת מהמפעל החקלאי המאושר, תוגבל עד סכום ההשקעות בנכסים יצרניים, בדומה להוראה החלה לגבי שיעור המס על רווחים בלתי מחולקים אצל יחיד וקיבוץ בסעיף 47(ג)(4) לחוק עידוד השקעות הון, התשי"ט — 1959.

## לסעיפים 1 ו-4

מוצע לאפשר לחקלאים מסלול הטבות חלופי, של ויתור על המענק תמורת פטור ממס במתכונת זהה לזו הניתנת לתעשייה, בשינויים המחויבים מאופי המגזר החקלאי;

א. תקופת הטבות במס תהא אחידה למשך שבע שנות מס;

## לסעיף 5

מוצע להבטיח גם בחוק זה את יציבות ההטבות, כמו שנעשה לאחרונה בחוק עידוד השקעות הון לגבי התעשייה.

## לסעיפים 6 עד 8

מסלולי השקעה חדשים מוצעים בדומה למסלולים שנקבעו בחוק עידוד השקעות הון (תיקון מס' 39), התשנ"א – 1990, כהוראת שעה מיום תחילתו של החוק ועד 31 בדצמבר 1992. המסלולים החדשים יחולו גם על מי שקיבל אישור החל מ' בינואר 1990 וטרם התחיל בכיצוע התוכנית.

מסלולי ההשקעות החדשים המוצעים יחולו על ענפי החקלאות בשינויים המחויבים מאופי ענפי החקלאות כדלקמן:

(1) מסלול ערבות מדינה, בסכום השווה לשני-שלישים מתוכנית ההשקעה, יחול על פרויקטים שקיבלו עדיפות מאת משרד החקלאות ויבוצעו בידי יחידים, אגודות שיתופיות וחברות. למשקיעים חנינת האפשרות לבחור בהטבות המס בין שיעורי מס מופחתים (סעיף 33 לחוק) ומסלול חלופי של פטור ממס (סעיפים 35 ו-333 המוצעים). בחברות תידרש השקעת הון עצמי מינימלי בסך 4,000 דולר;

(2) מסלול משולב, מענק בשיעור 10% מתוכנית ההשקעה וערבות מדינה עד לסכום השווה לשני-שלישים מסכום התוכנית המאושרת, יחול על פרויקטים שקיבלו עדיפות מאת משרד החקלאות ויבוצעו בידי יחידים, קיבוצים אגודות שיתופיות וחברות. משקיעים שבחרו במסלול המשולב לא יהיו זכאים לבחור במסלול החלופי הפטור ממס.

מסלול ההטבות החלופי בחקלאות נועד לענות על אותן בעיות שלפתרון נוצר המסלול החלופי בתעשייה:

(1) מגבלות תקציביות שאינן מאפשרות למינהלת ההשקעות להיענות לכל הבקשות של היזמים לאשרם כמפעלים מאושרים;

(2) העובדה שהמענק הוא בשיעור משווי הנכסים, ועל כן יש לו משמעות רבה במפעלים עתירי נכסים ואין לו משמעות במפעלים חקלאיים מתוחכמים ועתירי טכנולוגיות.

## לסעיף 2

מוצע להגביל ל-30% את שיעור המס על ההכנסה החייבת, הנובעת ממפעל חקלאי מאושר אצל יחידים, שותפויות וקיבוצים. זאת במקום הזיכוי בשיעור 17%, הניתן כיום בחוק על ההכנסה שחלים עליה שיעורי המס המפורטים בסעיף 121(א)(2), (3) ו-4 לפקודה, והמוגבל בסכום המרורי את שיעור המס על ההכנסה אחרי הזיכוי מתחת ל-30%.

התיקון המוצע יפשט את חישוב הטבות המס ליחידים ויבטל עיוות שנוצר בתיקון מס' 72 לפקודה, שבו הורד שיעור המס ל-30%, ללא התאמה מקבילה בהכנסות ששיעורי המס עליהם גבוהים מ-30%, אשר יש להכלילם בבסיס הזיכוי ממס.

## לסעיף 3

מוצע לקבוע בחקלאות תקופת הטבות במס, שהיא שבע שנים מהמועד שבו נוצרה הכנסה חייבת אך לא יותר מארבע-עשרה שנים מיום ההשקעה, בדומה לתקופה שנקבעה בתעשייה.

## ה. הצעת חוק הסדרת עסקי אשראי, התשמ"ט – 1989

### (הצעת קבוצת חברי הכנסת)

#### 3. תנאי רשיון

בנק ישראל ייתן רשיון לעסק אשראי על-פי תנאים שיקבע שר האוצר בתקנות באישור ועדת הכספים של הכנסת.

#### 4. ריבית וחייבים גלויים

שר האוצר יקבע בתקנות, באישור ועדת הכספים של הכנסת, את הריבית והחייבים הגלויים שעסק אשראי רשאי לגבות.

#### 5. ביצוע ותקנות

שר האוצר ממונה על ביצועו של חוק זה, והוא יתקין, באישור ועדת הכספים של הכנסת, תקנות לביצועו לרבות הסדרת פעולתם של עסקי אשראי בכל היבטיה.

#### 6. תחילה

תחילתו של חוק זה חודש אחרי פרסומו.

#### 1. הגדרות

בחוק זה, "עסק אשראי" – יחיד או תאגיד שאינו בנק, העוסקים באופן מסחרי, ולא בעסקת אקראי, במתן הלוואות הן במישרין והן בעקיפין, או עוסקים בתיווך למתן אשראי כאמור.

#### 2. עסק אשראי – טעון רישיון

(א) לא יעסוק אדם בעסק אשראי, אלא אם קיבל רשיון לכך מאת בנק ישראל.

(ב) העובר על הוראת סעיף קטן (א), דינו – מאסר חמש שנים או קנס 10,000 שקלים חדשים.

(ג) בית-המשפט רשאי להטיל קנס גבוה יותר מן האמור בסעיף קטן (ב), ובלבד שלא יעלה על כפל הריבית והחייבים הגלויים כשל העסקאות שנעשו בעברה.

## דברי הסבר

והחוק המוצע בא להתמודד עם תופעה זו, לקבוע חובת רישוי של אשראי, להגביל את הריבית ולחייב קביעת תקנות להסדרת עסקים באשראי.

תופעת חברות האשראי הגובות ריבית עושקת התרחבה בשנים האחרונות והיתה לתופעה חברתית חמורה.

תופעה חברתית חמורה זו מחייבת תגובה של המחוקק.

# ו. הצעת חוק רשות השידור (תיקון — הנחה לגמלאים), התשנ"ב — 1991 (הצעת חברת הכנסת ש' ארכלי-אלמוזלינו)

1. הוספת סעיף 29

בחוק רשות השידור, התשכ"ה — 1965<sup>1</sup>, אחרי סעיף 29  
ב' יבוא:

"29ג. הנחה לגמלאים

בעד החזקת מקלט טלוויזיה ובעד החזקת מקלט

רדיו בידי מי שמקבל קצבה לפי סימן ג' של פרק  
ב' לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב].  
התשכ"ח — 1968<sup>2</sup>, לפי רשימות שהמציא המוסד  
לביטוח לאומי לרשות השידור, תיגבה אגרה  
מוקטנת, ששיעורה 50% מהאגרה המלאה."

<sup>1</sup> ס"ח התשכ"ה, עמ' 106.

<sup>2</sup> ס"ח התשכ"ח, עמ' 108.

## דברי הסבר

לגבי חלק גדול מאוכלוסייה זו, הטלוויזיה והרדיו מהווים  
קשר עיקרי עם העולם והסביבה. תשלום אגרת טלוויזיה ורדיו  
לאוכלוסייה הקשישה ולגמלאים המקבלים קצבה מהביטוח  
הלאומי מהווה הכבדה בסל הצריכה שלהם, נוכח העובדה  
שהכנסתם ירדה פלאים לאחר פרישתם מהעבודה.

בהתאם לכך, רצוי שהממשלה תגלה התחשבות מיוחדת  
באוכלוסייה זו ותקטין את האגרה לטלוויזיה ולרדיו  
המשולמים על-ידם ב-50%, ויהיה זה יישום של חוק האזרחים  
הנוחקים שהתקבל בכנסת.

הדאגה לאוכלוסייה המזדקנת הפכה לאחד הקריטריונים  
של הרמה החברתית-האנושית של המדינה, ובהתאם לכך,  
כרוב מדינות אירופה ובארצות-הברית ניתנו לאוכלוסייה זו  
זכויות בתחום התחבורה הציבורית, לרבות טיסות, והנחות  
בשימוש באמצעי הטלקומוניקציה.

מדינת ישראל מפגרת בתחום זה, ורק בשנים האחרונות  
חדרה ההכרה במוסדות הממלכתיים והמוניציפליים, שיש  
להקנות יחס מיוחד לאוכלוסייה זו, לרבות הנחות בתשלום  
מסים עירוניים ואגרות שונות.